

18–22 mars.

Debatter m. m.

Tisdagen den 21 mars.

	Sid.
Minnesord över herr Boman	6
Svar på fråga av herr Ericsson, Carl Eric, ang. den ryska territorialvattengränsen i Östersjön	7

Onsdagen den 22 mars.

Ang. Sveriges utrikespolitik	13
Anslag under femte huvudtiteln:	
Uppgiftsplikt rörande detaljhandelns omsättning	58
Bidrag till husmoderssemestern	62
Bostadsstyrelsen	64
Riksförsäkringsanstaltens ortsombud m. m.	67
Arbetskyddsstyrelsen	68
Social upplysningsfilm	70
Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen m. m.	72
Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet m. m.	74
Betingelserna för ett svenskt deltagande i valfångstnäringen	76
Interpellation av herr Lundgren ang. inrättandet av nya provinsialläkardistrikt	78
Ändring av § 12 regeringsformen	79
Pensionering av biträdande föreståndarinnor vid barnhem m. m.	83
Pensionsrätten för två befattningshavare hos djurgårdsnämnden ..	86
Anslag till statens avtalsnämnd	90
Avdragsrätt för jordbrukares rationaliseringsarbeten	91

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 22 mars.	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 5, ang. utgifterna under femte huvudtiteln (socialdepartementet)	57
Utrikesutskottets utlåtande nr 3, ang. Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen (ITO) m. m.	72
Bevillningsutskottets betänkande nr 26, ang. Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), m. m.	74
Utrikesutskottets utlåtande nr 4, ang. utredning rörande betingelserna i internationellt hänseende för ett svenskt deltagande i valfångstnäringen	76
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, ang. ändring av § 12 rege- ringsformen	79
— nr 9, ang. ändring av § 63 riksdagsordningen	83
Statsutskottets utlåtande nr 44, ang. försäljning av visst område å Kungl. Djurgården	83
— nr 45, ang. ändring av 16 § 2 mom. allmänna familjepen- sionsreglementet	83
— nr 46, ang. pensionering genom statens pensionsanstalt av bi- trädande föreståndarinnor vid barnhem m. m.	83
— nr 47, ang. tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa personer	86
— nr 48, ang. anslag till statens avtalsnämnd	90
Bevillningsutskottets betänkande nr 25, ang. rätt till avdrag för la- tent skatteskuld, som åvilar varulager	90
— nr 27, ang. ändring i kommunalskattelagen m. m.	91
— nr 28, ang. rätt för jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för utförda rationaliseringsarbeten	91
Första lagutskottets utlåtande nr 14, ang. rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats	92
Andra lagutskottets utlåtande nr 24, ang. dyrtidstillägg åt vissa liv- räntetagare, som varit anställda hos tobaksimportörer	92
— nr 25, ang. tillämpning av vissa bestämmelser i allmänna förfo- gandelagen	92
Tredje lagutskottets utlåtande nr 8, rörande ändring i konventio- nen mellan Sverige och Norge ang. flyttlapparnas rätt till ren- betning, m. m.	92
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 11, ang. enhetliga bestämmelser för telefonsamtal och postbeford- ran inom en och samma kommun	92

Lördagen den 18 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 11 och den 14 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarbetyg får undertecknad härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 21 mars 1950 tills vidare.
Stockholm den 17 mars 1950.

Sven Em. Ohlon.

Att riksdagsman rektor *Sven Ohlon* lider av njursjukdom, för vilken han skall intagas å Sahlgrenska sjukhuset, och att han på grund härav är oförmögen att delta i riksdagsarbetet från och med den $\frac{21}{3}$ 1950 i ca 14 dagar, intygas härmed.

Göteborg den 6 mars 1950.

Einar Ljunggren.

Överläkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Ohlon på grund av den i läkarintyget angivna sjukdomen vore oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 5 §§ förordningen den 15 mars 1946 (nr 81) om bekämpande av smittsamma sjukdomar hos bin, m. m.;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garanti för visst lån till Norrbottens läns virkesmättningsförening u. p. a.; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 78, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 79 § 1 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 86, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 103 § 1 mom. samt 223 § 1 och 2 mom. lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 87, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461).

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 96, med förslag till militärsättningsförordning m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anvisande av anslag under fjärde huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 100, angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 104, angående vissa anslag till understöd åt jorddelningsväsendet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 106, angående tilläggsanslag för utgivande av ett tioårsregister till Sveriges offentliga biblioteks accessionskatalog; samt

nr 107, angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse angående återbetalning av viss under år 1944 lämnad svensk statskredit till Norge.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 117, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Andrén* m. fl. väckta motionen, nr 384, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor.

Herr talmannen anmälde, att till kamraren överlämnats

dels Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 62, angående vissa under utrikesdepartementets verksamhetsområde hörande anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50;

nr 99, angående studentsociala stöd-åtgärder m. m.;

nr 101, angående seminverksamhet bland nötkreatur m. m.;

nr 105, angående anslutning till en av Förenta Nationernas generalförsamling under andra delen av dess tredje ordinarie möte i New York i april 1949 antagen reviderad generalakt om avgörande på fredlig väg av internationella tvister;

nr 108, angående godkännande av Sveriges anslutning till den allmänna överenskommen rörande Europarådets privilegier och immunitet;

nr 109, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.;

nr 111, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 112, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar;

nr 114, angående anslag till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen för budgetåret 1950/51, m. m.;

nr 115, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 116, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 118, angående bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 119, angående anslag till vissa byggnadsarbeten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde;

nr 120, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 121, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 122, angående avtal mellan kronan och Stockholms stad om genomförande av stadsplan för viss del av stadsdelen Ladugårdsgärdet i Stockholm m. m.;

nr 123, angående anslag för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

nr 127, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egen- dom, m. m.;

nr 128, angående anslag för budget- året 1950/51 till farmaceutiska institu- tet;

nr 129, angående upplåtelsevillkoren för kronotorp m. fl. lägenheter, m. m.;

nr 130, angående anslag till vissa kostnader för statens gruvegendom;

nr 132, angående vissa ändringar i reglementet för pensionering genom stats pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.; och

nr 138, angående vissa investeringar i statens järnvägars fond;

dels ock Kungl. Maj:ts skrivelse nr 148, angående muntligt meddelande till riksdagen.

De kungl. propositionerna och den kungl. skrivelsen blevo nu var för sig föredragna och lagda på bordet.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts pro- position angående Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen (ITO) m. m.; och

nr 4, i anledning av väckta motioner om utredning rörande betingelserna i internationellt hänseende för ett svenskt deltagande i valfångstnäringen;

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner med förslag till viss ändring av § 12 re- geringsformen; och

nr 9, i anledning av väckt motion an- gående viss ändring av § 63 riksdagsord- ningen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område å Kungl. Djurgården;

nr 45, i anledning av väckta motioner om viss ändring av 16 § 2 mom. 1947 års allmänna familjepensionsreglemente;

nr 46, i anledning av väckta motioner om dels pensionering genom stats pen- sionsanstalt av biträdande föreståndarin- nor vid barnhem och kommunala ålder- domshem, dels ock förbättrade tjänste- och familjepensioner för lärare vid stats- understödda folkhögskolor och lägre lantbruksundervisningsanstalter;

nr 47, i anledning av väckta motioner angående tjänstårsberäkning i pensions- hänseende för vissa personer; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställ- ningar rörande anslag för budgetåret 1950/51 till statens avtalsnämnd jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner om rätt att vid förmögenhetsberäkning beträffande fysisk person åtnjuta avdrag för latent skatteskuld, som åvilar varu- lager;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslut- ning till allmänna tull- och handelsavta- let (GATT), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd- ring i kommunalskattelagen den 28 sep- tember 1928 (nr 370), m. m.; och

nr 28, i anledning av väckta motioner om rätt för jordbrukare att vid inkomst- taxering åtnjuta avdrag för utförda ra- tionaliseringsarbeten;

första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för hantver- kare att sälja gods som ej avhämtats;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckt motion om dyrtidstillägg åt vissa livrättagare, som varit anställda hos tobaksimportö- rer; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om tillämpning av vissa bestämmelser i all- männa förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293);

tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

rörande godkännande av en mellan Sverige och Norge den 14 december 1949 avslutad konvention om ändring i konventionen mellan de båda länderna den 5 februari 1919 angående flyttlapparnas rätt till renbetning, m. m.; samt

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion angående enhetliga bestämmelser för telefonsamtal och postbefordran inom en och samma kommun.

Anmäldes och bordlades en av herr *Bergvall* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 385, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.12 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 21 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr **TALMANNEN** yttrade: Enligt ingången meddelande avled sistlidne söndag ledamoten av denna kammare järnbruksarbetaren **Sven Boman**. Han representerade Kopparbergs län och bevistade i år sin fjortonde riksdag. Detta förtroendeuppdrag jämte åtskilliga andra allmänna uppgifter, som han hade i sin hemort, torde bära vittnesbörd om att den avlidne kamraten åtnjöt aktning och förtroende. Här avtackas han för det intresse han visat och det arbete han utfört som riksdagsman, och frid lysas över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

Herr *Pålsson* anmälde, att han denna dag åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 15 och den 18 innevarande månad.

Upplästes två till kammaren inkomna ansökningar, vilka jämte därvid fogade läkarintyg voro så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om befrielse från riksdagsarbetet till och med den 15 nästkommande april.

Stockholm den 20 mars 1950.

Gustav Möller.

Härmed intygas, att statsrådet *G. Möller* på grund av pernicios anemi har varit och är arbetsoförmögen från den 8 mars till den 15 april 1950.

Stockholm den 19 mars 1950.

N. G. Nordenson,
leg. läkare.

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får undertecknad härmed hemställa om befrielse från riksdagsgöromålens fullgörande under tiden den 21—den 27 mars 1950.

Stockholm den 20 mars 1950.

Gunnar Öhman.

Härmed intygas, att riksdagsmannen *Gunnar Öhman* på grund av sjukdom är förhindrad deltaga i riksdagens arbete under tiden från och med den 20 till och med den 26 mars 1950.

Stockholm den 20 mars 1950.

John Takman.

Leg. läkare.

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1950/51 under postverkets, telegrafverkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrädsfond;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1950/51 till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1950/51 till förskott till vissa plankostnader m. m.;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1950/51, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1950/51; och

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kraftöverföring från fastlandet till Gotland.

Ang. den ryska territorialvattengränsen i Östersjön.

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Ericsson, Carl Eric*, till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framställt följande fråga: »Är Eders Excellens beredd att redogöra för de åtgärder man från svensk sida vidtagit för att vinna klarhet i den åter aktualiserade frågan om sträckningen av den ryska territorialvattengränsen i Östersjön?»

Ordet lämnades till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, och nu anförde: Herr talman! Ledamoten av första kammaren herr Carl Eric Ericsson har till mig framställt en enkel fråga, vari begäres redogörelse för de åtgärder, som från svensk sida vidtagits för att vinna klarhet i den åter aktualiserade frågan om sträckningen av den ryska territorialvattengränsen i Östersjön.

Till svar härpå vill jag meddela följande.

Ända fram emot slutet av 1948 har man på svensk sida utgått ifrån att de territorialvattengränsar, som före det senaste kriget gällde i Östersjön, allttjämt vore godtagna av de intresserade länderna. I Finska viken hade genom freden i Dorpat 1920 Sovjetunionens territorialvatten angivits ha en bredd av 4 sjömil. Estland beräknade 3 sjömil, Lettland 3 eller möjligen 6 sjömil och Tyskland 3 sjömil. De territoriella förändringar, som inträtt genom kriget, borde rättsligt sett icke inverka på territorialvattnets utsträckning.

Den 5 november 1948 uppbringades motorseglaren »Hamnfjord» i Finska viken av ett ryskt bevakningsfartyg på en plats som utgjorde internationellt vatten enligt den svenske befälhavarens åsikt. I anledning av en svensk *démarche* meddelade utrikesministeriet i Moskva den 19 november, att »Hamnfjord» iakttagits innanför gränsen för den ryska kustbevakningszonen. Motorseglaren sades icke ha åttlytt den ryska kustbevak-

Ang. den ryska territorialvattengränsen i Östersjön.

ningens signaler att stoppa, varför den kvarhållits för utredning rörande anledningen till kränkningen av sjöfartsbestämmelserna i zonen. I Sovjetunionens note anhölls, att de svenska myndigheterna måste fästa fartygsbefälhavares uppmärksamhet på nödvändigheten av att iaktta de gällande sjöfartsbestämmelserna.

Någon uppgift om territorialvattnets eller kustbevakningszonens utsträckning gavs icke i noten.

Den 15 december 1948 inträffade ett nytt liknande fall. Den svenska fiskeskuttern »Zaima» uppbringades i Danzigerbuktens östra del av ett ryskt bevakningsfartyg. Den svenske befälhavaren hade enligt egen uppgift icke bedrivit fiske närmare land än 30 sjömil men hade på grund av hårt väder gått närmare land för att ankra och söka lä, först 4 sjömil norr om fyren Brüsterort, sedan ännu närmare kusten. Vid förhöret av »Zaimas» besättning gjorde de ryska förhørsledarna gällande, att fiske bedrivits inom Sovjetunionens vatten och att det ryska territorialvattnet sträckte sig intill 12 sjömil från kusten.

Enligt instruktion gjorde det svenska sändebudet i Moskva en démarche den 13 januari 1949 i ryska utrikesministeriet. Därvid begärdes upplysning angående dels innehållet i de sjöfartsbestämmelser, som äsyftades i den ryska noten om »Hamnfjord», dels de bestämmelser som gällde i fråga om utsträckningen av Sovjetunionens territorialvatten, dels slutligen de föreskrifter som reglerade sjöfarten och fisket inom territorialvattnet. Samtidigt uttalades, att den svenska regeringen gjorde alla förbehåll mot att en stat utvidgade sitt territorialvatten utöver de historiskt givna gränserna, särskilt om territorialvattnet därigenom finge en utsträckning, som väsentligt överstege den som eljest förekomme i Östersjön eller över huvud taget i europeiska farvatten. Vidare framhöll svenska regeringen att, enligt en allmänt erkänd folkrättslig regel, fartyg hade rätt till legitim passage genom främmande stats territorialvatten och även rätt till ankring och uppehåll vid sjönöd, hårt

väder etc. Slutligen gjordes förbehåll för skadestånd.

Vid en muntlig påminnelse i saken den 10 februari meddelades från rysk sida, att den svenska noten vore föremål för studium ur såväl juridisk som historisk och andra synpunkter. Den 18 april gjordes en ny påminnelse från svensk sida, varvid svaret blev att frågan alljämt vore föremål för de juridiska experternas och de militära gränsmyndigheternas prövning.

Den 4 maj 1949 erhöles ett svar från Sovjetunionens utrikesministerium angående fallet »Zaima». Däri uppgavs, att fartyget icke blott uppehållit sig utan också fiskat utan tillstånd på ryskt vatten två sjömil från den ryska kusten. Detta hade varit anledningen till uppbringningen. På denna ryska note svarade beskickningen den 4 juni 1949. Därvid konstaterades med beklagande, att den ryska noten ej innehållit de upplysningar, som man från svensk sida anhållit om, och begäran att erhålla erforderliga upplysningar upprepades. Vad fallet »Zaima» anginge, meddelade beskickningen, att befälhavaren vidhölle sin uppgift att han icke fiskat närmare den ryska kusten än 30 sjömil. Tillika gjordes på nytt förbehåll för skadestånd.

Påminnelser i ärendet ha sedan skett den 6 och 30 september och den 14 november 1949 samt den 21 januari 1950.

Enligt av utrikesdepartementet inhämtade upplysningar innehåller en av Sovjetunionens justitieministerium 1947 utgiven handbok i internationell rätt det uttalandet, att »en stat har rätt att utöva sin makt i ett kustvattenbälte, som är tillräckligt brett för tryggande av dess säkerhets- och folkhushållningsintressen». Tillika göres en hänvisning till en den 15 juni 1927 utfärdad förordning, enligt vilken längs Sovjetunionens sjögränser upprättats zoner med en bredd av 12 sjömil, inom vilka de sovjetiska myndigheterna ha rättighet att utöva sjöfartskontroll i olika avseenden.

Jag tror mig härmed ha besvarat den till mig riktade enkla frågan, sådan den är formulerad.

Jag får tillfälle att vid besvarandet av

Ang. den ryska territorialvattengränsen i Östersjön,

en interpellation i andra kammaren återkomma till de senaste två uppbringningarna och då ge en fylligare redogörelse, avseende även andra frågor än territorialvattnets bredd, samt därtill foga de kommentarer som må vara påkallade.

Herr ERICSSON, CARL ERIC: Herr talman! Då jag nu ber att få tacka hans excellens utrikesministern för svaret, särskilt som jag fått del av det i så god tid som fallet varit, ber jag samtidigt få anhålla om kammarens ursäkt för att jag talar nära nog ohörbart, så att det blir svårt att uppfatta, vad jag säger, men jag tvingas göra det på grund av en, som jag hoppas, tillfällig halsåkomma.

Man skulle nog vara frestad att göra åtskilliga reflexioner med anledning av det sätt, varpå ryssarna behandlat en vänskapligt sinnad makts framställningar. Jag vill emellertid, då jag nödgas fatta mig kort, endast göra några få påpekanden.

På två ställen i herr utrikesministerns svar omnämnes, att ryssarna gett uttryck åt den meningen, att den ryska territorialgränsen går 12 sjömil från land. Detta var fallet när det gällde förhöret med »Zaimas» besättning, och det var omnämnt i en förordning av år 1927, som hans excellens också anförde, där Sovjets sjögränser anses gå 12 sjömil från land.

I det svar, som jag nu fått, omnämnes att Sovjetunionens högsta rättsvårdande myndighet uttalat, att »en stat har rätt att utöva sin makt i ett kustvattenbälte, som är tillräckligt brett för tryggande av dess säkerhets- och folkhushållningsintressen». Detta senaste uttalande förefaller mig vara en fritt tillskapad rysk nationell bestämmelse av internationell räckvidd, som saknar varje spår av exakthet. Om man skulle tillämpa denna bestämmelse som ingår i denna ryska handbok, skulle ju varje uppgörelse om viss territorialgräns sakna betydelse. Man kan över huvud taget inte säga, att man har en territorialgräns vid ett visst antal mil, om man sedan samtidigt kan sätta denna gräns ur kraft genom att till-

lämpa en annan, som är dragen efter förefallande behov.

Nu uppställer sig emellertid den frågan: Vad skola de fartyg, som trafikera dessa farvatten, rätta sig efter? De ha dels dessa mycket obestämda uttalanden från rysk sida — det kan vara 12 miles bredd på territorialvattnet, och den kan vara längre och den kan vara kortare — och dels de allmänna internationella reglerna. För de fartyg, som nu ge sig ut för att driva sin vällovlige näring, är det ju ett utomordentligt besvärligt förhållande att inte veta vad de skola rätta sig efter, och såvitt jag förstår har man inte ännu kommit till någon klarhet om detta.

En annan fråga, som också uppställer sig, är vad ryssarna verkligen syfta till. Kunnat dessa åtgärder möjligen stå i samband med de nu viddtagna åtgärderna i fråga om dumping av kolfrakter? Det torde vara bekant, att ryssarna sänkt fraktsatserna för kol från Polen från 12 till 8 kronor per ton, vilket ju gör att de nationer, som tidigare ha medverkat i denna transport, numera icke kunna göra det. Det finns ingen möjlighet för en fri sjöfartsnäring att driva en fraktfart med 8 kronors frakt, som man kan göra, då man har en stat bakom sig som betalar kostnaden. Det har ju ifrågasatts, om dessa åtgärder tillsammans möjligen skulle kunna tänkas syfta till att utestänga annan sjöfart än den icke centraldirigerade från trafiken. Jag vet inte, om det är fallet, men det ser ju inte alldeles osannolikt ut, att man av någon anledning — vad det nu kan vara — vill utestänga andra än sådana, som äro rättrogna, från vetskapsom vad som finns bakom järnridån.

Man kan ju förstå av det svar, som hans excellens har givit i dag, att det är rätt svårt att komma någon vart med en statsmakt som har en sådan rättsuppfattning som den ryska, men det må kanske vara tillåtet att uttala den förhoppningen, att det svenska utrikesdepartementet icke skall förtrötta i sina strävanden att skaffa rätt åt den svenska näring, som här bedrivs under ofta mycket farofyllda förhållanden.

Ang. den ryska territorialvattengränsen i Östersjön.

Hans excellens har i sista punkten av svaret ställt i utsikt, att han vid besvaret av en interpellation i andra kammaren kommer att ge en något fylligare redogörelse än han ansett sig böra lämna i samband med denna enkla fråga, och jag hoppas att man då skall kunna få litet närmare och längre gående upplysningar om hur hans excellens ser på dessa mycket viktiga frågor.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag vill bara i klarhetens intresse säga, att vi hålla på med utredningen av de senaste två fallen och att min redogörelse avsåg de två tidigare fallen från 1948 och de démarcher som den svenska regeringen gjorde med anledning av dem i syfte att komma till klarhet. Men det är givet, att de två senaste fallen, som inträffat nyligen, också påkalla framställningar till Sovjetunionen, och dessa äro ännu under utarbetande.

I anledning av herr Ericssons anförande vill jag också säga, att utan att kunna ge någon auktoritativ tolkning av de bestämmelser, som citerades i mitt svar, fattade jag det ena uttalandet som en motivering för samma tankegång som hade fått sitt uttryck tidigare i den bestämning av gränsen, som finns i 1927 års författning. Jag uppfattade inte uttalandena så, att en stat enligt rysk mening skulle kunna ena dagen bestämma en gräns och nästa dag en annan gräns, utan meningen är självfallet, att det skall finnas en bestämd gräns, fastän man icke anser sig vara bunden av tidigare gällande regler.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 62, angående vissa under utrikesdepartementets verksamhetsområde hörande anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50; och

nr 99, angående studentsociala stödåtgärder m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 101, angående seminverksamhet bland nötkreatur m. m.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 105, angående anslutning till en av Förenta Nationernas generalförsamling under andra delen av dess tredje ordinarie möte i New York i april 1949 antagen reviderad generalakt om avgörande på fredlig väg av internationella tvister; samt

nr 108, angående godkännande av Sveriges anslutning till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946, (nr 431) om folkpensionering, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anvisande av anslag under femte huvudtiteln, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 111, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1950/51 m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 112, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 114, angående anslag till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen för budgetåret 1950/51, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 116, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 118, angående bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående anslag till vissa byggnadsarbeten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 120, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 121, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 122, angående avtal mellan kronan och Stockholms stad om genomförande av stadsplan för viss del av stadsdelen Ladugårdsgärdet i Stockholm m. m.; och

nr 123, angående anslag för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 127, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr

128, angående anslag för budgetåret 1950/51 till farmaceutiska institutet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående upplåtelsevillkoren för kronotorp m. fl. lägenheter, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 130, angående anslag till vissa kostnader för statens gruvegendom;

nr 132, angående vissa ändringar i reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.; och

nr 138, angående vissa investeringar i statens järnvägars fond.

Föredrogs Kungl. Maj:ts skrivelse nr 148, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av nämnda kungl. skrivelse inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjordes meddelande rörande Sveriges utrikespolitik, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av statsministern och i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena.

Herr talmannen yttrade, att han i avslutning till den nu föredragna skrivelsen finge tillkännagiva, att enligt överenskommelse med hans excellens herr statsministern det i skrivelsen avsedda meddelandet komme att lämnas vid morgondagens sammanträde.

På sedermera gjord proposition beslöts att förevarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Bergvall* m. fl. väckta motionen, nr 385, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysningsarbete avseende produktions- och exportfrågor.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 3 och 4, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 8 och 9, statsutskottets utlåtanden nr 44—48, bevillningsutskottets betänkanden nr 25—28, första lagutskottets utlåtande nr 14, andra lagutskottets utlåtanden nr 24 och 25, tredje lagutskottets utlåtande nr 8 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 11.

På framställning av herr talmannen beslöts att bevillningsutskottets betänkande nr 26 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter utrikesutskottets utlåtande nr 3.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 124, angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 137, angående omhändertagande av vissa sjuka flyktingar m. m.;

nr 139, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.;

nr 140, angående anslag till stensättning av vägar för budgetåret 1950/51;

nr 143, angående anslag till ytterligare utgifter för säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 144, angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.; samt

nr 157, angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken, m. m.

Anmälades och bordlades bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 5, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 386, av herr *Hermansson, Herbert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folktandvårdens organisation m. m.; och

nr 387, av herr *Sjödahl* m. fl., i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.24 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 22 mars förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER** erhöll nu ordet för framförande av det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 148 avsedda meddelandet och anförde därvid: Herr talman! Oktat nära fem år förflutit sedan andra världskriget upphörde, har ännu ingen allmän fredsuppgörelse kommit till stånd. De segerande makterna ha inte kunnat förena sina starkt divergerande uppfattningar om hur Tysklands framtid bör gestaltas, i den mån denna kan påverkas av inflytelser utifrån och av bestämmelserna i en fredstraktat. Uppdelningen av Tyskland i en väst-zon och en öst-zon synes för närvarande konsolideras genom ockupationsländernas politik. Tyskland, som tidigare genom sin makt var en fara för Europa och för världen, utgör för närvarande genom sin politiska och ekonomiska vanmakt och sitt totala beroende av ockupationsstaterna ett politiskt tomrum i Europas mitt och därmed en störande faktor i det internationella läget. På alla håll råder enighet om att den nuvarande uppdelningen av Tyskland inte bör bli definitiv. Svårigheterna för en uppgörelse ligga i öppen dag. Man kan i Sverige endast ge uttryck åt förhoppningen att nya ansträngningar snart måtte göras i syfte att fastställa innehållet i det kommande fredsavtalet om Tyskland och att representanter för de olika delarna av Tyskland därvid få tillfälle att direkt medverka. I en blivande fredstraktat skall ju ett enhetligt Tyskland till sist vara part.

Riktlinjerna för den svenska utrikespolitiken äro desamma nu som de varit alltifrån världskrigets upphörande. Sverige deltagit aktivt och efter förmåga i

det internationella samarbete, som äger rum såväl inom Förenta Nationerna som inom åtskilliga internationella organisationer, bildade för mera speciella syften. Det påstående, som stundom göres i den svenska offentliga debatten, att Sverige för en isolationspolitik, är endast en propagandafaras. Den svenska utrikespolitiken är lika litet nu en isolationspolitik som den var detta under mellankrigstiden. Vårt land håller sig utanför militära blockbildningar, men det ha vi gjort också tidigare under innevarande århundrade och långt dessförinnan, utan att detta karakteriserats som isolationspolitik.

Vår utrikespolitik är närmast inriktad på att tjäna vårt lands intressen under fredstid. Den bygger inte på antagandet att ett krig är nära förestående. Tanken på ett kommande världskrig kan över huvud inte få dominera till den grad, att vi värdslösa de intressen som framträda under fredstid. Vi önska inte föra en utrikespolitik som bidrar till att vårt hörn av världen blir ett oroscentrum och en friktionspunkt mellan öst och väst.

Sverige skulle inte genom att ingå i ett militärt stormaktsblock inverka i högre grad vare sig på de ledande makternas allmänna politik eller på maktbalansen dem emellan. Vi inbilla oss inte heller ha möjlighet att medverka till någon broslagning mellan de bägge nuvarande stormaktsgrupperna. Där emot kan det inte anses förmätet, om vi tro att det även ur internationell synpunkt kan vara av värde om vi eftersträva att successivt utforma en samhällstyp som innebär både politisk och ekonomisk demokrati, ett samhälle alltså som genom sin struktur framträder såsom en äkta politisk demokrati, med utrymme tillika för verklig social rättvisa. Den hårda tävlan som råder mellan olika ideologier har som bekant betydande utrikespolitiska biverkningar.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Denna tävlan har tidgare försiggått inom de särskilda nationerna, varvid tillvaron av helt olikställda samhällsklasser gett näring åt striden. Men numera sker konkurrensen också på ett internationellt plan. Den ideologiska kampen skärper befintliga politiska och ekonomiska intressemotsättningar och bidrar väsentligt till lågtrycket i den utrikespolitiska atmosfären. Det är ingalunda betydelselöst, om den åskådningen motverkas att världen oundvikligen går mot en uppdelning i ett kapitalistiskt och ett kommunistiskt block, vilka till sist måste drabba samman i en slutlig kamp om världsherraväldet. Denna katastrofteori i internationell version torde säkrast berövas sitt grepp över människor, ifall den faktiska utvecklingen ger stöd för möjligheten av ett tillstånd, där de politiska demokratierna också motsvara idén om välfärdsstaten så som t. ex vi här i Sverige söka realisera denna idé. En sådan utveckling kan i längden knappast undgå att påverka även uppfattningen i länder med »proletariatets diktatur», där det hittills varit en trosats, att den av dessa länder eftersträvalde omdaning av samhällets ekonomiska struktur inte kan ske med bibehållande av äkta politisk demokrati.

Den utrikespolitik, som Sverige önskar även i fortsättningen följa, är avsedd att möjliggöra neutralitet i händelse trots allt en allmän konflikt skulle utbryta. Vi äro medvetna om att en neutralitetspolitik har utsikter att lyckas endast under sådana yttre betingelser att Sveriges neutralitet inte befinnes oförenlig med de krigförandes vitala intressen. Självfallet är att, om vårt land mot sin vilja invecklas i krig, vi ämna till det yttersta försvara vårt oberoende. Fördenskull upprätthålla vi ett efter våra förhållanden betydande försvarsväsen, för vilket de årliga kostnaderna hastigt närma sig en miljard kronor.

Det finns i vårt land personer som spekulera över hur en svensk neutralitetspolitik borde i detalj utformas i händelse av ett nytt världskrig. De föreställa sig tydligen att vi kunna under fredstid bestämma oss för att i ett kom-

mande krig tänja på den folkrättsliga neutraliteten i det ena eller andra hänseendet alltefter våra sympatier och vårt intresse av krigets utgång. Deklamationer om att vi ämna föra en neutralitetspolitik, som är ensidig i en viss riktning, skulle dock te sig som verklighetsfrämmande funderingar. Vore Sverige en militär stormakt och dessutom beläget på stort avstånd från krigsfronterna, kunde kanske neutralitetspolitiken ersättas med den »icke krigförandes» mera godtyckliga politik. Men vår erfarenhet från de bägge världskriegen bör ha lärt oss hur ringa valfrihet ett neutralt land under ogynnsamma förhållanden kan ha mellan olika handlingslinjer inom ramen för en bibehållen neutralitet. Ingen ansvarig regering kan i fredstid tilltro sig att närmare definiera den neutralitetspolitik, som en kommande regering i en framtid kan få att tillämpa under ännu okända yttre förhållanden.

Ingen kan heller begära av oss att vi skola inlåta oss på förutsägelser om den rätta politiken i olika hypotetiska lägen i ett framtida krig. Vi göra inte oss själva eller landet någon tjänst med hypotesmakeri av denna art. Det slags spekulationer skulle vittna om en onaturlig lust att i fredstid få i gång debatter som eljest bara förekomma under krigstid och då framkallas av de svårigheter, vari krigshändelserna nödvändigtvis försätta ett neutralt land i förhållande till de krigförande. Vi räkna dessutom i främsta rummet med att världen och sålunda också vi själva skola förskonas från ett tredje världskrig.

De svenska statsmakterna voro beredda att ingå försvarsförbund med Norge och Danmark på grundval av programmet att hålla våra tre länder utanför stormaktsblocken och utanför ett eventuellt krig. Men de gemensamma undersökningar, som 1948 hade startats på den nyss angivna grundvalen och som följdes av underhandlingar våra länder emellan i början av förra året, ledde som bekant icke till resultat. Sedan misslyckandet konstaterats, anslöt sig Norge och Danmark till Atlantpakten. För Sveriges

del kvarstå de tidigare uppdragna riktlinjerna för vår utrikespolitik såsom allttjämt gällande.

Ett överväldigande flertal av riksdagens ledamöter har anslutit sig till regeringens allmänna syn på vår utrikespolitik. Utanför riksdagen föres i en del tidningar en oavslätlig kampanj för en omläggning av den svenska politiken. Denna kampanj framkallar på sina håll i utlandet ett intryck av att de svenska statsmakterna inte definitivt valt sin linje utan tveka mellan den hittills deklarerade utrikespolitiken och den ståndpunkt, som Norge och Danmark sedan förra året intagit. Det bör därför med allt eftertryck framhållas, att någon sådan tvekan icke finnes. Regeringen har förvisso en betydande och stabil majoritet inom riksdagen att stödja sig på, när den förklarar, att den utrikespolitiska kursen är oförändrad.

Ibland har det spörsmålet ställts, huruvida inte en alliansfri politik, med neutralitet som målsättning i händelse av ett allmänt krig, kan förenas med en teknisk militär samverkan i fredstid mellan Sverige och våra skandinaviska grannländer. Härpå har redan vid flera tillfällen svarats från regeringens sida, att vi inte kunna inlåta oss på en samverkan, som är ägnad att kompromettera vår deklarerade neutralitetspolitik. De, som förorda en teknisk militär samverkan, kunna mena helt olika ting, såsom av den offentliga debatten framgår. Men envar vet att, när det talas om teknisk samverkan på det militära området, tankarna i främsta rummet gå till en sådan form för samverkan som t. ex. gemensamma stabsförhandlingar och gemensamma försvarsplaner och vad därmed sammanhänger, d. v. s. just en samverkan som till sin politiska innebörd kommer försvarsförbundet nära och som — i fall den accepterades för Sveriges del gentemot Danmark och Norge — vore i hög grad ägnad att kompromettera Sveriges tillkännagivna neutralitetspolitik. Eftersom Danmark och Norge ha biträtt Atlantpakten skulle en dylik militärteknisk samverkan med dem bli liktydig med ett indirekt engagemang i

Ang. Sveriges utrikespolitik.

det större förbund som Atlantpakten skapat. Den svenska regeringen finner följaktligen en sådan teknisk samverkan vara oförenlig med den politik, som statsmakterna gillat.

Jag vill härefter, herr talman, säga några ord om Sveriges deltagande i det internationella samarbete som försiggår inom Förenta Nationernas olika organ.

Förenta Nationerna eftersträvar genom sin universella karaktär och sitt omfattande verksamhetsfält att nå större stabilitet i de internationella förbindelserna genom samarbete i kollektiva former. Den nya organisationen har haft att kämpa med stora svårigheter. Dess resultat på det rent politiska området äro, fastän ingalunda obetydliga, dock mindre än vad allmänheten i de anslutna länderna säkerligen från början hade hoppats. Men det vore orättvist och tanklöst att här tala om ett misslyckande. De fem år som gått sedan FN:s bildande är en försvinnande period i det historiska förlopp, varunder de mänskliga samhällena och deras samarbetsformer utvecklats. Att Förenta Nationerna kom till, trots Nationernas förbunds sammanbrott så nyligen i det andra världskriget, det visade att en organisation av denna typ var en logisk följd av den internationella utvecklingen och en tvingande nödvändighet för en uppbyggande verksamhet på det universella planet. Erfarenheterna från den gångna tiden torde väl visa, att åtskilliga av de upphöjda principerna i FN:s stadga inte komma att snabbt omsättas i den politiska verkligheten. Bakslag och besvikelser få vi bereda oss på. Men vi få inte uppge våra förhoppningar på organisationens livskraft och på dess utsikter att finna politiska lösningar, som förebygga nya katastrofer.

Just nu har organisationen ställts inför en egenartad och oförutsedd svårighet. Den gäller det förhållandet att olika stater intagit skiljaktiga ståndpunkter i fråga om erkännandet av den regering som fått övertaget i det kinesiska inbördeskriget. Eftersom Kina är permanent medlem av säkerhetsrådet, har kontroversen blivit särskilt tillspetsad, när

Ang. Sveriges utrikespolitik.

det gällt att avgöra vilken kinesisk regering som skall företrädas i rådet. Hittills ha de rådsmedlemmar, som erkänt pekingregeringen, varit i minoritet, och den tidigare delegaten för Kina i rådet har tillåtits kvarstanna som kinesisk representant. Läget har skärpts därigenom att Sovjetunionen, likaledes permanent rådsmedlem, avböjt att delta i sammanträdena, innan pekingregeringens delegat fått säte i rådet. Det behöver inte understrykas, hur besvärande denna kontrovers är, så mycket hellre som den återkommer i ett antal andra organ inom FN. Röstningsreglerna för säkerhetsrådet medföra, att detta organ kan paralyseras i sin verksamhet, om inte en lösning av den kinesiska frågan snart sker. Generalsekreterare Trygve Lies ansträngningar att komma över det dödläge, som uppstått, förtjäna vår fulla uppskattning.

Som vanligt kommer en blå bok att utges rörande FN:s verksamhet under det gångna året. Endast några få frågor må här omnämnas.

Den svenska delegationen har liksom tidigare förordat större liberalitet vid intagandet av nya medlemmar i organisationen. Vi ha i denna fråga hittills inte fått anslutning från något större antal delegationer. Men vi ha för vår del ansett, att starka politiska skäl tala för att göra organisationen verkligt universell och att några hinder häremot ej möta i stadgans föreskrifter. Det förefaller icke alldeles osannolikt att denna fråga kan komma i ett bättre läge nästa gång den aktualiseras.

Vad angår atomvapnet har det varit ett gemensamt program för alla medlemsstater att nå fram till ett effektivt förbud mot och avskaffande av detta vapen för massförstörelse. Det har vidare rätt enighet om att ett system för kontroll av förbudets efterlevande är nödvändigt. Då det gällt utformningen av kontrollsystemet ha däremot väsentliga meningsskiljaktigheter gjort sig gällande. Behandlingen av dessa frågor har skett främst i FN:s atomenergikommitté, där de olika kontrollplanerna framlagts och dryftats. Sverige är icke medlem i den-

na kommitté, och vi ha knappast för närvarande möjligheter att bilda oss en bestämd uppfattning om hur ett kontrollsystem skall vara i detalj beskaffat för att vara dels effektivt och betryggande, dels praktiskt genomförbart. Den svenska delegationen har vid behandlingen av dessa frågor inom församlingens politiska utskott ansett sig böra stödja huvudtankarna i den kontrollplan, som varit strängast och mest vittgående och som accepterats av Amerikas förenta stater, vilket land tills helt nyligen ansetts vara det enda, som kunnat tillverka atombomber. Den amerikanska s. k. Baruchplanen är emellertid endast skisserad i stora drag. Dessutom har FN:s församling i 1949 års resolution anmodat atomenergikommitténs ständiga medlemmar att utforska alla möjliga utvägar och att undersöka alla konkreta förslag i syfte att avgöra, om de kunna leda till en överenskommelse, som tryggar de väsentliga mål församlingen tidigare uppställt i denna fråga. Det har nyligen understrukits av Förenta staternas president, att man på amerikansk sida inte fasthåller vid den skisserade kontrollplanen av prestigeskäl och att man endast begär en plan, som utgör ett effektivt fungerande system. Man ämnade därför fortsätta att undersöka varje utväg, varje möjlighet att nå en verklig uppgörelse om effektiv kontroll.

I fråga om internationaliseringen av Jerusalem sökte den svenska delegationen bidra till en praktisk lösning, ägnad att bli antagen av såväl Israel som Jordan, den närmast intresserade arabstaten. Det av Sverige och Nederländerna inom vederbörande utskott framlagda förslaget innebar en avvikelse från 1947 års rekommendation. I stället för det ambitiösa men komplicerade förslaget om upprättandet av en självständig internationell zon, förvaltd under överinseende av Förenta Nationernas förvaltarstadsråd och under medverkan av representanter för såväl den judiska som den arabiska befolkningen, förordades en enklare och lättare genomförbar plan. Tankegången däri var, att endast de s. k. heliga platserna skulle stäl-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

las under skydd av FN utan att någon territoriellt fristående zon skapades. Israel och Jordan skulle dela området såsom hittills enligt särskild uppgörelse och utfästa sig att respektera de heliga platserna och hålla dem tillgängliga. Man kan uttrycka saken så, att det svenska förslaget innebar, att ett slags internationellt servitut skulle stiftas genom avtal mellan FN och de bägge stater, som gränsa till varandra i Jerusalemsområdet. Planen vann dock ej tillräcklig anslutning, och majoriteten accepterade tanken om en internationell zon under FN:s förvaltning. Den svenska delegationen röstade nej vid voringen om sistnämnda förslag, om vars praktiska genomförbarhet delegationen icke var övertygad. Förvaltarstyrelsen fortsätter nu sin behandling av frågan på grundvalen av församlingens beslut. Huruvida sista ordet är sagt i principfrågan, kan för närvarande icke bedömas.

FN:s församling har beslutat upprätta en internationell flyktingbyrå, avsedd att träda i funktion den 1 januari 1951, under ledning av en FN:s flyktingkommisarie. Dess uppgift skall i främsta rummet vara att eftersträva en förbättrad rättslig och social ställning åt flyktingar i olika länder och därigenom bereda dem en tryggare tillvaro. Den svenska regeringen har med tillfredsställelse tagit del av detta betydelsefulla förslag och understött detsamma.

Såsom riksdagens ledamöter redan känna till har regeringen framlagt propositioner om Sveriges anslutning till ytterligare ett par internationella organisationer: den internationella valutafonden och den internationella banken, båda anknutna till FN. Vidare föreslås vid årets riksdag, att regeringen bemyndigas tillträda den s. k. Havanastadgan, som bl. a. innebär skapandet av en internationell handelsorganisation.

Europarådets församling, som hade sitt första möte i augusti—september förra året, visade stor aktivitet genom att omedelbart aktualisera en mängd betydelsefulla och delvis vittutseende frågor, vilka antingen underställdes ministerkommittén för utredning eller

överlämnades till församlingens egna utskott för ytterligare behandling under tiden till nästa möte.

En riktning inom församlingen har velat driva fram en omedelbar omgestaltning av Europarådet till en union eller ett statsförbund med en särskild unionsmyndighet, behörig att med bindande verkan för medlemsstaterna fatta beslut i gemensamma angelägenheter, vilka finge närmare preciseras. Anhängarna av revisionspolitiken ha såtillvida vunnit gehör hos församlingen som denna uppdragit åt sitt utskott för allmänna ärenden, i korthet vanligen kallat politiska utskottet, att studera frågan om inrättandet av en politisk myndighet med dylika befogenheter. Det är antagligt att också längre gående förslag komma att behandlas i utskottet. Man talar på sina håll om att göra församlingen till ett verkligt förbundsparlament med lagstiftande behörighet inom vissa gränser. Ministerkommittén skulle få rollen av en senat, eller förbundsråd med lika representation för alla medlemsstater, medan församlingens permanenta utskott eller ett nybildat organ, valt av församlingen, eventuellt under medverkan av ministerkommittén, skulle bli den verkställande myndigheten eller förbundsregeringen.

Europarådets stadga tillkom förra året efter långvariga förhandlingar och moget övervägande. Stadgan var en kompromiss mellan olika önskemål, ursprungligen mellan ståndpunkter, som intogos av Englands regering, å ena sidan, och Frankrikes, å den andra. Det förefaller föga rimligt att nu till behandling uppta förslag om en radikal omstötning av organisationen. Dessutom har denna knappast ännu funnit sitt bestämda verksamhetsfält. Av stadgan framgår, att Europarådet skall främja ekonomiskt och socialt framåtskridande såsom sin huvudsakliga uppgift vid sidan av vakt hållningen kring demokratiens och rättssamhällets principer. Den ekonomiska politiken har också i hög grad upptagit församlingens intresse under det första sammanträdet. Men de ekonomiska problemen behandlas sam-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

tidigt av Parisorganisationen för europeiskt ekonomiskt samarbete. Det har också visat sig att nära nog alla de spörsmål, som diskuterats i församlingens ekonomiska utskott och hänskjutits till ministerkommittén för utredning, redan varit eller äro föremål för utredningar eller åtgärder inom Parisorganisationen. De bägge organisationernas medlemmar äro ej identiska, men samtliga medlemsstater i Europarådet tillhöra också den andra organisationen. Förr eller senare måste den frågan ställas, om det är lämpligt med detta dubbelarbete på den ekonomiska politikens område. Antingen torde en gräns böra uppdragas mellan de bägge organisationernas kompetensområden eller ock en sammanslagning av dem äga rum. När Marshall-hjälpen upphör 1952 och därmed sammanhängande utredningar alltså ej längre komma att upptaga Parisorganisationens tid, torde under alla förhållanden böra övervägas, huruvida bortfallandet av denna viktiga uppgift för organisationen påkallar ändringar i dess program och konstitution. Därigenom blir spörsmålet om förhållandet mellan nämnda organisation och Europarådet aktuellt, och då kan också lämpligen frågan om en sammanslagning eller en koordinering av dem med större nytta behandlas.

Svenska regeringen är intresserad av ett friktionsfritt samarbete mellan Europarådets ministerkommitté och dess församling. Det är önskvärt, att ministerkommittén tillvaratar alla praktiska och ändamålsenliga uppslag, som framkomma i församlingen och presenteras i dess rekommendationer. Men det är också nödvändigt, att ministerkommittén, som handlar å regeringarnas vägnar, prövar och gallrar de många uppslagen och bedömer, i vilken tidsföljd de förtjäna upptagas till närmare utredning. Därvid kan ministerkommittén inte känna sig bunden av församlingens anvisningar. Denna har inte gentemot ministerkommittén en ställning analog med ett parlaments ställning gentemot en regering. Det är i själva verket ministerkommittén, som företräder sina länders parla-

mentsmajoriteter, eftersom regeringarna i medlemsstaterna ha parlamentariskt underlag.

Vad angår Europarådets uppgift att skydda och utveckla det demokratiska samhällsskicket och trygga de mänskliga rättigheterna har församlingen redan vid sitt första möte blivit färdig med en konventionstext, som den rekommenderat ministerkommittén att godkänna. Såsom naturligt är, ha ministerrarna överlämnat förslaget till granskning av juridiska experter. Dessa ha sammanträtt två gånger innevarande år.

Någon omedelbar praktisk betydelse kan en konvention mellan Europarådets medlemsstater om respekterande av de mänskliga rättigheterna knappast få. Det är ju nämligen en förutsättning för anslutning till Europarådet, uttryckt redan i stadgan, att vederbörande stat erkänner de principer, som bruka sammanfattas i begreppet »mänskliga rättigheter». Flagrant överträdelser av en dylik konvention måste därför antagas bli sällsynta. Svenska regeringen har dock en positiv inställning till tanken på en konvention av denna typ. Huruvida ett internationellt domstolsförfarande bör ordnas såsom ett led i konventionens garantibestämmelser, synes emellertid synnerligen tveksamt. Det skulle bli en domstol som finge befogenhet att pröva, om t. ex. svenska medborgares mänskliga rättigheter enligt definitionen i konventionens formuleringar blivit respekterade av svenska myndigheter. Att öppna möjligheter till ett internationellt domstolsförfarande om sådana frågor skulle verka ganska främmande för vår uppfattning och sannolikt kräva grundlägsändringar.

Det ekonomiska samarbetet mellan de olika länder, som inom Parisorganisationens ram samverka för genomförandet av den europeiska återuppbyggnadsplanen, har utvecklats vidare. Två problem ha under de gångna månaderna stått i förgrunden, nämligen dels frigörandet av den inter-europeiska handeln från alla de kvantitativa restriktioner som bestått sedan kriget, dels skapandet av ett europeiskt betalnings-

Ang. Sveriges utrikespolitik,

system, som skulle möjliggöra att de olika medlemsstaternas valutor kunde fritt växlas inbördes. Det är icke ännu möjligt att beträffande någon av dessa två frågor peka på slutliga resultat, men man har likväl kommit ett gott stycke på väg mot de eftersträfvade målen.

I fråga om elimineringen av handelshindren tog Parisorganisationens medlemsstater förra hösten ett första betydelsefullt steg, när de i början av november beslöt att före årets utgång ha frigjort 50 % av den europeiska handeln från kvantitativa restriktioner. I början av februari togs ytterligare ett steg i samma riktning, i det att medlemsstaterna beslöt att genomföra en liberalisering av handeln upp till 60 % samt att därutöver, så snart ett nytt inter-europeiskt betalningssystem kommit till stånd, fatta beslut om medlen att driva frigörandet av handeln upp till 75 % av dess totalomsättning. För de restriktioner som kvarstodo vid utgången av år 1950 skulle framläggas särskild motivering.

Flertalet länder, bland dem Sverige, genomförde den 50-procentiga liberaliseringen av handeln i enlighet med det första rådsbeslutet. Resultaten av det andra rådsbeslutet ha ännu icke redovisats. För Sveriges del räknar dock regeringen med att inom förutsedd tid nå 60 %-gränsen. Beträffande de ytterligare åtgärder från vår sida, som kunna ifrågakomma, är det svårt att uttala sig, förrän Parisorganisationens råd tagit ställning till medlen att genomföra 75 %-regeln och enats om ett nytt betalningssystem.

Vid tillämpningen av besluten om ett frigörande av handeln har från Parisorganisationens sida godtagits, att man från liberaliseringsåtgärderna undantog länder, där en handelsfrigörelse skulle föranleda uppkomsten av krav på betalningar i guld. För Sveriges del har i enlighet därmed från hittills fattade liberaliseringsbeslut undantagits Belgien, Västtyskland och Schweiz. För den händelse ett nytt betalningssystem enligt tänkta linjer komme till stånd,

skulle läget ändras. Kvar står emellertid även inom ramen av ett sådant system risken att ett inkluderande av ett visst land under liberaliseringsbesluten skulle medföra guldrörelser ägnade att rubba den finansiella balansen de olika europeiska länderna emellan på ett sätt, som skulle äventyra betalningssystemets fortbestånd. Man har därför ansett det angeläget att även fortsättningsvis bibehålla vissa möjligheter att undantaga olika länder från liberaliseringsbestämmelserna, icke i syfte att förhindra guldbetalningar utan blott i syfte att förebygga sådana häftiga och omfattande guldrörelser som skulle innebära betydande olägenheter för hela återuppbyggnadsarbetet. Till denna ståndpunkt, vilken ingalunda ger uttryck åt någon nationell protektionistisk syn på liberaliseringen, ha Storbritannien och de skandinaviska länderna anslutit sig.

I fjolårets diskussioner om hithörande problem tvekade man om, huruvida liberaliseringen borde i första hand angripas från handelssidan eller från den finansiella sidan. Man enades till slut om att den riktiga lösningen vore att finna i en parallell utveckling, där man i första hand angrep de kvantitativa restriktionerna men samtidigt vidareutvecklade betalningsformerna så, att man kunde fullfölja liberaliseringen stegvis fram emot all den frihet som vore möjlig inom ramen av ett betalningssystem, där de europeiska valutorna kunde fritt växlas mot varandra. Genom de här redovisade senaste liberaliseringsbesluten har man nått en punkt, där det tidigare tillämpade betalningssystemet måste undergå en fullständig revision i syfte att undanröja de återstående finansiella hindren för liberaliseringsåtgärderna. Ett omfattande och värdefullt underarbete för utformningen av ett nytt betalningssystem, som uppfyller detta krav, har utförts av Parisorganisationens experter. Om man ännu icke funnit en lösning, beror detta på olika, mycket naturliga svårigheter. Den grundläggande vanskligheten är att Europa generellt ännu lider under en all-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

varlig dollarbrist. Detta gäller icke minst Belgien och Västtyskland, ehuru båda dessa länder hittills framstått såsom hårdvalutaländer ur de övriga europeiska staternas synpunkt. Den andra svårigheten sammanhänger med det engelska pundets dubbelställning såsom europeisk valuta och såsom internationell valuta inom det engelska samväldet. En tredje vansklighet återgår därpå, att man inom Västeuropa sida vid sida finner länder med fortsatt inflation och länder med en icke oväsentlig arbetslöshet med bakgrund i en deflationsutveckling. Det säger sig självt, att denna brist på enhetlighet i den ekonomiska utvecklingen inom de olika medlemsstaterna skall medföra komplikationer av allvarlig natur, när det gäller att integrera dem i ett enhetligt betalningssystem, karakteriserat av inbördes konvertibilitet.

Från svensk sida har man ställt sig mycket positiv till strävandena att skapa de betalningstekniska förutsättningarna för en fullständig liberalisering av handeln, samtidigt som man emellertid ansett det nödvändigt att finna sådana lösningar på de här berörda svårigheterna att rimliga utsikter föreligga för att den konvertibilitet, som man eftersträvar, skall kunna genomföras med hopp om att den skall fortbestå även sedan den amerikanska hjälpen ytterligare minskats eller bortfallit.

Innan jag lämnar detta område vill jag tillfoga ett par ord om det anglo-skandinaviska samarbete, som i den allmänna diskussionen kommit att gå under beteckningen Uniscan.

Som bekant har det engelska initiativ till ett närmare samarbete i första rummet på betalningsområdet, som togs i december i fjol, numera lett till en första överenskommelse, genom vilken en rad förenklingar genomförts i den inbördes valutakontrollen och de inbördes tillämpade valutarestriktionerna. Ehuru betydelsen av de överenskomna åtgärderna icke böra överskattas, vore det å andra sidan orätt att icke betrakta även dem som ett led av värde i den allmänna samverkan, som för närvarande äger

rum i syfte att i all möjlig utsträckning återställa handels och betalningarnas frihet. Uniscansamarbetet framstår såsom en intensifiering de skandinaviska länderna och Storbritannien emellan av den samverkan som äger rum inom Parisorganisationens⁴ ram. De hittills uppnådda resultatén skulle icke berövas sitt värde genom tillkomsten av det nya betalningssystem jag förut talat om, eftersom de gå utöver eller ligga vid sidan av vad betalningsreglerna generellt komma att stipulera.

Enligt den första Uniscanöverenskommelsen skall arbetet fullföljas genom en fyrmaktskommitté med uppgift ej endast att följa utvecklingen inom den redan uppdragna ramen utan även med instruktioner att undersöka föreliggande jämviktsrubbingar i syfte att söka anvisa vägar, genom vilka dessa skulle kunna undanröjas, så att man de fyra länderna emellan skulle kunna gå vidare på liberaliseringsvägen. Denna kommitté väntas bli konstituerad vid ett sammanträde inom den allra närmaste tiden.

Jag övergår nu, herr talman, till det nordiska samarbetet. Detta försiggår och fortgår i traditionella former. Nyligen har som bekant ett ministermöte hållits i Stockholm. Det var ett av de möten mellan utrikesministrarna som åtminstone varje halvår återkomma. Denna form för kontakt och samarbete har alltid visat sig värdefull. Det fanns denna gång talrika ärenden att diskutera och utbytet av synpunkter och informationer underlättade i flera fall ett ställningstagande.

Främst på dagordningen stod spørgsmålet om nordiskt samarbete på den ekonomiska politikens område. Det gemensamma nordiska utskottet hade ju i en preliminär rapport kommit till ett negativt svar på frågan, huruvida förutsättningar finnas för en tullunion mellan de skandinaviska länderna. Experterna hade prövat frågan enbart ur ekonomisk synpunkt. Ministermötet har inte heller kunnat ställa i utsikt att tiden nu skulle vara inne för frihandel mellan de tre länderna, vare sig frågan betraktats ur ekonomisk eller ur politisk syn-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

punkt. Å andra sidan har ministermötet inte velat avskriya tanken på åtgärder i framtiden för frihandel länderna emellan. Man har enats om att företa utredningar av olika slag för att grundligare utforska terrängen. I själva verket har ju aldrig detta problem blivit allsidigt undersökt. Praktiska ansatser till dess partiella lösning gjordes på sin tid. En sådan ansats var mellanrikslagen av 1874, vilken öppnade den svensk-norska tullgränsen för flertalet varor som framställdes i ett av länderna, utan att tullsatserna gentemot övriga länder voro identiska. Arrangemanget avvecklades efter ett 20-tal år, delvis på den grund att det var vanskligt att kontrollera att inte varor, framställda i ett tredje land, importerades såsom norska resp. svenska. En senare ansats var försöken efter första världskriget att få andra staters godkännande av den s. k. skandinaviska förbehållsklausulen i handelsavtal, varigenom lägre tullsats skulle kunna tillämpas gentemot ett skandinaviskt land än gentemot utomstående länder. Klausulen betydde alltså en inskränkning i mestgynnadationsprincipen. Denna framstöt misslyckades på grund av motstånd från andra länders sida.

Ministermötet har nu som sagt velat genomföra undersökningar i olika riktningar och har därvid förordat inkopplandet av näringslivets egna organ i utredningsarbetet. Förhoppningen är att sådana undersökningar komma att bli av stort värde och kunna jämna vägen för positiva lösningar i framtiden.

I detta sammanhang må nämnas att innevarande års riksdag får att behandla en viktig proposition, som framgått ur det traditionella skandinaviska samarbetet. Den gäller en reviderad lagstiftning om medborgarskap. Vidare har i slutet av förra året slutits ett avtal om beviljande av ålderspensioner åt medborgare från de andra skandinaviska länderna, varjämte den tidigare fattigvårdskonventionen reviderats.

Innan denna översiktliga redogörelse avslutas, skall här beröras ett par speciella frågor som i hög grad uppmärk-

sammats av den svenska allmänheten under senaste tiden.

Den första gäller behandlingen av en svensk medborgare i Tjeckoslovakien, det i pressen utförligt omtalade fallet Hjelm. Såsom framgått av publicerade meddelanden, blev Hjelm till slut befriad från det honom ådömda straffet och tilläts återvända till Sverige. Regeringen ansåg sig dock böra fullfölja saken genom att i en note till Tjeckoslovakiens regering rekapitulera händelserna och understryka de anmärkningsvärda momenten i förfarandet mot Hjelm. Det framhölls i denna note att Hjelm dömdes bl. a. för att ha hjälpt några tjeckoslovakiska flyktingar att ha lämnat landet. Detta brott ansågs så allvarligt, att det borde sonas med flera års fängelse. Hela betraktelsesättet stode i flagrant motsättning både till den uppfattning om medborgerliga rättigheter, som råder i Sverige, och till Förenta Nationernas deklaration om de mänskliga rättigheterna. I art. 13 av denna deklaration funnes stadgat, att varje person har rätt att lämna det land där han befinner sig, inbegripet sitt eget. I noten riktades vidare erinringar mot den bevisning som legat till grund för den fällande domen. Denna bevisning skulle ingalunda ha ansetts bindande, om målet avdömts i enlighet med de bevisregler som tillämpas i Sverige och som erbjuda sådana garantier för individens skydd, som enligt svensk uppfattning varje anklagad bör åtnjuta. Slutligen omnämndes den misshandel Hjelm ndergått i fängelset enligt egen uppgift. Det tjeckoslovakiska utrikesministeriet hade visserligen kategoriskt bestritt hans uppgift, men svenska regeringen hade icke fått del av någon dokumentation, som visade hur undersökningen om misshandeln verkställdes.

Svenska regeringen hade alltså funnit djupa divergenser råda mellan de bägge länderna i fråga om de legala garantier som en medborgare i det ena landet bör åtnjuta vid vistelse i det andra landet.

Samtidigt meddelade det svenska sändebudet å regeringens vägnar att den svensk-tjeckoslovakiska utlämningstrak-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

laten uppsades från svensk sida enligt den i traktaten intagna uppsägningsklausulen.

Den andra fråga, som jag här vill nämna, gäller den utredning om mordet på greve Folke Bernadotte som verkställdes av riksåklagaren och hans medhjälpare med stöd av tillgängliga handlingar. Rapporten har offentliggjorts och utförligt refererats i pressen.

Regeringen har i går överlämnat rapporten till Israels regering och därvid understrukit de mest anmärkningsvärda punkterna i densamma. Den svenska regeringen har tidigare fått mottaga uttryck för den israeliska regeringens djupa beklagande av händelsen och erhållit en försäkran att efterspaningarna icke betraktades som slutförda. Det torde kunna förväntas att Israels regering efter studiet av den svenska utredningen skall medgiva att mycket allvarliga försummelser skett vid de undersökningar, som verkställdes omedelbart efter mordet. Det är icke svenska regeringens sak att anvisa Israels regering vilka åtgärder från dess sida den svenska utredningen kan motivera. Alltjämt torde möjligheter finnas för de israeliska myndigheterna att göra allvar av förklaringen att saken icke är avslutad.

Herr talman! De motsättningar och politiska konflikter, som sätta sin prägel på de internationella förbindelserna, lämna inte något folk oberört. Men verkligt inflytande på utvecklingen ha endast stormakterna, och bland dem dominera efter kriget två välden, hos vilka den politiska och militära makten i hög grad har koncentrerats. Själva det faktum, att dessa riken ha en sådan maktposition, jämte den omständigheten, att de representera vitt skilda ideologier och politiska och ekonomiska system, bidrar till en stämning på många håll, även utanför de troende anhängarna av den förut omnämnda katastrof teorien, att världen oundvikligt glider mot ett nytt världskrig.

Det kan inte nog varnas mot en dylik ödestro. Den är ägnad att vända folken bort ifrån de konkreta problemen och förlama deras handlingskraft och

deras möjligheter att göra positiva insatser för utjämning av motsättningar och svårigheter. Det är tillfredsställande att emot den pessimistiska ödestron kunna ställa några ord i ett tal som nyligen hållits av Förenta staternas utrikesminister. »Vi måste alltid komma ihåg» — yttrade han — »att vägen till fred är lång och besvärlig sådan världen är i dag. Men vi få aldrig vackla när vi sträva mot målet, vi få aldrig för ett ögonblick tvivla på möjligheterna att nå det.»

Herr von HELAND: Herr talman! Svenska folket borde finna det mycket tillfredsställande, att regering och riksdag lugnt och sakligt samt under mycket stor enighet kunna taga ställning till de utrikespolitiska frågorna. Av regeringens grundliga redogörelse framgår, i vilken väldig omfattning man i våra dagar måste pröva ständigt nya frågor i utrikespolitiken.

I sitt tal berörde statsministern två väsentliga utrikespolitiska problemkomplex, nämligen dels FN:s och dels Europarådets verksamhet. I båda fallen ansluter sig bondeförbundet till den uppfattning statsministern å regeringens vägnar deklarerat. Vi vilja från vårt håll även deltaga i förhoppningarna om att FN trots alla besvikelser dock till sist skall bli ett mellanfolkligt organ, tillräckligt starkt för att bevara freden. Det finns också anledning framhålla, att FN på många områden utfört ett verkligt gagnande arbete för fredens sak, ehuru detta alltför litet beaktats i den offentliga debatten. Beträffande Europarådet vilja vi understryka vikten av att tanken på ett närmare europeiskt samarbete får mogna fram och att förhastade åtgärder, som kunna äventyra detta samarbete, undvikas.

Vad beträffar regeringens handelspolitik kunna vi inom bondeförbundet emellertid inte alltid följa regeringens linje, exempelvis åren 1946 och 1947, och vi varna för ett nytt bakslag, därest Sverige under den pågående liberaliseringen av handeln rusar före med åtgär-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

der, under det att andra länder föra en mer nationell handelspolitik.

Även i dag komma vi att i samband med frågan om GATT-avtalet anmäla en avvikande mening.

Med hänsyn till det rådande samförståndet och till det förhållandet, att bondeförbundet endast beträffande vissa handelspolitiska frågor är tveksamt om regeringens kurs, synes det mig lämpligt att under denna debatt koncentrera diskussionen kring det enda utrikespolitiska problem, som varit utsatt för kritisk granskning, även om kritikernas antal säkerligen inte är stort.

Till skillnad från högern och folkpartiet, där delade meningar synas råda, står bondeförbundet enigt gillande beträffande regeringens utrikespolitik.

Den världspolitiska utvecklingen under det gångna året synes icke ha ändrat de förutsättningar, som hittills legat till grund för vår alliansfria politik. Fortfarande saknar västblocket möjlighet att redan från början av ett världskrig lämna Sverige sådan hjälp, som kan avlägsna riskerna för nederlag, om Ryssland sätter in stor kraft för att besegra Sverige, och särskilt om detta sker som ett inledande anfall till storkriget. Även om hjälpen ur politisk synpunkt skulle kunna vara förberedd, synes detta tills vidare vara fallet.

Det erkännes, att det strategiska luftkriget kan bringa varje land i farozonen och att Danmarks och särskilt Norges anslutning till Atlantpakten ökat riskerna för Sverige att indragas i ett världskrig. Sveriges betydelse vid en världskonflikt synes mig emellertid trots detta kunna bedömas som minskad. Vid sidan av Europas kontinent ha medelhavsländerna, områdena i Mellersta Östern med deras för krigföringen utomordentligt viktiga oljeförekomster och nu sist Öst- och Sydostasien med deras för kommunistisk infiltration lämpade oroshärdar stigit i betydelse. Det är väl därför sannolikt, att ett stormaktsblock icke önskar disponera stor del av sina stridskrafter mot Sverige. Det kan sålunda bero på den svenska krigsmaktens styrka, om vi bli

anfallna eller icke. Det synes härvid, som om flygvapnets styrka skulle bli den faktor som Sovjet — om det skulle gälla Sovjet — måste ta särskilt stor hänsyn till, därför att denna stormakt har förhållandevis lättare att prestera tillräckligt med lantstridskrafter än tillräckligt med flyg över alla de vitt åtskilda fronterna i det eventuellt globala kriget.

Vårt parti har i gruppmotioner såväl förra året som i år redovisat de önskemål vi ha beträffande flygvapnet, vilket vapenslag vi anse viktigast att hålla i högsta beredskap och styrka. Flygvapnet kan bli det effektivaste vapnet för att sätta makt bakom en neutralitetsförklaring.

Beträffande krigsmaktens totala styrka kan jag för min del inte förena mig med dem som anse, att densamma måste göras starkare, om vi som paktanslutna äro säkra på att omedelbart komma med i ett krig. Man gör klokast att räkna med en likvärdig försvarsmakt, även om vi äro neutrala. En fördel att inte vara paktanslutna kan emellertid ligga däri, att vi då inte nödvändigtvis och automatiskt bli krigförande, utan — om vi nu anses i längden icke kunna undgå angrepp — kunna få en värdefull tid att stärka vårt försvar. Nödvändigheten att i varje fall ha ett starkt luftförsvar framstår klart i detta läge, då förutsättningarna för en planmässig upprustning ävensom för landets ordnande i övrigt för krig bero av trygghet mot luftanfall, vilka kunna komma med förlamande verkan utan varsel, om vi inte särskilt tillgodose vårt luftförsvar.

Den blockbildning, som varit kännetecknande för de senaste fyra årens utrikespolitik, har ju tendens att omfatta alla länder i världen. Detta är enligt vår mening ägnat att öka krigsriskerna. Det kalla kriget skulle med en indelning av hela jorden i två varandra motstående intressesfärer sannolikt förr eller senare leda till utbrott av ett nytt världskrig. Frånsett vårt speciella problem att undvika åtgärder, som kunna framkalla svårigheter för Finland och därmed kanske över huvud taget i Norden, kan

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Sveriges alliansfria politik gagna freden på så sätt som London Times nyligen uttryckte det: »Världen behöver inte nödvändigtvis vara delad i två styvnackade och fientliga läger — det kan vara lägligt för båda sidor att vissa områden tillåtas bevara ett slags neutralitet.»

Den väg, som närmast företrädes av högerens nye ledare och tidigare av andra opponenter, exempelvis herr Osvald — denne, som ju begärt ordet i debatten, har dock gått längre än högerens ledare — nämligen att vi i Sverige skola förklara oss neutrala, men samtidigt diskutera samarbete och göra avtal med länder tillhörande det ena stormaktsblocket, måste, vad som än sägs från det hållet, betecknas som oklar och äventyrlig. Genom en sådan politik skulle man förlora både neutralitetens och den fullständiga alliansens fördelar, samtidigt som man drar på sig allianspolitikens alla risker. En skandinavisk försvarssamverkan kan ju dessutom *icke* äga rum under den förutsättningen, att Danmark och Norge inte behöva ingripa i ett nytt krig, ty Atlantpakten föreskriver, att en väpnad attack mot ett eller flera av paktländerna i Europa eller Nordamerika skall betraktas som ett anfall mot dem alla. Härtill kommer, att för lång tid framåt icke endast Danmark och Norge, utan även de atlantpaktsslutande länderna på Europas fastland komma att vara dåligt rustade. Om nu någon vill komma och tala om de rustningar som pågå, vore det intressant att få veta vad dessa rustningar i verkligheten betyda.

Med hänsyn till de synpunkter jag här har framhållit företräder bondeförbundet den uppfattningen, att den alliansfria linjen är den som Sverige bör välja. Denna svenska utrikespolitik bör kunna förstås även av andra länder med hänsyn till de speciella förhållanden, i vilka Sverige befinner sig.

Vid senaste bondeförbundsstämman fäste man så stor vikt vid enigheten inom partiet beträffande dessa frågor, att stämman gjorde ett enhälligt uttalande, att partiet gillade den av partiledningen

och riksdagsgruppen deklarerade utrikes- och försvarspolitikerna.

De, som ej gilla den alliansfria politiken, synas utgå ifrån att det måste bli ett nytt världskrig och att Sverige måste bli indraget i detta krig. Vi inom landsbygdspartiet bondeförbundet hoppas på att ett nytt världskrig icke är självklart och att, om kriget kommer, Sverige skall ha någon chans att förbli neutralt.

Med största oro kan man naturligtvis konstatera, att FN inte lyckats åstadkomma det önskvärda samarbetet i världen, ty alltjämt härskar den ödesdigra spänningen mellan stormakterna. Man bör emellertid, som jag redan påpekat, erkänna att FN trots detta innebär ett framsteg i fredsarbetets tjänst, och om FN lyckas med den gigantiska arbetsuppgiften att åstadkomma en dräglig levnadsstandard åt de underutvecklade ländernas svältande hundratal miljoner människor och de miljontals hemlösa flyktingarna i Europa, har säkerligen den största krigsrisken eliminerats.

Även en annan utveckling synes mig kunna bli en fredsfaktor, nämligen den alltmer spridda fruktan för förintelse. Med vetskapen om atom- och vätebombernas fruktansvärda verkningar finns det anledning att förmoda, att man nu kommit fram till en avgörande punkt i utvecklingen, där även de mest härsklystna måste säga sig att repressalieriskerna äro så stora, att resultatet av ett krig endast kan bli en fruktansvärd förödelse för hela mänskligheten. Rädslan för atombomber, bakteriologisk krigföring och stridsgaser är ett faktum som måste verka fredsbevarande och bidra till undvikande av ett allmänt Ragnarök.

Herr ANDREN: Herr talman, mina herrar! Herr von Heland höll för någon tid sedan ett anförande i radio, som jag tyvärr inte var i tillfälle att höra. Han lär i det anförandet ha sagt, att idéer bara äro omslagspapper omkring de stora intressena. Jag tycker detta är en

Ang. Sveriges utrikespolitik.

ovanligt fyndig, men också mycket felaktig formulering, och jag har undrat över vem det kan vara som har hittat på den. Jag har inte kommit till klarhet på denna punkt. Så mycket kan jag få lov att säga, att det var ovanligt mycket omslagspapper i det anförande herr von Heland höll alldeles nyss.

Herr von Heland angrep högerledaren och ansåg att dennes linje präglades både av oklarhet och av äventyrlighet. Det kan hända att herr von Heland, när han läser det anförande som högerledaren — vilken som bekant sitter i andra kammaren — håller i dag, kommer till en annan och klarare uppfattning och då också finner högerledarens linje mindre äventyrlig.

Ett missförstånd vill jag emellertid omedelbart rätta, nämligen det som herr von Heland gjorde sig skyldig till, när han inbegrep högerledaren bland dem som inte gilla den alliansfria politiken. Jag tror att herr von Heland på den punkten gör sig skyldig till ett misstag.

Jag skall nu, herr talman, övergå till mer allvarliga ting.

Skulle man döma av våra ständigt återkommande utrikesdebatter, skulle man kanske kunna inbilla sig att vi även på utrikespolitikens område avsåge en ständigt fortskridande reform. Ett närmare studium av våra hittills förda debatter torde dock visa, att de svenska statsmakterna ha en benägenhet att på alla väsentliga punkter gång efter annan säga detsamma. Detta har givit en viss stabilitet åt vår utrikespolitik men också en viss entonighet åt våra diskussioner, om dessa nu förtjäna det namnet. Men man kan ju icke ändra sina utrikespolitiska riktlinjer bara för att få det tillfälliga nöjet att säga något nytt. De regelbundna skäligen tomma diplomatläktarna ge väl också vid handen, att man i den diplomatiska världen icke väntar något väsentligt nytt från vår utrikesledning, varken på östligt håll eller på västligt.

Statsministerns deklaration av i dag innehåller dels en mera deskriptiv del, som redogör för de senaste händelserna, sådana de te sig från svensk horisont,

dels en mera programmatisk del, som uppdrager några riktlinjer för vår nuvarande och framtida utrikespolitik. Mot den förra delen av deklarationen har jag för min del ingenting att invända. Jag skall dock tillåta mig ett par kommentarer till denna beskrivande del.

När seklet ännu var ungt, sades det, att Sveriges utrikespolitik bestod i att icke ha någon. Det var en överdrift redan då, och det är än mer en överdrift i dag. I själva verket drages vårt land genom de historiska krafternas eget och tvingande spel alltmer in i internationella sammanhang. »At være sig selv nok» är icke längre en möjlig riktlinje för svensk politik. Isolationismen är — i stort sett — icke längre vårt grundtema, utan internationalismen. Och vi få deltaga i detta internationella samarbete utan ett alltför småaktigt bevakande av egoistiska intressen.

Denna internationalism får geografiskt en alltmer västlig, ideologiskt en alltmer demokratisk orientering. Vi känna, mer eller mindre starkt, ett gemensamt moraliskt ansvar för bevarandet och stärkandet av västerlandets civilisation och ideal — och i öster möta vi järnridån. Vi ha icke längre vårt ansikte mot öster, utan mot väster. Jag har aldrig dolt, att jag finner denna kulturella och ideologiska orientering vara den enda möjliga. Om vi bortse från en minimal minoritet, är denna inställning det svenska folkets.

I dagens regeringsdeklaration har statsministern redovisat för vårt samarbete i olika internationella organ. Den gäller först och främst Förenta Nationerna, som är universell till sin idé men inte i verkligheten. I denna organisation har den västerländska ideologien en fullt betryggande majoritet. Det gäller vidare de till denna organisation anknutna organen, den internationella handelsorganisationen, den internationella valutafonden och den internationella banken. Unesco och den internationella jordbruksorganisationen nämnas icke. Alla dessa organisationer äro helt västligt orienterade.

Bland mera fristående samarbetsfor-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

mer redovisas vidare Europarådets församling, Parisorganisationen, Uniscan och det nordiska samarbetet. Inom alla dessa fält äro österns diktaturer helt borta. Kan man sedan förneka, att vårt land är djupt indraget i det samarbete, som har västerländska förtecken och ledes av västerländska ideal? För egen del noterar jag med tillfredsställelse detta samarbete och hoppas att det alltmer skall växa — i djup, i styrka och i betydelse.

När det gäller samarbetet med östblocket nämnas i dagens redogörelse svårigheterna i fråga om det nya, kommunistiska Kina och fallet Hjelms. Däremot förbigås denna gång handelsutbytet med östblocket, incidenterna med våra fiskebåtar och fallet Raoul Wallenberg. Dessa fall säga väl ändå någonting om den klyfta, som skiljer vår rättsordning från östblockets. Det ryska handelsavtalet och fiskebåtsaffären ha som bekant varit föremål för särskilda debatter i vår riksdag, och det är därför naturligt att dessa ämnen äro undantagna från dagens redogörelse, men jag måste fråga: Har regeringen resignerat i fallet Wallenberg? Han var dock ute i Sveriges och i humanitetens ärenden.

Det är mot denna bakgrund, herr talman, nämligen de helt olika relationerna till öst och väst, som man måste betrakta regeringsförklaringens programmatiska del.

Men låt mig först understryka det som otvetydigt är gemensamt för oss alla! Vi vilja, jag tror utan undantag, bevara och med alla medel försvara vår fred och frihet, vår självständighet och integritet. Endast om medlen härför kunna meningarna ibland bryta sig. Vi vilja inte förfalla till någon håglös och orkeslös pessimism, utan arbeta för en höjd levnadsstandard, en bättre ekonomi och en högre kultur. Men vi vilja icke heller förfalla till en osaklig optimism, som icke förstär någonting av de faror, som hota, icke bara oss, utan hela världen. Jag tror man kan säga, att vårt folk liksom våra regeringar ha visat större benägenhet att synda på optimismens än på pessimismens sida. Tvenne

världskrig ha kastat sina skuggor över vår historia och ha kommit som högst obehagliga överraskningar. Regeringsdeklarationen nöjer sig med att varna för pessimismen.

Regeringen varnar särskilt för den åskådningen, »att världen oundvikligen går mot en uppdelning i ett kapitalistiskt och ett kommunistiskt block, vilka till sist måste drabba samman i en slutlig kamp om världsherraväldet». Ja, så enkla perspektiv och så enkla slagord kan man finna i vissa länders mera osammansatta, onyanserade och ortodoxa propaganda. Mot dessa ytterligheter ställer statsministern exempelvis den svenska demokratiska välfärdsstaten. Men när blev denna stat ett svenskt patent? Ha inte Atlantpaktens västeuropeiska stater lika goda inteckningar som vi i detta patent? Ja, försöka icke även östblockets stater — på sitt sätt — förverkliga välfärdsstatens idé? Här har regeringen velat varna för en förenkling och fallit offer för en *annan*. Det passar sig knappast för oss — allra minst just nu — att ställa upp vårt eget land som det stora mönsterlandet. Men det blir häpnadsväckande — för att icke använda hårdare ord — när statsministern inbillar sig, att det svenska exemplet skall bryta igenom järnridån och lära diktaturens folk, att social demokrati och politisk demokrati kunna förenas. Hur vet herr statsministern att de kunna förenas? Och hur tänker herr statsministern bryta ner järnridån? Har herr statsministern vidare icke observerat, att man i Ryssland av i dag har en proletariats diktatur, som är förenad med icke oväsentliga sociala olikheter? Jag tror, att Rysslands ledare trivas bra med dessa förhållanden, och jag är övertygad om att de icke tänka införskriva några svenska reformtankar. Den ryska historieskrivningen av i dag vill gärna rasera historien om Ruriks svenska reformverksamhet i Ryssland. Rysslands ledare tänka helt visst icke — i sin starka nationalism — ge en ny Rurik några chanser.

Regeringen tänker sålunda intaga en förmedlande ställning mellan väst och

Ang. Sveriges utrikespolitik.

öst och ge en ideologisk motivering för neutraliteten. Det finns en liten skrift från 1819, som heter Westöstlicher Diwan, Den väst-östliga divanen, författad av ett tyskt geheimeråd, som icke är helt obekant i vårt land; han hette Goethe. Har vårt utrikesdepartement möjligen missförstått titeln på denna lilla, men stora diktsamling och trott att det är fråga om en möbel, som en svensk utrikesminister kan ligga på? Jag för min ringa del tror att en svensk utrikesminister får nöja sig med världshistoriska uppgifter av ett något mindre format än att söka förmedla en transfusion av västligt demokratiska idéer till östblockets statssystem.

Ett väsentligt parti i regeringens deklaration handlar om det nordiska samarbetet, eller rättare, det handlar om hur svårt det är att vinna några resultat i detta arbete. Det är med djupt beklagande som jag konstaterar, att det nordiska samarbetet icke på allvar kan komma i gång.

Det tillkommer icke oss att här rikta några anklagelser mot någon man eller någon part. Klart är i alla fall, att vi ha haft alltför stora förhoppningar och att den ena efter den andra har grusats.

Låt mig först med några ord redogöra för förhoppningarna, genom att citera några uttalanden av statsminister Hansson den 4 augusti 1946. Det var hans sista stora tal i den nordiska frågan, på sitt sätt hans nordiska testamente. Jag skall nöja mig med tvenne citat. Det ena lyder sålunda: »Vill vi dra åt olika håll kan vi ju fortsätta att tvista om det som varit, vill vi gå tillsammans mot framtiden, må vi ägna vårt mesta intresse åt positiva uppgifter. Och dess bättre vill vi gå tillsammans och måste det. Det är naturens ordning och nästan ödets lag. Vi hör helt enkelt samman, knutna till varandra med band, som jag tror numera äro oslitliga.» Det andra citatet lyder: »Säkerligen skulle vi önskat att kunna uppträda samlade mot det nazistiska angreppet. Men vi hade icke förberett oss härför. Det fanns icke någon samordning, inga traktater. För-

svarsförbundet hade aldrig blivit något mer än en rätt flyktig tanke.»

Statsminister Erlander har tagit ett behjärtat initiativ till ett nordiskt försvarsförbund, ett initiativ som jag för min del är honom mycket tacksam för. Initiativet låg i linje med uttalanden, som åtskilliga svenska politiker tidigare hade gjort, men det misslyckades. Man förklarade efteråt, att dörren visserligen var stängd, men icke reglad. Det är min livliga förhoppning, att den aldrig skall bli låst och att regeringen icke gör deklarationer av sådant slag, att möjligheterna till ett nytt och vidgat samarbete bli stängda.

Jag förstår mycket väl de svårigheter, som nu föreligga för ett militärt samarbete mellan de nordiska länderna. Danmarks och Norges folk vilja icke svika sina förpliktelser enligt Atlantpakten; vi kunna icke ens inleda dem i några frestelser därtill. Det svenska folket vill uppenbarligen icke veta av någon militärallians med någon stormakt, icke ens i väster. Då Norge och Danmark äro anslutna till Atlantpakten kunna vi uppenbarligen icke — inom ramen för vår nuvarande politik — ha bindande militära avtal med dessa länder av förpliktande karaktär.

Men juridik är en sak, politik och historia en annan. Dessa sista utforma sig icke alltid efter de juridiska handböckernas schemata.

Låt mig här, herr talman, säga ett par ord om krigsfall, som icke alldeles sakna sin sannolikhet. Det skulle vara ett löjeväckande nonsens — om det icke samtidigt vore så allvarligt — att Sverige och Norge icke gemensamt, i samverkan med varandra, skulle försvara den skandinaviska halvön, om de båda länderna *samtidigt* blevo militärt angripna. Det vore lika häpnadsväckande, om Sverige och Danmark, vid ett samtidigt anfall på dessa båda stater, icke gemensamt skulle kunna klara frågan om Öresund och vissa trängande evakueringsfrågor. I sådana lägen, med deras djupt allvarliga konsekvenser, komma vi icke att ödsla mycken tid på de juridiska spetsfundigheter, som för närva-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

rande bereda vårt utrikesdepartement så många angenäma bekymmer. Frågan är blott den: skola vi i sådana lägen sakna den samordning, varom Per Albin Hansson talade 1946? Det är uppenbart att det samarbete, varom jag här har ordat, på grund av de nordiska ländernas olika utrikespolitik måste begränsas till vissa klart avgränsade fall och att inga avtal kunna slutas, som förplikta det ena landet att gå in i kriget, om blott det andra angripes.

Det kunde vara mycket att tillägga, herr talman, rörande dagens regeringsdeklaration. Jag kan förstå att den kan göra nytta i Moskva, även om man där måste le i mjugg åt våra yverborna drömmar att söka påverka den ryska idéutvecklingen. Man kommer där att vara tacksam för det stränga fasthållandet vid tesen om Sveriges militära isolering i alla lägen. Man kommer också att glädja sig över att Finland icke ens har nämnts. Jag hoppas att man i Washington skall hämta någon tillfredsställelse, när man ser att vårt praktiskt politiska samarbete i alla fall har haft en i allt väsentligt västlig orientering och att Sveriges regering avslutat sin deklaration i dag med ett citat — ett visserligen mycket oskyldigt citat — ur ett tal av Förenta staternas utrikesminister.

Herr von **HELAND** (kort genmäle): Herr talman! Jag förmodar att ingen här i kammaren kunde uppfatta att det var något sakligt som herr Andrén hade att invända mot mitt anförande; som vanligt ägnade han sig åt litet personliga ironiska anmärkningar. Det är ju ett svaghetstecken att en professor skall behöva anlita sådana medel.

Längre fram i sitt anförande forsatte han att ironisera, men nu över regeringens deklaration. Jag tycker att det är beklagligt att högern genom herr Andrén försöker draga upp skiljelinjer i utrikespolitiken. Det hade varit lämpligare, om herr Andrén i stället hade försökt att få det hela att klaffa så väl som möjligt de olika partierna emellan.

Jag måste, herr talman, även om jag

inte tycker det hör till en så allvarlig debatt som denna, sluta med en liten spydig reflexion, och jag beklagar att det skall behövas sådant när det gäller en så här allvarlig debatt.

Vi ha ju i andra kammaren en rolighetsminister som heter herr Dickson och som är känd även såsom ormtjusare. Jag har undrat, hur det kommer sig att han just skulle hänge sig åt ormar. Men sedan jag på senare tid så ofta har hört herr Andrén, förstår jag att ormen är en symbol för högern; den representerar konsten att slingra sig.

Herr **ANDRÉN** (kort genmäle): Herr talman! Den siste ärade talaren började sitt lilla inlägg med en kritik av ironien, och jag kan mycket väl förstå att herr von Heland tycker illa om ironi. Jag förstod det ännu bättre, när han i slutet av sitt anförande själv gjorde ett litet försök i den ironiska genren.

Jag antar att hans excellens herr statsministern är tacksam för det lilla försök till försvar, som herr von Heland nu har presterat å regeringsbankens vägnar.

Jag för min del är tacksam för att herr von Heland ställer större krav på en professor än han ställer, låt mig säga, på sig själv.

Det kunde vara ytterligare något att tillägga, men jag vet att herr von Heland inte tycker om ironi, och därför skall jag sluta.

Herr **ANDERSSON, ELON**: Herr talman! Jag skall ägna några ord huvudsakligen åt det avsnitt av regeringsdeklarationen, som handlar om det nordiska samarbetet, och jag skall försöka göra det så kort som möjligt.

Låt mig först säga, herr talman, att jag givetvis inte har någonting att erinra mot den definition på svensk utrikespolitik, som göres i regeringsdeklarationen, då man där talar om att vi inte önska föra en utrikespolitik som bidrager till att vårt hörn av världen blir ett oroscentrum och en friktionspunkt mellan öst och väst. Såvitt jag rätt har förstått den ståndpunkt, som inte bara re-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

geringen, utan den svenska riksdagen och det svenska folket i allmänhet intaga är det självfallet att vi inte vilja förvandla vårt hörn av världen till ett oroscenrum, utan att vi i stället vilja göra ett försök att så mycket som möjligt avpolitiserat vårt hörn av världen med hänsyn till de stora internationella tvisterna.

Jag är således ense med regeringsdeklarationen så långt, och jag är också fullkomligt ense med statsministern om att Sverige bör fasthålla vid den alliansfria politik som hittills har varit statsmakternas riktmarke. Det har, så vitt jag kan förstå, inte förekommit någonting som skulle kunna föranleda oss att frånga vår tidigare inställning och förmå oss att binda vår handlingsfrihet genom avtal med någon stormaktsgrupp.

Däremot, herr talman, har jag mycket svårt att förstå den ideologiska motivering för den svenska neutraliteten, som regeringsdeklarationen sedan utvecklar. Jag kan i långa stycken instämma i den karakteristik därav, som herr Andrén nyss har givit. Jag har inte kunnat värja mig för den känslan, att man från regeringens sida anser att Sverige genom att eftersträva och successivt utforma en samhällstyp, som innebär både politisk och ekonomisk demokrati — ett samhälle alltså, som genom sin struktur framträder såsom äkta politisk demokrati med utrymme tillika för verklig social rättvisa — skulle på ett sådant sätt intaga en särställning mellan världens stater, att vårt land på grund av den styrkan skulle kunna framträda såsom en medlare mellan öst och väst. Jag tycker nog med förlov sagt, att detta är en yverborehet i stil med den som har tagit sig uttryck i en tro på att Sverige genom sin anslutning till en stormaktsallians skulle kunna på ett mycket effektivt sätt påverka maktbalansen i världen eller förmå den eller den stormaktsgruppen att ändra sina planer. Denna Sveriges särställning skulle vara så stark, att den till och med skulle kunna genombryta järnridån.

Det skulle vara lättare att förstå denna övertaxering av det svenska demokra-

tiska och sociala samhället, om det vore på det sättet, att vi vore den enda stat i världen som förde en dylik politik. Men det finns ju också andra stater, som accepterat tanken på den demokratiska och sociala välfärdsstaten, utan att låta denna omständighet hindra deras anslutning till en blockbildning till demokratiens försvar. Om man nu får läsa regeringsdeklarationen på det sättet, att anslutningen till en sådan blockbildning skulle utgöra ett förnekande av den demokratiska sociala välfärdsstaten skulle detta innebära en ganska allvarlig anklagelse mot t. ex. den engelska labourregeringen, liksom mot regeringarna i Norge och Danmark. Jag kan inte tänka mig, att man från den svenska regeringens sida skulle vilja beskylla den engelska arbetarregeringen för att icke vilja främja en demokratisk och social välfärdspolitik, men detta intresse har i varje fall icke hindrat den engelska regeringen att ta ställning i den kamp mellan öst och väst, som världen förskräckes inför.

Jag har som sagt svårt att förstå den ideologiska motivering för den absoluta neutraliteten, som regeringen presterat. I det fallet kan jag inte dela de synpunkter, som regeringsdeklarationen nu för till togs.

Den frihet i bedömningen av ett nuvarande och tänkt läge, som vi erhålla genom den alliansfria politiken, ger oss inte minskade utan ökade möjligheter att överväga de olika alternativ, som kunna komma i fråga i en situation, där vår fred och vår nationella frihet komma i fara.

Det råder som bekant, herr talman, mycket olika och delvis rakt motsatta uppfattningar om Sveriges läge i ett eventuellt nytt världskrig. Det är inte bara lekmän, som på mer eller mindre goda skäl komma till olika resultat, utan även militära bedömare stanna i olika slut.

I realiteten återfinnes samma tveksamhet också i regeringsdeklarationen, där man visserligen uttalar en förhoppning om att Sverige skall kunna vara neutralt i ett kommande krig, men där det ock-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

så betonas, att man är medveten om att utsikterna att kunna genomföra en neutralitetspolitik bero på huruvida denna befinnes förenlig eller icke förenlig med de krigförandes vitala intressen.

Det förefaller av regeringsdeklarationens ordalydelse, som om en diskussion angående de båda alternativen — absolut neutralitet eller påtvingat deltagande i kriget — skulle anses vara oriktig och farlig. Hans excellens herr statsministern betonade, att en sådan diskussion om vår politik i olika hypotetiska lägen vid ett framtida krig gör varken oss själva eller landet någon tjänst. Detta slags spekulationer, sade han, skulle vittna om en onaturlig lust att i fredstid få i gång debatter, som eljest endast förekomma under krigstid. Men om man inte är alldeles säker på att Sverige i ett kommande världskrig kan behålla sin neutralitet, är det då oriktigt att hypotetiskt diskutera, vilka möjligheter som Sverige har att i händelse av ett påtvingat krig mer eller mindre effektivt sköta sitt försvar? Jag tycker för min del inte att det är onaturligt att diskutera detta eller att det är ett farligt och oriktigt hypotesmakeri.

Herr von Heland förklarade, att bondeförbundet hoppas på att kriget inte skall bli verklighet och att i varje fall Sverige inte skall bli indraget. Men, herr von Heland, det hoppas vi allesamman! Jag kan inte tänka mig någon svensk medborgare eller något riksdagsparti, som inte i likhet med herr von Heland och bondeförbundet hoppas, att kriget inte skall bli verklighet och att Sverige inte skall bli indraget, om detta krig kommer till stånd. Men, herr von Heland, är inte hoppet en alltför bedräglig försvarsmur? Är herr von Heland beredd att grunda vår utrikespolitik och vår försvarspolitik på ett hopp, som han själv måste betrakta som ganska ovisst, även om han tillmäter det en viss betydelse?

För min del vågar jag inte satsa på någon förvisning, knappast ens på någon säker förhoppning, att vårt land skall beskåras lyckan att få leva oberört av krigets gissel, om det ånyo skulle sväng-

as över mänskligheten. Oavsett varstades den tändande gnistan springer fram, tror jag att Norden drages med, och det förefaller ganska sannolikt, att den vänt- och förberedelsetid, som efter ett krigsutbrott av världsdimensioner skulle stå Norden åter, kommer att bli ganska kort. Detta betyder inte, herr talman, någon underkastelse under tron på en ödesbestämd lag — jag utesluter inte alls att undret kan ske — men jag vill inte ta på mitt ansvar att satsa vårt lands väl och ve på dess ganska osannolika mellankomst. Att räkna med den möjligheten är för mig inte bara, såsom det framstår i regeringsdeklarationen, ett skäl till utan ett led i den försvarsberedskap, som vi sträva efter att upprätthålla. I hur stor utsträckning det sedan är möjligt att med vetskap där-om och på basis därav utöka denna försvarsberedskap är en sak, som jag senare skall säga några ord om.

Om kriget kommer till Norden — och jag vågar som sagt inte utesluta denna eventualitet — så blir det troligen ett hela Nordens krig. Det kan då inte gärna tänkas, att de skandinaviska folken gå på olika linjer i ett kommande krig. Inte ens den, som hoppas på underverket att Sverige skall få stå oberört, om våra skandinaviska broderfolk angripas, lär vara beredd att föra sin självständighetstanke så långt, att han förutsätter, att de skandinaviska länderna sins emellan komma att välja olika sidor. Detta beror inte blott på vår inre nordiska samhörighet utan också därpå, att vi se de stora åsiktsskiljande världsproblemen på samma sätt. För oss som för de övriga skandinaviska länderna är det självfallet, att om kampen skulle komma att stå mellan demokrati och diktatur och om vi mot vår vilja skulle bli indragna däri, kunna vårt motstånd och vår kraft inte läggas i någon annan vågskål än den, som väger för demokratiens, för frihetens, för den västerländska rättsåskådningens sak.

Förhåller det sig på det sättet, är det också uppenbart, att de skandinaviska ländernas försvarsproblem i mångt och mycket häkta samman vid varandra.

Försvaret av Skandinavien blir, såsom den föregående ärade talaren utvecklade, i långa stycken en gemensam angelägenhet, som dessutom är av betydelse även för vart land för sig.

Det var detta som utgjorde den av alla erkända grunden för de skandinaviska försvarsöverläggningarna 1948 och 1949. Det tjänar inte mycket till att nu klaga över att dessa inte kunde föras till avsett slut, men jag vill konstatera, att ett skandinaviskt försvarsförbund sannolikt skulle ha blivit ett styrkebälte, vars frånvaro det kan bli större anledning att beklaga i ett allvarigare sammanhang än nu. Ingen hade dock föreställt sig, att den ökade motståndskraft, som detta inneburit, skulle ensam varit tillräcklig att i händelse av ett allvarligt stormaktsangrepp skydda Norden. Det gjordes fullt klart i det sammanhanget, att det som i ett sådant fall kunde vinnas var ett förlängt motstånd med ökad tid till förberedande och mottagande av den hjälp utifrån, utan vilken Skandinavien öde i varje fall skulle vara beseglat. Det måste starkt understrykas, hette det i den skandinaviska försvarskommitténs överväganden, att ett försvarsförbund eller på annat sätt förberedd samverkan mellan de tre skandinaviska länderna icke utesluter nödvändigheten av hjälp utifrån.

Jag kan för min del inte finna, att läget har undergått någon sådan förändring, att denna uppfattning icke längre äger giltighet. Men då är det väl också på det sättet, att de motiv, som föranledde de svenska statsmakterna att ansluta sig till tanken på ett skandinaviskt försvarsförbund — uppfattningen att man genom en försvarssamverkan mellan de skandinaviska länderna skulle genom skärpt motstånd skapa ökat råderum för hjälp utifrån — alltså äga giltighet. Det måste nu liksom tidigare enligt min mening vara ett svenskt intresse att hålla tanken på en nordisk försvarssamverkan levande och att i görligaste mån med hänsynstagande till de politiska förutsättningarna söka att nå fram till några resultat.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Jag skall inte, herr talman, fördjupa mig i några betraktelser om de skandinaviska försvarsproblemens, i synnerhet de norska och svenska försvarsproblemens, intima sammanhang. Det har redovisats så många gånger, att det är onödigt att göra det även nu. Jag skall bara påminna om det hot mot Sveriges frihet och självbestämmanderätt och mot svenskt näringsliv och folkhushåll, som ett ockuperat Norge innebär — herr Andrén har tidigare varit inne på samma sak. Jag tror att man i varje fall kan slå fast, att det inte minst från svensk sida måste föreligga ett starkt intresse för att undersöka möjligheten för en sådan teknisk försvarssamverkan i första hand med Norge, att de båda länderna i händelse av en tvingande situation kunna så långt som möjligt samordna sina krafter.

Jag tror inte att det kan ske på den väg, som för någon tid sedan diskussionsvis förordades i den svenska riksdagen. Det är nog rätt orimligt att antaga, att Norge och Danmark skulle medgivas en sådan särställning, att de skulle tillåtas utnyttja Atlantpaktens fördelar för sig själva utan att ikläda sig motsvarande förpliktelser. Jag tror att ett svenskt engagemang i stil med det uppslag, som under remissdebatten gjordes i andra kammaren, i längden knappast skulle ha kunnat förenas med den alliansfrihet som varit riktpunkten för svensk utrikespolitik.

Men därmed äro, herr talman, inte möjligheterna till samverkan uttömda. Den skandinaviska försvarskommittén uppställde som ett alternativ samverkan i fred utan försvarsförbund. En sådan samverkan måste av naturliga skäl bli av ganska begränsad omfattning. Men den skulle dock — och detta är det väsentliga — kunna leda till att en försvarssamverkan i krig kunde komma till stånd snabbare och bli mera effektiv än vad som annars skulle bli fallet.

De svårigheter, som utan tvivel föreligga för att åstadkomma en teknisk samverkan av detta slag, ha sannolikt ökats genom Norges och Danmarks anslutning till Atlantpaktens. Jag tror att det

Ang. Sveriges utrikespolitik.

förhåller sig så, att den eventuella frihet att handla, resonera och planlägga, som man tidigare skulle ha haft från dansk och norsk lika väl som från svensk sida, i många stycken har blivit beskuren, men jag tror inte att svårigheterna äro så stora, att de utesluta varje försök till en undersökning. Jag skulle för min del finna det vara ganska lämpligt att man från svensk sida undersökte möjligheterna av ett dylikt begränsat samarbete i första hand med Norge. Och detta bygger på följande resonemang.

Därest ett krig utbryter, i vilket de tre skandinaviska länderna bli indragna, måste det anses uteslutet, att de komma att kämpa på olika sidor mot varandra. Försvaret av Skandinavien blir under sådana förhållanden en för dem alla gemensam sak. I ett av sina anföranden i debatten den 9 februari i fjol, när riksdagen hade tillfälle att tala om den strandade nordiska försvarssamverkan, yttrade hans excellens herr statsministern bland annat följande: »Låt oss hjälpas åt att förvandla Skandinavien till ett så starkt försvaret fäste, att ett angrepp på oss betyder, att vårt territorium spelas över som basområde för en annan, icke angripande stormaktsgrupp. — — — Det är en politik, som på intet sätt står i strid med våra deklamationer om vår villighet att försvara demokratin och försvara friheten.» Jag tror att det alltjämt ligger så till, att det är ett gemensamt skandinaviskt intresse att förvandla Skandinavien till ett så starkt försvaret fäste.

Om man nu utgår från att det här finns vissa gemensamma intressen, komma svåra men viktiga samordningsproblem att möta. Det måste vara till det gemensamma försvarets åtnad, om dessa kunna i fred diskuteras och så långt möjligt förberedas genom ett samarbete mellan de tre länderna. Ett sådant samarbete måste ske kontinuerligt, om det skall vara av värde. Det räcker inte med en tillfällig kontakt, utan det måste vara ett fortlöpande samarbete, om man skall kunna hålla sig å jour med utvecklingen, och målet skulle vara att förbereda ett sådan organiserat samarbete,

att det gemensamma försvaret i händelse av ett krig, i vilket alla tre länderna äro indragna, kan igångsättas snabbt och fungera effektivt.

Jag vet, herr talman, att den åtgärden blir begränsad både till sin omfattning och till sina verkningar. Men jag skulle inte vilja ta ansvaret att genom ett försumma även de små möjligheterna till förberedelse spela bort all den gemenskap i kraft, som i en allvarlig situation måhända kunnat rädda både oss och andra skandinaviska länder från en omätbar olycka.

Jag kommer således till ett annat slut än det, som hans excellens herr statsministern har kommit till på tal om den nordiska försvarssamverkan. Regeringsdeklarationen förklarar, att den svenska regeringen finner en sådan teknisk samverkan vara oförenlig med den alliansfria utrikespolitiken. Jag kommer till det resultatet, att det icke bör vara omöjligt att med en sådan politik samordna en undersökning av de — förvisso mycket begränsade — möjligheter till teknisk samverkan, som kunna föreligga mellan Sverige och de övriga skandinaviska staterna.

Det innebär inte någon förpliktelse att ingripa vare sig på den ena eller den andra partens sida. Det skulle vara endast en ur svenska intressen påkallad undersökning av möjligheterna för oss att, om vi mot vår vilja skulle komma att indragas i ett krig, samverka med andra skandinaviska länder till eget och till andras försvar.

Det innebär inte heller, såvitt jag förstår, någon ändring i den svenska uppfattningen från 1949. Jag tillåter mig att återigen citera hans excellens herr statsministern från debatten den 9 februari, där han förklarade, att »det svenska budet står fast, och jag kan försäkra kammarerna, att med det intresse, som vi ha lagt ned på denna sak, skola vi gripa de chanser, som till äventyrs erbjuda sig att ta upp frågan igen». Det uttalandet gällde skandinaviskt försvarssamarbete i den ganska vidsträckta omfattning, som då diskuterades. Jag kan inte förstå, att det skulle föreligga något hin-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

der att begagna den chans, som erbjuder sig att ta upp problemet i den begränsade omfattning, som det nu är fråga om.

Regeringsdeklarationen slutade med en varning mot ödestron på att, för det första, kriget skall komma och att, för det andra, Sverige nödvändigt kommer att indragas däri. Som jag har sagt, herr talman, har jag inte fallit offer för någon ödestro. Jag har bara svårt att kunna bygga hela vårt utrikespolitiska och försvarspolitiska resonemang på det hopp, som herr von Heland och hela svenska folket ha. Denna ödestro är, fortsätter deklarationen, »ägnad att vända folken bort ifrån de konkreta problemen och förlama deras handlingskraft och deras möjligheter att göra positiva insatser för utjämnande av motsättningar och svårigheter». Men, herr talman, ligger det inte en lika stor fara i det motsatta slaget av ödestro, enligt vilken det knappast under några omständigheter kan tänkas en sådan situation, att vårt land jämte de övriga skandinaviska länderna blir indraget i en väpnad konflikt? Kan inte också en sådan ödestro vara ägnad att på ett mycket farligt sätt förlama vår handlingskraft och våra möjligheter att göra positiva insatser för skapande av bättre förutsättningar att kunna möta en sådan situation? Jag har, som jag nyss sade, inte någon överdrivet stark föreställning om de stora möjligheter, som i nuvarande ögonblick kunna erbjuda sig för en teknisk försvarssamverkan mellan de nordiska länderna, men jag tror att det dock finns *några* förutsättningar, och jag skulle anse det vara en med vår utrikespolitik i övrigt icke oförenlig utan väl förenlig åtgärd, om man från svensk sida visade intresse för att närmare pröva de möjligheter, som här kunna föreligga.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Anledningen till att jag tar till orda vid denna tidpunkt av debatten är närmast vissa formuleringar i den siste ärade talarens anförande, vilka jag med beklagande måste

konstatera inte äro så klara och entydiga, som denna kammare och jag tror alla svenska medborgare äro vana vid när det gäller förklaringar från herr Elon Andersson i Bollnäs.

Jag vill emellertid poängtera, att bondeförbundets, högerns och folkpartiets talesmän äro överens med regeringen om det väsentliga i regeringsdeklarationen, nämligen att ingenting har inträffat, som rubbat vår utrikespolitiska kurs. Den alliansfria linje, som vi samlades kring för ett år sedan, har alltså lika stor anslutning inom den svenska riksdagen, om man får döma efter de auktoritativa uttalanden från partiernas sida, som hittills ha förekommit. Det är en stor sak, och vi skola inte göra någonting för att förminska värdet av denna stora tillgång.

Av de gjorda uttalandena tillåter jag mig också att läsa ut — kanske tyvärr minst tydligt i herr Elon Anderssons anförande — att man är överens om att denna utrikespolitiska linje inte får komprometteras och att man alltså i valet av utrikespolitiska handlingar alltid har den synpunkten för ögonen: vad händer, om man gör det och det? Kommer det att inom vårt eget folk och utom vårt lands gränser uppfattas på ett annat sätt än vi, som företaga handlingen, ha tänkt oss att den kommer att uppfattas? Vi skola ändå erinra oss, att krig ofta bero på missuppfattningar om vad den andra parten innerst inne avser. Jag tror därför att det är en omöjlig tanke att säga, att vi skola föra en politik av en viss innebörd, om man icke samtidigt har klart för sig, att varje vår handling skall inriktas med det syftet, att denna politik blir respekterad, trodd och uppskattad runt om i världen.

Därför är det alldeles klart, att vad som hände, när de nordiska försvarsförhandlingarna brusto, var en tragedi. Inte minst för mig — men det är en bagatell, som det inte behöver spillas många ord på — var det en tragedi, eftersom jag med sådan intensitet gått in för att det skulle bli ett resultat av förhandlingarna. När förhandlingarna brutit samman, fanns det — även om jag inte

Ang. Sveriges utrikespolitik.

trodde så förfärligt mycket på det — ett litet hopp om att man skulle kunna återuppta dem. Självfallet skulle det i så fall ske på samma grundval som gällde för det svenska erbjudandet om en försvarspakt, nämligen alliansfrihetens grundval. Alla de citat, som nu spelas ut så att säga för att visa att det inträtt en förskjutning mellan vad jag sade här den 9 februari i fjol och vad jag yttrat i dag, äro meningslösa, ty efter den 9 februari i fjol har någonting hänt, som har gjort, att de andra två länderna icke äro fria i sitt utrikespolitiska val av medarbetare. Det är detta som inträffat, och därför tror jag inte att vi böra leka med citat från en situation, som är så helt olika den situation som vi ha i dag.

Alltså, om vi äro överens, ärade kammarledamöter — och detta är allvarligt — om de två huvudpunkterna om alliansfriheten och kravet att ingenting får göras, som skadar eller komprometterar denna alliansfrihet, måste vi våga även de ting, som vi tycka äro oskyldiga, mot den risk för kompromettering, som där föreligger. Och då har regeringen för sin del vägt de fördelar, som stå att vinna med en teknisk samverkan, mot de risker, den för med sig, och har kommit till det resultatet, att vi, såsom vi nämna i regeringsdeklarationen, måste avvisa stabsförhandlingar för uppgörande av gemensamma planer.

Jag tror att det är nödvändigt att man inte bildar så mycket dimma omkring detta, som jag tyvärr måste konstatera att den siste ärade talaren gjorde, när han försökte att säga, att visserligen är det inte mycket som kan vinnas och visserligen är det mycket små fördelar för det gemensamma försvaret, som kunde uppnås, men det är ändå vårt försöket. Om man har den riktpunkt för sitt handlande i sikte, som jag har antytt — alliansfriheten och att den linjen skall hållas utan komprometteringar — och bedömer vad som kan uppnås, tror jag att regeringens linje är den enda riktiga konsekvensen av vår hittillsvarande praktiskt taget hundra procentiga enighet om den svenska utrikespolitiken.

Jag har, herr talman, velat göra denna deklaration för att det inte skall bli några missförstånd om var regeringen står i denna fråga. Vi äro angelägna om samarbete mellan de olika politiska partierna i denna fråga, som kan vara en livsfråga, men vi äro faktiskt ännu angelägnare om att vi ha klart för oss, vad det är vi samlas omkring och vad det är som gör att vi stå samlade omkring denna politik. Att samlas omkring en dimhöljad historia, som kommer att uppfattas på ett sätt av den ene och på ett annat sätt av den andre, tror jag inte man bör göra.

Jag skall också säga ett par ord om en mindre allvarlig sak. Vi påstås ha i vår regeringsdeklaration tagit upp någon sorts ideologisk motivering för neutraliteten. Jag hoppas att den inte skall bli föremål för diskussioner, som kunna komma att leda till missuppfattningar om vad som är väsentligt. Jag förstår mycket väl att en skarpsynt och kvick karl som professor André — det är inte på alla punkter som bondeförbundet och regeringspartiet ha samma bedömningar — kan ha anledning till att säga: »Se där, nu äro de högfärdsgalna inom den svenska regeringen, som tro att de skola kunna ha inflytande på all världens politik!» Om det har tolkats på det sättet, ha vi uttryckt oss illa. Vi ha inte menat att den svenska välfärdsstaten skulle utgöra någon motivering för vår freds- och neutralitetspolitik. Det är självklart att vår freds- och neutralitetspolitik motiveras av kravet på att skydda vår frihet, vårt oberoende och vår fred. Det är detta, som är bestämmande för vårt utrikespolitiska handlande, och icke i vilken grad sociala reformer eller andra välfärdsanordningar kunnat genomföras. Motiveringen för vårt ståndpunktstagande i utrikespolitiskt avseende är alltså densamma som herr André, herr Elon Andersson och herr von Heland anförde, d. v. s. att vi skola skydda oss mot krig och bevara vår fred, vår frihet och vårt oberoende. Till detta ha vi lagt, att det kanske inte skulle skada om människorna runt om i världen finge klart för sig, att det

Ang. Sveriges utrikespolitik.

inte är sant, när det från kanske mer än halva världens befolkning nu göres gällande, att det inte finns någon annan väg att uppnå social trygghet än kommunismen. Det finns, anser man på det hållet, ingen annan väg att nå social och ekonomisk trygghet än att slå ned den demokratiska friheten; det går inte att förena rätten för medborgarna att påverka ett lands politik med trygghetskravets uppfyllande. Vi ha med vårt ställningstagande bara velat säga, att detta är en lögn, en felaktig uppfattning, ett misstag — man må här välja vilket uttryck man vill. Men det är ett misstag att på det sättet identifiera nedsläendet av de mänskliga fri- och rättigheterna med skapandet av den trygghet för medborgarna, som vi alla eftersträva.

Mot denna bakgrund ha vi sagt oss att varje framsteg för skapande av trygghet, som kan ske inom demokratierna, är en vinning. Det är en vinning, ty då måste åtminstone de, som inom demokratierna till äventyrs frestas att omfatta kommunistiska tankegångar, få klart för sig att påståendet icke är sant, att man inte kan skapa trygghet för medborgarna utan diktatur, ty det finns en möjlighet att förena demokratin med välfärdsstaten.

Därför ha vi tillåtit oss att säga, att just den omständigheten, att Sverige är neutralt och inte har anslutit sig till något block, kan ge en liten möjlighet för att denna, som vi tycka, självklara teori skall tränga igenom, icke bara inom de nuvarande demokratierna utan även på andra håll. Det är ingen förmätenhet av oss och innebär ingen tilltro till att vi här ha funnit nyckeln, med vilken man skall kunna lösa upp den kommunistiska ideologien. Det är bara det att vår ställning som neutralt land, som icke anslutet till något block, kanske ger något större genomslagskraft åt det argumentet, att demokrati och social trygghet icke äro oförenliga. Det är självklart att vi inte betrakta detta problem ur den synpunkten, att Sverige skulle vara den enda stat, där medborgarna gå tillsammans för att skapa en social välfärdsstat. Norge, Danmark och England ar-

beta ju efter samma modell. För varje framsteg, som dessa länder göra, vinner enligt min mening demokratin i styrka. Vår särställning är bara den, som jag här antydde, och det kan hända att exemplet från Sverige kan ha en liten aning lättare att bryta igenom fördomarna.

Dessutom få vi, herr talman, inte glömma att vi äro satta här att verka inom detta lilla lands gränser. Det är inom detta lilla lands gränser som denna kammars och andra kammarens ledamöter skola försöka skapa ett så hyggligt samhälle som över huvud taget är möjligt och samtidigt slå vakt om de värden, som äro omistliga för oss, nämligen friheten och självbestämmanderätten. Det är detta som är vår uppgift — större eller mindre är den icke.

Herr talman! Jag har velat klargöra vari vår förmätenhet består. Uppriktigt sagt hoppas jag att både herr Elon Andersson och herr Andrén skola vara lika förmätna som vi och bidra till att inom vårt lands gränser giva exempel på hur demokratin skapar förutsättningar för både frihet och social trygghet.

Herr ANDERSSON, ELON (kort genmäle): Herr talman! Jag är lika angelägen som hans excellens herr statsministern att den svenska utrikespolitiken inte skall bli komprometterad. Skiljaktigheten mellan hans excellens och mig gäller bara vad det är för åtgärder, genom vilka politiken komprometteras.

Om regeringen vore så angelägen att inte vidtaga någon åtgärd, som i någotdera blockets ögon skulle göra den svenska politiken misstänklig, borde man ju avstått från anslutning till Marshallorganisationen och Europaorganisationen, för att nu nämna ett par iögonenfallande ting.

När det gäller den tekniska försvarssamverkan, vill jag erinra om att när den skandinaviska försvarskommittén uppställde detta alternativ, skedde det bl. a. med tanke på att man icke skulle kunna åstadkomma den gemenskap i utrikespolitiken, som var nödvändig för ett för-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

svarsförbund. Det förefaller mig således ingalunda omöjligt, att även på basis av den efter den 9 februari inträdda situationen kunna med precis samma motiv som då skedde resonera om en teknisk försvarssamverkan utan ett försvarsförbund. Jag beklagar att möjligheterna även i detta avseende nu äro mera begränsade än tidigare. Men, herr statsminister, jag tror icke att de åtgärder, som jag har satt i fråga, skulle verka mera komprometterande på den svenska utrikespolitikens äkthet än en hel del andra åtgärder, om vilka såväl regeringen som riksdagen varit ense.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! Liksom jag helt kunnat ansluta mig till den uppfattning, som kom till uttryck i herr Elon Anderssons första anförande, kan jag också göra det med hänsyn till den replik, som han nu har givit hans excellens statsministern.

I sitt första anförande gav herr Elon Andersson en mycket fyllig bild av hur han såg på det nordiska försvarsproblemet. Det var en glädje för mig att konstatera, att jag inte på någon punkt hade en annan uppfattning än den, som han gav uttryck åt. Jag har emellertid begärt ordet närmast för att något kommentera herr statsministerns sista anförande.

Jag kan inte hjälpa, att jag får en litet obehaglig känsla av att hans excellens statsministern är så rädd att även något litet kompromettera sin linje, att han för den skull är beredd att försumma allvarliga vitala intressen. Som den föregående ärade talaren anmärkt, ha vi gjort andra engagemang, som redan de kompromettera oss rätt allvarligt i ryska ögon. Och jag skulle tro att den traditionellt mycket misstänksamma ryska diplomaten har sina misstänksamma ögon riktade även mot oss, all den troskyldighet till trots, som vi försöka visa och inrätta oss efter.

Till sist vill jag säga, att jag helt instämmer med hans excellens, när han framkastar tanken att regeringen har gjort sig skyldig till hybris och förmä-

tenhet i vissa formuleringar i detta aktstycke. Jag skall bara tillåta mig att uppläsa en enda liten passus, som förekommer i denna regeringsdeklaration. Där talas om idéen om välfärdsstaten, som vi här i Sverige försöka realisera, och sedan fortsätter deklarationen: »En sådan utveckling kan i längden knappast undgå att påverka även uppfattningen i länder med 'proletariatets diktatur', där det hittills varit en trossats, att den av dessa länder eftersträfvade omdaning av samhällets ekonomiska struktur inte kan ske med bibehållande av äkta politisk demokrati.»

Jag måste fråga: Är det verkligen hans excellens statsministerns mening att i rent uppfostrande syfte försöka genomföra den samhällets ekonomiska struktur som finns i Ryssland, bara för att få visa att detta kan ske med bibehållande av äkta politisk demokrati? I så fall driver hans excellens statsministern uppfostringssynpunkten något långt, förefaller det mig. I varje fall tycker jag att deklarationen på denna punkt kan behöva en förklaring.

Med anledning av slutorden i hans excellens statsministerns yttrande vill jag säga, att på min sida är man lika angelägen som på alla andra håll att förena frihet och trygghet i det svenska samhället, men dessa tvenne principer torde inte utesluta att vi vid deras realiserande på många allvarliga punkter kunna komma att ha mycket olika uppfattning.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag bara beklagar att herr Andrén inte hade tillfälle att lyssna till min replik, ty däri gav jag den förklaring, som herr Andrén nu senast efterlyste. Det lär väl inte ha funnits någon mer av kammarens ledamöter, som inte uppfattade vad jag sade. Jag säger, att då vi ha valt en viss linje, ha vi valt den av hänsyn till vår trygghet, vår strävan efter frihet och vår vilja att värna om vårt oberoende. Det gäller alltså vår neutralitetspolitik. Att vi sedan eftersträva att

Ang. Sveriges utrikespolitik.

skap denna välfärdsstat i Sverige, det trodde jag att vi alla voro överens om. Det är till skydd för de svenska medborgarna och för att göra det hyggligt för dem. Men så sammanfattar jag sedan det hela och säger, att när det har visat sig klokt att till skydd för vår frihet och vårt oberoende driva en alliansfri linje, och när det har visat sig gå att skapa frihet för medborgarna under demokratiska former, inte för att uppfostra någon — jag är ingen professionell uppfostrare — utan helt enkelt för att vi skola trygga medborgarnas existens, frihet och oberoende i vårt eget land, har jag en så optimistisk uppfattning om människorna, att jag är övertygad om att detta icke kommer att bli någonting som går fullständigt obeaktat förbi i världen utanför vårt lands gränser. Detta har jag förklarat, och jag kan inte tänka mig, att det finns någon mer än herr Andrén, som kan ge detta mitt uttalande den innebörden, att vi skulle försöka fostra våra utländska partner. Ännu mindre lär det väl finnas någon som kan tro, att vi gjort alla dessa ting av hänsyn till utlandet. Det är en fantastisk konstruktion.

Till sist vill jag bara till herr Elon Andersson och herr Andrén säga: Jag har undvikit varje hård polemik här, och jag kommer fortfarande att göra det. Det vore lätt att mot bakgrunden av den oklarhet, som råder på herrarnas sida, ta till skarpa ord, men jag gör det inte. Jag vill in i det sista söka bevara den enighet om den svenska utrikespolitiken, som hittills har varit vår styrka.

Man säger slutligen att den svenska regeringschefen skulle vara rädd för att ta steget fullt ut. Den svenska regeringen har inte varit rädd. Vi ha gett ett anbud, som gick långt. Men vi äro rädda för att göra någonting som kan driva oss ut i ett krig. Det är, herr talman, en rädsla som jag trodde att alla kammarens ledamöter skulle respektera.

Herr von HELAND (kort genmäle): Herr talman! Jag har begärt ordet för en

replik till herr Andrén och herr Elon Andersson som jag skulle vilja ge formen av en fråga.

Såsom herr statsministern har förklarat ha vi väl alla varit fullständigt eniga om önskemålet att få till stånd en samverkan med de övriga nordiska länderna. Men läget har, som statsministern också redogjort för, nu — sedan Danmark och Norge anslutit sig till Atlantpakten — blivit helt annorlunda. Herr Andrén och herr Elon Andersson framhöllo, att vi trots detta böra försöka åstadkomma en nordisk samverkan. Jag vill då ställa samma fråga, som jag gjorde i mitt första anförande: Är det verkligen möjligt att nu åstadkomma något dylikt med hänsyn till den nordatlantiska pakten?

I en förklaring, som vi ha fått i utrikesutskottet, har man gjort en tydning av artikel 5 i Atlantpakten. Artikel 5 innehåller den viktiga formuleringen, att ett väpnat anfall mot en eller flera av paktdeltagarna skall betraktas som ett anfall mot dem alla. Därmed är icke sagt att alla deltagare omedelbart skola militärt ingripa, men ingen deltagare torde kunna undgå att i någon form bidra till krigsansträngningarna, exempelvis genom att ställa baser till förfogande. Ett fullt tänkbart krav på Danmark och Norge i ett krigsfall kan exempelvis bli att dessa länder skola medverka till blockad av inloppen till främst Östersjön men måhända också Kattegatt.

Jag vill alltså fråga: Om vi nu skulle önska få ett nordiskt samarbete, finns det någon praktisk möjlighet att åstadkomma detta, när Norge och Danmark äro anslutna till den nordatlantiska pakten?

Vi på vårt håll ha utgått från att denna möjlighet tyvärr inte längre finns. I stället borde det väl nu vara ett önskemål, såsom statsministern här har framhållit, att vi från alla partier även i fortsättningen ena oss om den utrikespolitik, som regeringen har fört, ty det har ju, sedan Norge och Danmark tackade nej till ett nordiskt försvarsförbund, icke inträffat något, som ändrat förutsättningarna för Sveriges alliansfria politik.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! Om herr von Heland hade hört på vad jag sade i mitt första anförande, hade han inte funnit det nödvändigt att framställa denna fråga. Redan i mitt första anförande förklarade jag nämligen, att Norges och Danmarks anslutning till Atlantpakten gjorde det omöjligt för oss att deltaga i allmänna militära avtal av förpliktande karaktär med dessa länder.

Sedan vill jag med anledning av hans excellens herr statsministerns anförande beklaga, att hans excellens har gått förbi den mycket enkla, klara och konkreta fråga som jag ställde i anknytning till den deklARATION, som regeringen har avgivit i dag. Där står: »En sådan utveckling» — således den utveckling som det svenska välfärdssamhället genomgår — »kan i längden knappast undgå att påverka även uppfattningen i länder med 'proletariatets diktatur'» — alltså öststaterna — »där det hittills varit en trosats, att den av dessa länder eftersträvalde omdaning av samhällets ekonomiska struktur inte kan ske med bibehållande av äkta politisk demokrati.»

Min fråga var: Är det alltså hans excellens statsministerns mening att i vårt land pröva den i de sovjetstyrda staterna eftersträvalde omdaning av samhällets ekonomiska struktur?

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Mitt svar är nej!

Herr **ANDERSSON, ELON** (kort genmäle): Herr talman! Herr von Heland tycks ha den föreställningen, att en nordisk försvarssamverkan icke kan ske på annat sätt än genom ett nordiskt försvarsförbund. Jag har försökt att ge samma besked om min inställning till ett nordiskt försvarsförbund efter det att Norge och Danmark ha anslutit sig till Atlantpakten som herr Andrén nyss har givit här. Jag har talat om ett annat slag av nordisk samverkan än ett försvarsförbund. Om herr von Heland inte har fattat detta, har jag ut-

tryckt mig oklart, eller också har herr von Heland inte lyssnat till vad jag har sagt. Det är således icke fråga om ett nordiskt försvarsförbund, utan om en teknisk försvarssamverkan av annan och mera begränsad art.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**: Herr talman! Jag hade egentligen förberett mig på att svara på en del av vad som har sagts här tidigare under debatten, men sedan herr statsministern nu själv skött om den saken, måste jag lägga upp mitt anförande på annat sätt.

Denna debatt har ju motsetts med stort intresse. Jag hade själv inte trott att den skulle ge någon större behållning, men jag måste erkänna, att den i visst avseende har överträffat mina förväntningar. Det har nämligen förekommit en livlig diskussion mellan regeringen och företrädarna för ett par av de borgerliga partierna, vilken i viss mån har gått på sidan av de linjer som ha utvecklats här i riksdagen tidigare. Jag konstaterar för min del med tillfredsställelse, att regeringen står orubbligt fast vid de deklARATIONER som tidigare ha avgivits och att den icke har några planer att frångå dessa linjer. Jag är säker på att den absolut största massan av Sveriges folk — även den del av vårt folk som tillhör högern och folkpartiet — står bakom den deklARATION som regeringen i dag avgivit.

Man kan inte bortse ifrån att det efter hand har förekommit en del oppositionella röster mot den politik som deklarerats från regeringens sida och som innebär att Sverige skall hålla sig utanför stormaktsspelet. Det egendomliga är att det i pressen framför allt är folkpartitidningar som propagera för att Sverige skall ansluta sig till Atlantpakten o. s. v., medan det här i riksdagen närmast har varit högermän som ha uttalat sig i denna riktning. Jag har tidigare uppfattat detta fenomen så, att det är individer mer än partier, mer än kollektiv, som ha gjort dessa uttalanden. Herr Nordenson har tidigare varit en ensam ropandes röst i denna kammare. För någon

Ang. Sveriges utrikespolitik.

tid sedan höjde emellertid även herr Ewerlöf sin stämma i samma tonart. Jag vågar inte inlåta mig på någon definitiv tolkning av vad herr Andrén och herr Elon Andersson ha sagt här i dag i detta stycke. Vad ha de innerst för uppfattning på denna punkt? Vad anse de om Atlantpakten? De ha båda visligen underlåtit att göra någon klar deklaration på denna punkt. Herr Elon Andersson sade, att han anslöt sig till regeringens linje att vi skola hålla oss utanför stormaktsspelet. Men det som han yttrade beträffande skandinavisk samverkan av annat slag var så otydligt, att det är svårt att förstå, vart han egentligen ville komma. Under alla förhållanden är det en linje som pekar rakt mot Atlantpakten.

Man måste fråga sig: Vilka motiv ha de herrar, som vilja att Sverige skall ansluta sig till Atlantpakten, att komma med? Jag kan inte se annat än att det är en ren katastrofteori. De mena, att det under alla förhållanden kommer att bli ett krig och att Sverige då bör komma på den rätta sidan. Om det vore så, att man bergsäkert kunde svära på att det kommer att bli ett nytt världskrig och att Sverige kommer att ryckas in i det, skulle det kunna finnas ett visst fog för en sådan ståndpunkt. Men det finns ju ett gammalt ordspråk som lyder, att man aldrig skall säga aldrig. Även om det är lätt att släppa loss ett krig, uppåddas det å andra sidan starka krafter för att avvärja ett sådant. Vad folken beträffar, är det ingen tvekan om att folken i både öster och väster icke önska ett nytt krig. Men hur ställa sig regeringarna? Arbeta de inte för krig? Det är inte lika lätt att ge ett svar i det fallet som när det gäller folkens djupa led. Så mycket kan man väl ändå lugnt säga, att regeringarna i väster efter det senaste världskrigets slut voro inställda på en internationell samverkan som skulle kunna hindra utbrottet av ett nytt krig. De skickade hem sina arméer och avrustade. England och Frankrike ha under de år som gått efter andra världskrigets avslutande långa tider varit nästan försvarslösa. En dylik politik kan väl inte gärna förenas med föreställ-

ningen att dessa stater förbereda ett krig mot Sovjetunionen. Även Förenta staterna handlade, åtminstone principiellt, i samma riktning.

Vi kunna inte komma ifrån att det var Sovjetunionen som här genom sin politik satte en käpp i hjulet. Sovjetunionen har inom Förenta Nationerna och i andra sammanhang fört en politik som har lett till den nu pågående kapprustningen mellan folken och det nuvarande motsatsförhållandet mellan öst och väst. Om man vill vara rättvis, måste man erkänna, att det är Sovjetunionen som genom sin politik har framkallat denna situation i världen.

Det är mot denna bakgrund ganska egendomligt att höra rösterna från den fredskongress, som nyligen har hållits här i Stockholm. En mängd herrar och damer ha ju där predikat högt för hela världen, att det är Sovjetunionen som vill freden och västmakterna som vilja kriget. En talesman på denna kongress, eller rättare sagt en taleskvinna — det är ju ofta damerna som i dylika sammanhang äro de mest krigiska — sade, att det är österns folk som vilja fred. Jag förstår inte, varför man i det avseendet skall göra någon skillnad mellan österns och västerns folk. De äro säkerligen lika varma fredsvänner alla. Jag erinrar om vad som förekom i det nazistiska Tyskland vid münchenförhandlingarna. När Chamberlain kom till München hyllades han spontant av det tyska folket, som trodde att han kom med fredspalmer i sina händer. Hitler hade säkerligen icke önskat en dylik demonstration, men den tillkom som folkets egen reaktion. Tyskarna ville även gentemot Hitler ge uttryck för sin önskan om fred. Säkerligen önska människorna i Sovjetunionen, England, Amerika, Sverige o. s. v. ingenting hellre än fred.

Denna talarinna gjorde således gällande, att det blott är Sovjetunionen som arbetar för fred, medan västerns stater sträva i motsatt riktning. Jag tror, att hon talade mot bättre vetande. Ingen kan väl, som jag nyss sade, förneka att det är Sovjetunionens politik som har

Ang. Sveriges utrikespolitik.

vållat oron i världen och skapat de stora motsättningar, som nu hålla på att utlösa en situation som liknar den som var för handen 1939 eller 1914. Sovjetunionen har annekterat ett stort antal länder. Med våld och list har Sovjetunionen bemäktigat sig styrelsemakten i andra länder. Över huvud taget kan man beteckna dess politik som en imperialism, som i sin odemokratiska och krigiska målsättning överträffar allt i den vägen som tidigare har förekommit i historien.

Om Sovjetunionen vill fred, desto bättre. Men då tycker man att Sovjetunionen kunde säga ut detta på ett mera talande sätt än som har skett. Nu skickar man fram denna talarinna vid fredskongressen, fru Andrea Andreen-Svedberg-Wohlin — jag kan gott nämna hennes namn, eftersom det stått i pressen, åtminstone i Ny Dag — med en försäkran att det är Sovjetunionen som vill freden, medan Amerika, England och Frankrike vilja kriget. Men varför säger Sovjetunionen då inte öppet ut att den vill freden, i stället för att låta sig representeras av en politiskt okunnig tant här i Stockholm.

Jag har svårt att förstå, hur våra svenska kommunister kunna ropa ja och amen till uttalanden av denna art. Kommunisterna i vårt land bestrida, att de äro ofosterländska, men jag kan inte finna annat än att de här intaga en hållning som strider mot Sveriges intressen.

Man måste således säga, att regeringarnas inställning till frågan om fred eller krig i världen är en smula tveksam. Det är Sovjetunionen, som har angivit riktningen fram mot det tillstånd som nu råder i världen, och de andra staterna ha måst följa efter så småningom. Allt detta skulle kunna tyckas vara ett motiv för oss att gå på Dagens Nyheters linje och ansluta oss till Atlantpakten. Vi skulle då resonera på följande sätt: Det kommer under alla förhållanden att utbryta ett nytt krig i världen — Sovjetunionen kommer att gå till anfall, och Sverige kommer att dras in i kriget, vare sig vi vilja eller inte. Men jag vå-

gar ändå hävda, att den linje, som regeringen har anbefallt och som riksdagen tidigare fullständigt enhälligt har accepterat, är den enda riktiga.

Det var ganska underligt med denna replikväxling som förekom med herr Andrén och herr Elon Andersson. De hade båda suttit hemma och skrivit sina anföranden, varvid de kommit till samma resultat, nämligen att vad som här anfördes från den andra sidan, d. v. s. hans excellens herr statsministern, var någonting lättfärdigt, som jag tror att herr Andrén uttryckte sig. Han sade, att statsministern var »lättfärdig», när han ville få oss att tro att vårt sätt att se på tingen skulle kunna tränga igenom järnridån. Herr statsministern bemötte herr Andrén och gjorde det enligt min mening på ett mycket verkningsfullt sätt. Herr statsministern underlät emellertid att än en gång uppläsa, vad han i verkligheten har sagt. Det återfinnes på s. 2, där det står: »Vi inbilla oss inte heller ha möjlighet medverka till någon broslagning mellan de bägge nuvarande stormaktsgrupperna.» Det är ju motsatsen till vad herr Andrén ville göra gällande att regeringen har sagt. Jag vill inte påstå, att formuleringarna i detta aktstycke i alla punkter äro riktiga, och jag tror inte heller att statsministern anser det. Jag förmodar att det skrivits av en tjänsteman i utrikesdepartementet, som kanske inte har haft den rätta stilistiska eller politiska känslan. Men även om en del formuleringar kunna klicka, kan man enligt min uppfattning icke kritisera det politiska och sakliga innehållet i deklarationen på det sätt som herr Andrén och herr Elon Andersson här ha gjort. De voro överraskande sura båda två. Man hade väntat ett mera positivt ställningstagande. I stället haka de upp sig på formella inadvartenser.

Det finns, som sagt, stor risk för att det kan bli ett nytt världskrig, men man måste hålla i minnet att även om det är möjligt, är det därmed inte sagt att det verkligen kommer att inträffa. Det är möjligt att det kan bli ett nytt krig, men det är också möjligt att det kan undvikas.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Man måste fråga sig, vilka fördelar vi skulle vinna genom att nu ansluta oss till Atlantpakten. Om kriget kommer och Ryssland t. ex. först anfaller vårt land och via Sverige de andra länderna — är detta verkligen en fördelaktigare situation för Sverige än om Ryssland börjar med att anfälla Norge och Danmark eller går direkt på England och Frankrike? Jag tror inte att herr Andrén och herr Elon Andersson kunna svara på den frågan riktigt klart. Resultatet av det första alternativet skulle väl bli, att Stockholm, Göteborg och andra större städer i Mellansverige bleve förstörda inom loppet av några dagar. Vi kunna säkerligen inte hinna få någon hjälp från Amerika eller England innan en sådan förstörelse vore ett faktum, då ju numera även Sovjetunionen enligt amerikanska uppgifter är i besittning av atombomber. Såsom motiv för Sveriges anslutning till Atlantpakten har anförts, att vi därigenom skulle ha utsikter att få snar hjälp, om det skulle uppstå ett krig. Men denna hjälp kan i alla fall icke komma så snart att den kan hjälpa oss under de första bedrövelsens dagar. Jag misstänker, att om det blir ett nytt världskrig och vi då äro anslutna till Atlantpakten, blir det Sverige som får ta första stöten. Det blir inte Amerika, ty så långt nå inte Sovjetunionens flygskadrar. Det blir Stockholm, Göteborg och kanske Örebro som bli bombarderade de första dagarna och sannolikt jämnade med jorden.

De skäl, som ha anförts för den politik som regeringen tidigare har deklarerat och riksdagen även enhälligt anslutit sig till, stå sig enligt min uppfattning ännu i dag. Vi ha här i Sverige för vårt land skapat en neutralitetstradition i likhet med Schweiz. Vår neutralitet har hittills hjälpt oss att hålla oss utanför två världskrig. Jag är inte därför övertygad om att den kommer att hjälpa oss den tredje gången också, men jag tror att den under alla förhållanden skall hjälpa oss logiskt under fredens dagar.

Det har ju, såsom här har påpekats, uppstått en skev situation för Sveriges

del genom att Norge och Danmark ha anslutit sig till Atlantpakten. Det har skett sedan vi förhandlat om ett nordiskt försvarsförbund, varvid den svenska regeringen positivt arbetade för åstadkommande av ett dylikt försvarsförbund. Det var icke vi som bröto förhandlingarna, utan våra nordiska grannländer, i främsta rummet Norge. Vad kunna Norge och Danmark vänta i fråga om hjälp från de övriga atlantpaktstaterna? Säkerligen inte mer än vad Sverige skulle kunna vänta, om vi anslöte oss till Atlantpakten. I det långa loppet komma naturligtvis Amerikas pansarbåtar och flygskepp att inställa sig på krigsskådeplatsen, men de komma säkerligen inte att hinna fram förrän Oslo och Köpenhamn redan blivit jämnade med jorden.

Herr Andrén anmärkte på att Finland inte har nämnts i regeringens deklARATION. Det är beklagligt, och därför får väl jag i stället göra det. Ett av motiven för vår hållning är ju Finlands läge. Finland kan inte ansluta sig till Atlantpakten. Det skulle strida mot fredstraktaten och mot Finlands självklara intressen. Från finsk sida har det många gånger utsagts, att det för Finland utgör en hjälp att Sverige icke bundit sig åt väster på det sätt som vårt lands anslutning till Atlantpakten skulle ha inneburit.

Vi kunna nog i princip vara tämligen ense om vad som sagts i regeringsdeklARATIONEN. Herr Elon Andersson och herr Andrén voro visserligen mycket sura i sina anföranden här, men det var formuleringar som de hakade upp sig på. Formuleringar kan man ju alltid tvista om utan att därför behöva vara oense i sak. Det skandinaviska samarbetet har varit en hjärtesak för oss i Sverige. Det sprack före andra världskriget av skäl, som jag här inte har anledning att ingå på. Men vi äro väl överens om att detta var till nackdel för samtliga nordiska länder. Vi vilja såvitt möjligt fortsätta med det skandinaviska samarbetet. När herr Andrén talade om det samarbete, som han önskar förorda och som alltså inte skulle utgöra en skandi-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

navisk försvarssamverkan utan någon-ting annat högst mystiskt, måste jag beklaga, att han inte med ett enda ord nämnde, vari detta samarbete skulle bestå. Men resultatet skulle ju i alla fall bli, att om det bleve ett nytt krig, där vi alla komme med, skulle en militär samverkan bli möjlig. Den fredliga samverkan, som herr Elon Andersson ville ha till stånd och som skulle leda till vissa krigiska dispositioner, kan enligt min uppfattning inte heller gärna betyda något annat än militära åtgärder.

Regeringen deklarerar nu att tekniska förberedelser, bestående av stabsförhandlingar, äro oförenliga med Norges och Danmarks anslutning till Atlantpakten och Sveriges stående utanför. Det kan förefalla vara en hård formulering. Om statsministern själv hade skrivit deklARATIONEN, hade han kanske också uttryckt saken på annat sätt.

Man skulle kunna tro, att vi i grund och botten vilja samma sak, men sedan jag hört herrar Elon Anderssons och Andréns inlägg här i dag, kan jag inte längre hysa den uppfattningen. Jag tror, att de i själva verket vilja någon-ting annat än åtminstone statsministern och vi. Vi vilja ha fortsatt kontakt med våra skandinaviska broderfolk. Vi vilja inte, att detta samarbete, som ju bedrives på olika områden, skall störas av storpolitiska hänsyn. Å andra sidan få vi, som statsministern framhöll, vara konsekventa. Det får inte sägas, att vi göra oss skyldiga till hyckleri. Vi ta konsekvenserna av den ståndpunkt, som vi ha intagit, och äro beredda att stå för dessa konsekvenser även i framtiden.

När herr Elon Andersson talar om denna andra samverkan kan jag inte uppfatta detta annat än som en fras. Han tycker att det är så vänligt mot norrmännen att säga att vi i vått och torrt vilja stå på deras sida och samverka med dem. Men vi kunna inte komma ifrån att det var Norge som medvetet bröt den intima samverkan även på försvarets område, varom vi förhandlade före Norges anslutning till Atlantpakten. Vad danskarna beträffar, var

deras anslutning till Atlantpakten mera en följd av den norska. Danmark hade säkerligen varit villigt att ingå en försvarspakt med Sverige, om inte norrmännen hade sprungit i förväg och avslutit sig till Atlantpakten.

Vi svenskar vilja naturligtvis också upprätthålla ett vänskapligt samarbete med Sovjetunionen. Detta kanske är något som bör klart sägas ifrån, därför att många uttalanden här i riksdagen annars kunna tyda på att vi inte skulle önska det. Vi vilja ha ett fredligt samarbete med alla folk, inte bara med västerns stater utan även med Sovjetunionen. Det är dock befogat att beklaga, att Sovjetunionen genom sin hållning har skapat den obehagliga situation som för närvarande råder i världen. Vi beklaga den uppfattning, som råder på många håll, att det finns en oförenlig motsättning mellan socialismen i Ryssland och kapitalismen i västerns länder. Även statsministern har varit inne på det kapitlet. Jag vill bara tillägga, att vad man i Moskvas radio kallar för kapitalistiska stater är i de flesta fall länder, styrda av socialdemokrater och av de breda, arbetande massorna i dessa länder. Det kan inte vara rimligt att i en praktisk politik komma med sådana stela formler, som inte under alla förhållanden äro språkligt relevanta.

Jag upprepar, herr talman, vad jag sagt tidigare, nämligen att det är Sovjetunionen som har avgörandet i sin hand. Vill Sovjetunionen verkligen fred, kan Sovjetunionen mycket lätt bara med en gest skapa en situation i världen som garanterar freden. Men det förutsätter en annan politik från Sovjetunionens sida. Det blir kanske svårt att inleda en dylik ny politik, men det är enligt min mening den enda vägen.

Jag tror, som sagt, inte att vi kunna uppnå någon absolut trygghet för vårt land genom att hålla oss utanför stormaktsspelet. Men vi böra hålla oss utanför kulregnet, till dess att det börjar regna kulor även här. Det är, såsom här deklarerats, i varje fall den tryggaste ståndpunkten för vårt folk.

Innan jag slutar, vill jag, herr talman,

Ang. Sveriges utrikespolitik.

något beröra en annan synpunkt som framkommit under hand men som jag tycker bör tas upp även här i riksdagen. Jag syftar på vad som från olika håll sagts om att Sverige skulle stå illa till boks i Amerika på grund av att vi inte ha anslutit oss till Atlantpakten. De norska och danska diplomaterna i Washington bli inbjudna till allehanda lustbarheter, under det att herr Boheman får sitta där och sucka. Det är naturligtvis beklagligt för herr Boheman att han får sitta hemma, men livet är nu en gång inte bara fester. Det gäller här alltför allvarliga problem för att man skall låta dem sjunka ned till frågan om ett glas vin mer eller mindre. Om det skulle smälla någon gång, tror jag inte att vare sig Danmark eller Norge skulle ha någon glädje av de där glada dagarna i Washington. Vi kunna nog då i Sverige se med större jämnmod på vad som har förekommit.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! I ett nummer för ungefär en vecka sedan av den franska tidningen Paris-presse behandlar Edouard Herriot, den berömde franske statsmannen, frågan om kriget är oundvikligt. Han refererar i inledningen till sin artikel ett reportage, som en fransk journalist nyligen gjort från flera olika länder. »För Sverige», heter det därvid i Herriots artikel, »är böjelsen för freden ett resultat av en långvarig tradition. En försiktig neutralitet» — jag översätter på detta sätt uttrycket »une prudente neutralité» — »tillåter detta land att exploatera sina naturrikedomar, sina skogar, från vilka trämassan exporteras, att fullända sin maskinella utrustning, att utveckla sin elektriska industri, att tillverka sina berömda stålprodukter, som komma från de rika järnmalmstillgångarna i Gällivare i Dalarna.» Ja, herr talman, det står verkligen »Gällivare i Dalarna». Men det är inte första gången som världspolitikens stora män visa sig sakna ingående kännedom om den svenska geografien. Jag erinrar om att exempelvis Raymond Poincaré, Frankrikes store president under förra världskriget, i sin

lysande skildring av sitt besök i Stockholm i juli 1914 förlägger Falsterbo ungefär där Sandhamn är beläget. Men jag återvänder till Herriots artikel, där det vidare heter: »Angelägenheten att behålla dessa fördelar för Sverige medför en försiktig politik — une politique de prudence — som försvåras av närheten till Finland och de baltiska staterna. Sverige vill icke att dess tändstickor, på vilka det är så rikt, skola tända eld på Europa. Sverige tror, åtminstone för det närvarande, att Sovjetunionen har fredliga avsikter.»

Uppfattningen att Sverige tror på Sovjetunionens fredliga avsikter, vilken uppfattning alltså från mycket auktoritativt håll sprides till fransk publik, torde icke vara riktig. Det riktiga är i stället att det svenska folket, i likhet med andra folk, icke har eller kan ha någon uppfattning om Rysslands avsikter. Ryssarna ha ju spärmt sina gränser så strängt, att väl knappast något liknande förekommit annat än under krig. Det är en avspärrning så sträng, att enkla svenska fiskare, som kommit för nära vad ryssarna betrakta som ryskt territorialvatten, tagas till fånga och först efter många dagar kunna få sända ett meddelande till sina anförvanter hemma. Vad som i fråga om denna avspärrning inger den största oron är att det är världens kanske starkaste militärmakt som döljes bakom den. Det är denna avspärrning som hindrar den samverkan mellan Ryssland och bl. a. Sverige, som väl alla önska.

För trettio år sedan, i augusti 1919, hölls i denna kammare ett anförande av Karl Gustaf Westman, en politiker, som blivit skiftande bedömd men vars klara intelligens icke på något håll betvivlats. Det var under den tid, då Rysslands militära makt stod som lägst. Rysslands »militära makt», sade Westman, »har till största delen förhärjats i den självförbränning, som det ryska folket genomgår. Det finns emellertid knappast några tvivel om möjligheten av dess återställande. Den enväldsmakt, som nu finnes i Ryssland, kan ju för övrigt måhända avlösas av en annan enväldsmakt, lika

Ang. Sveriges utrikespolitik.

fientlig som den nuvarande mot den västeuropeiska demokratin och kanhända med expansiva militära syften.» Det blev icke någon ny envåldsmakt i Ryssland, men det är fortfarande en envåldsmakt som består där, och det är möjligt att den har expansiva militära syften.

Jag tror, herr talman, att den avspärrning, i vilken Ryssland försatt sig, är så stark att det inte finns möjlighet, att den förhoppning skall kunna infrias, som regeringen gav uttryck åt i dag, att kunskapen om de goda sociala förhållandena här i Sverige skulle kunna tränga fram till det ryska folket eller de andra folk, som ligga bakom avspärrningen.

Atlantpakten har slutits som ett rent defensivt fördrag. Under de år, som gått sedan den publicerades, har det samarbete organiserats, på vilket den vilar. Många bedömare kanske tycka, att det gått långsamt, men de anglosaxiska folken, som bilda paktstaternas kärna, ha alltid varit långsamma i början av en upprustning för att bli desto mera effektiva vid dess slut.

Den stora utrikespolitiska frågan i Sverige har varit om vi, på grund av ovissheten om Rysslands avsikter mot Västeuropa, skola ansluta oss. För en anslutning tala flera skäl. Vi få löfte om hjälp vid anfall. Vi få kännedom om de senaste vapenkonstruktionerna i de stora industriländerna i väster. Vi komma på samma linje som Danmark och Norge. Mot anslutningen tala andra skäl. Löftet om hjälp är så formulerat, att var och en av de stater, som anslutit sig till pakten, behåller sin självbestämmanderätt i fråga om omfattningen av den hjälp, som skall lämnas. Att så är förhållandet framgår icke blott av paktens ordalydelse utan även av vad mr Acheson har yttrat i anledning av densamma. Genom en anslutning skulle det kalla kriget flyttas till Sveriges gränser. Finlands ställning skulle försväras. Vi skulle kunna bli invecklade i praktiskt taget varje krigsfall, som skulle kunna inträffa på grund av väpnat angrepp i Europa, Algeriet och hela norra Atlanten ända ned till Kräftans vändkrets.

Kammarens ledamöter ha naturligtvis var för sig noggrant vägt skälen för och emot i denna viktiga fråga. Vi ha ansett att skälen för den alliansfria linjen väga tyngre. Jag tror, herr talman, att detta avgörande varit riktigt och fortfarande är riktigt, såsom förhållandena ligga till, men jag skulle vilja betona — och det var därför som jag begärt ordet — att denna alliansfria linje ställer måhända större krav på vårt försvar, än om vi anslutit oss till Atlantpakten. Vi ha under kriget använt arbetskraft och penningmedel för försvaret i en utsträckning, som man tidigare ansett otänkbar. Det har förmodligen varit de bäst använda tillgångarna i vår historia. Vi ha även efter kriget upprätthållit ett vida starkare försvar än man före kriget kunde ha tänkt sig, och även detta har varit riktigt. I regeringsdeklarationen understrykes också, att vi efter kriget lagt ned betydande kostnader på det svenska försvaret. Detta måste måhända i ökad omfattning ske också under de närmaste åren.

Den 22 april 1949 tillkallades särskilda sakkunniga för en allmän omprövning av vårt försvarsväsende. I direktiven för de sakkunniga har statsministern relativt ingående angivit sin syn på frågan. I det mesta av vad han yttrar torde var och en kunna instämma, särskilt i vad gäller nödvändigheten att följa med den tekniska utvecklingen och öka flygets styrka. I fråga om kostnaderna för flygvapnet yttrar emellertid statsministern, att han utgår från att kostnadsökningarna skola kunna motvägas av utgiftsminskningar på andra punkter, och han tillägger att på längre sikt försvarskostnaderna inte böra nämnvärt överskrida deras nuvarande andel i nationalinkomsten. I detta sistnämnda yttrande kan jag för min del inte instämma annat än om man betonar uttrycket »på längre sikt». Det är möjligt att det också varit statsministerns avsikt att dessa ord skola betonas. Man bör hålla för ögat, att det under de närmaste åren kan bli fråga om ökade försvarskostnader. Det är möjligt att förhållandena i världen jämna ut sig, så att freden blir

Ang. Sveriges utrikespolitik.

långvarig. Vi veta emellertid ingenting om framtiden. Det kanske till och med kan sägas, att Västeuropa inte längre är herre över sig självt. Så spönt som det internationella läget är kan det komma en orkan.

Herr talman! De synpunkter, som jag har tillåtit mig att anföra, ha kommit till uttryck förut under debatten, men jag har trott, att det är av vikt att stryka under dem.

Herr OSVALD: Herr talman! För den som i likhet med mig ansett och anser, att Sverige bort biträda Atlantpakten, är det en tillfredsställelse att kunna konstatera, att stora grupper av vårt folk icke längre stå kvar på den strikta neutralitetslinjen.

Under trycket av de händelser, som inträffat under det senaste året — och det har faktiskt inträffat en hel del som kunnat påverka opinionen — ha många kommit till den uppfattningen, att en försvarsteknisk samverkan mellan de nordiska länderna skulle erbjuda oss och även de andra nordiska folken större säkerhet än den absoluta neutralitetslinje, som regeringen deklarerat. Meningarna kunna växla, och ha växlat, i fråga om hur långt en sådan samverkan bör sträcka sig, men uppenbart är att för allt flera medborgare framstår samarbetet med våra nordiska grannar som en tryggare politik än den hittillsvarande neutraliteten.

Herr statsministern yttrade för en stund sedan följande: »Vår politik bygger ej på antagandet av ett kommande krig.» Det må vara, men i själva verket måste väl ändock politiken räkna med olika möjligheter, däribland även möjligheten av ett kommande krig. I själva verket göra vi väl det också, bland annat genom uppbyggandet av ett jämförelsevis starkt försvar, som kostar vårt land i runt tal en miljard om året. Jag skulle för min del gärna vilja instämma i vad herr Holmbäck nyss yttrade, nämligen att vårt försvar behöver stärkas ytterligare i den situation, som vårt land för närvarande befinner sig i.

Det råder förvisso allmän enighet om

att vår politik bör vara inriktad mot målet att bevara freden. På den punkten råder såvitt jag kan förstå inte någon meningsskiljaktighet, vilket också framgått av tidigare uttalanden från denna plats i dag. Frågan är bara hur detta mål bäst skall nås, och härvidlag skiljer jag mig från många andra därutinnan att enligt min uppfattning målet nås säkrast, om de fria demokratiska ländernas gemensamma front blir så stark som möjligt. Vi kunna emellertid inte påverka maktbalansen mellan öst och väst, heter det i regeringsdeklarationen. Och det kan naturligtvis sägas, att i jämförelse med de styrkor, som Förenta staterna å ena sidan och Sovjetunionen å andra sidan kunna mobilisera, är vår krigsmakt inte alltför betydande. Men om man utgår från att vårt försvar skall vara så starkt, att det under någon nämnvärd tid skall kunna skydda vårt land mot invasion, kan man icke samtidigt göra gällande att vårt försvar inte kan påverka maktbalansen. I själva verket tror jag, att vi kunna lägga en icke föraktlig vikt i vågskålen till förmån för den sida, där vi höra hemma. Det är därför som enligt min uppfattning ett samarbete även på det militära området med de västliga demokratierna är ett led i arbetet för freden. Detta är kanske det väsentligaste motivet för den politik, som enligt min mening borde föras för att främja arbetet för en fredlig utveckling i världen. Men om det värsta skulle inträffa — att ett krig skulle utbryta och vi bli indragna däri — skulle vårt land, om vi hade haft en sådan samverkan, också vara bättre förberett att möta svårigheterna. Vi skulle ha större möjligheter att bevara vår frihet än vi ha utan alla förberedelser inom en trängre eller vidare ram.

Det förefaller mig därför, herr talman, som om det vore en angelägen uppgift för svensk utrikespolitik inte bara att fasthålla vid den alliansfria linje, som man nu vill hålla fast vid, utan också att undersöka på vad sätt och i vilka former och i vilken omfattning en samverkan mellan vårt land och andra länder kan komma till stånd.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Herr PERSSON, HELMER: Herr talman! Vid många olika tillfällen har regeringen deklarerat, att den i sin utrikespolitik skall följa den alliansfria linjen. I februari månad 1948 framhöll sålunda utrikesministern i ett riksdagstal: »Regeringen är övertygad om att en överväldigande majoritet av svenska folket icke önskar ansluta sig genom ett uttryckligt alliansfördrag eller genom ett tyst samförstånd om gemensamt militärt uppträdande i händelse av en konflikt.» Denna förklaring av utrikesministern biträdades av samtliga partiledare i riksdagen. I dag söker regeringen hävda ungefär samma officiella ståndpunkt. Till detta kan man i all korthet säga: Mellan regeringens officiella deklARATIONER om en alliansfri utrikespolitik och sådan den utformas i praktiken ligger en mycket bred klyfta. Här kan man tala om handlingar, som stå i diametral motsättning till läpparnas förkunnelse.

På vilka sätt komma regeringens deklARATIONER i utrikespolitiken i motsättning till det praktiska handlandet? Innan jag går att bevisa dessa motsättningar önskar jag göra en del förtydliganden, som utan tvivel äro nödvändiga i denna för vårt folk så viktiga, ja avgörande fråga.

För det första måste det stå klart för vem som helst, att en alliansfri linje i utrikespolitiken på intet sätt kan innebära, att vår utrikesledning i de avgörande utrikespolitiska frågorna, de som handla om krig eller fred, ger sitt stöd åt krigets krafter i stället för att stödja fredens krafter. För det andra kan inte en alliansfri politik, allvarligt menad, blunda för det faktum, att en stor del av den borgerliga och socialdemokratiska pressen här i landet redan uppträder på ett sådant sätt som om vi vore i krig med Sovjetunionen och folkdemokratierna. Ja, i sistnämnda spörsmål förefaller det som om regeringen inte bara blundar utan även uppmuntrar dem som till varje pris vilja medverka till en ytterligare spänning i det internationella läget.

Det vore sannerligen för mycket begärt av regeringen, att den här skulle

stå upp och säga, att det existerar en drastisk motsättning mellan de officiella deklARATIONERNA och den utrikespolitik man i verkligheten för. Ånej, så mycket skall man inte begära. Men jag tar mig under alla förhållanden friheten att här inför kammaren, i anslutning till denna debatt om den svenska utrikespolitiken, påtala några av de grövsta avvikelserna från den alliansfria politiken, som regeringen har gjort sig skyldig till.

Det är ju bekant vilket fruktansvärt hot mot mänskligheten som atombomben utgör. Det är likaledes bekant, att USA icke nöjer sig med atombomben utan är i färd med att framställa väteatombomber, vilkas verkningar sägas vara flerfaldigt större än atombombens. Ingen kan ju komma ifrån att USA använt och använder atombomben som ett hot mot hela mänskligheten, att detta lands styrande cyniskt hota att tillgripa detta terrorvapen mot alla som icke vilja böja sig för Wall Streets diktatur. Detta är bekant. Men vetskapen om vilket dödligt hot atombomben utgör mot mänskligheten har sannerligen inte återspeglats i exempelvis den svenska regeringens ställningstagande till förslagen att förbjuda användandet av atombomben i krig. Utan att blinka har den svenska delegationen i FN röstat mot förbud av atombomben. Den svenska FN-delegationen ville icke vara med om att kriminalisera atomvapnen. Detta är den nakna sanningen.

I Förenta Nationerna var det förbundet med en massa besvär att komma ifrån Sovjetunionens enkla förslag att förbjuda atombomben. Här gällde det att manövrera, ty annat vågade inte ens de styva herrarna i Washington. Den svenska regeringen och FN-delegationen ha också helt anammat den amerikanska manöverplattformen. Men de kunna icke komma ifrån att de röstade mot förslaget att förbjuda atombomben, röstade mot en verklig kontroll för att förbudet verkningsfullt skulle kunna upprätthållas. Det har talats om kontroll, men den kontrollen var enbart en amerikansk kontroll, som på intet sätt förpliktiga

Ang. Sveriges utrikespolitik.

USA att sluta tillverkningen av atom-bomber och att icke använda dem i händelse av krig. Denna politik har den svenska regeringen givit sitt understöd, vilket innebär ett klart ställningstagande för USA:s krigspolitik och står i fullständig motsättning till talet om en alliansfri utrikespolitik.

På samma plan ligger också den svenska regeringens ställningstagande till förslaget i FN, att stormakterna skulle reducera sina rustningar med en tredjedel. Skall även det kallas alliansfri och fredlig politik? I så fall har regeringen icke stora anspråk på ordens valör och innebörd.

Den svenska utrikespolitiken under krigsåren vann internationell ryktbarhet. Jag behöver icke referera densamma, ty den är allmänt känd. När man i korthet fastställer följande, så är det en historisk sanning: Den svenska samlingsregeringen hade enligt Aftontidningen som arbetshypotes Hitlertysklands seger i andra världskriget. Efter kriget har den svenska regeringen givit sitt fulla stöd åt den amerikanska politiken i FN. Jag hänvisar ånyo till FN-delegationens ställningstagande i fråga om förbud av atombomben och reduktion av rustningarna. Ideologiskt försöker man försvara sitt ställningstagande med hänvisning till att ryssarna inte vilja fred utan krig. I det sammanhanget kan det vara på sin plats att citera vad en amerikansk tidning, Los Angeles Daily News, skrev i föl i en kommentar till världsfreds rörelsens aktivitet och framgångar. Jag citerar: »Flygindustrien, som till stor del är koncentrerad till Södra Kalifornien, kommer obestriddligen att vinna på de senaste förändringarna i militärledningen och dess planer. Det är emellertid möjligt att denna vinst kan spolieras av fredsoffensiven, som ryssarna nu ha inlett.» Som synes, om ett nytt krig kunna blott de drömma, som ha fördel av krig och för vilka en söndertrasad stad inte betyder död och tragik utan större aktieutdelning och bättre kurser, d. v. s. målet för deras snöda och hjärtlösa liv. I Förenta Nationerna heter det, att man

inte kan samarbeta med ryssarna därför att de vilja krig, men i vissa sammanhang är man mera ängslig för den stora freds rörelse, som finnes i världen och där givetvis Sovjetunionens folk äro ett mycket aktivt element.

Även här i Sverige gör sig den propagandan bred, som går ut på att Sovjetunionen skulle hota Västeuropa. På så sätt vill man söka rättfärdiggöra det senaste ställningstagandet till problemen i FN. Och därtill önska starka grupperingar med hänvisning till detta »ryska hot», att Sverige skall ta steget fullt ut och ansluta sig till Atlantpakten. Diskussionen här i dag har inte minst givit belägg för detta. Vi äro ju på sätt och vis med i detta Atlantpaktens system genom medlemskapet i Europarådet, som ingenting annat är än ett komplement till Atlantpakten. Men starka krafter äro i rörelse för att anslutningen till Atlantpakten skall vara fullständig och helgjuten.

År 1930 skrev nuvarande överbefälhavaren, general Jung, att »det enda sannolika krigsfall, i vilket Sverige under nuvarande förhållanden kan tänkas bliva indraget, torde uppstå i samband med ryska expansionsförsök». Den 25 november 1949 talade överbefälhavaren i Lund och yttrade bland annat: »Den för oss farligaste situationen är den att öst, medvetet om Skandinavians strategiska betydelse i ett storkrig, söker ordna upp förhållandena här såsom en inledning till en motsedd allmän världskonflikt.»

Här försöker överbefälhavaren utpeka Sovjetunionen som den sannolika angriparen. Att USA och England redan militärt, genom Atlantpakten, säkrat sitt inflytande i Norge och Danmark låtsas överbefälhavaren inte om. Men överbefälhavaren hade också ett annat alternativ i sitt tal i Lund. Det tedde sig så här: »Därest vi komma i krig under andra, mera gynnsamma förhållanden skall målet för våra operationer sättas högre. Anfallet både strategiskt och taktiskt kommer då att träda i förgrunden.» Jag citerar ännu en gång: »Anfallet både strategiskt och taktiskt kom-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

mer då att träda i förgrunden.» Överbefälhavaren räknar med att i gynnammaste fall, sida vid sida med den amerikanska och engelska armén, gå till anfall mot Sovjetunionen. Om inte situationen vore så allvarlig, skulle man ju kunna le överlägset åt denne skrivbordsstrategs vilda planer. Allvaret i situationen förstärkes ytterligare av det faktum, att regeringen ännu icke tagit avstånd från överbefälhavarens, mot den officiellt fastställda kursen, gjorda uttalande. Regeringen har i varje fall icke direkt tagit avstånd från överbefälhavarens kungjorda linje. I dag har ju regeringen ännu ett tillfälle att ta avstånd från överbefälhavarens förkunnelse. Sker icke detta ha ytterligare bevis hopats för att regeringen i sin utrikespolitik menar någonting annat än den säger.

Vi skola föra en alliansfri politik, hävdar regeringen. Vi skola inte ansluta oss till Atlantpakten osv. Jag har tidigare nämnt motsättningarna i tal och handling hos regeringen. En rad socialdemokratiska tidningar säga: Vi skola inte tillhöra Atlantpakten, men i verkligheten skola vi ha försvarssamarbete med Atlantpaktens stater. Statsministern polemiserade mot dem som mena, att ett tekniskt försvarssamarbete skulle vara möjligt med någon av Atlantpaktens stater. Men likväl hävda socialdemokratiska tidningar motsatsen. Detta påstående är fel, kommer kanske någon att säga. Ingalunda, svarar jag — det går att bevisa. Norrländska Socialdemokraten i Boden, som inom parentes sagt icke är utrustad med en alltför klyftig politisk redaktion, öppnar ibland sitt hjärta och blottar regeringens allra innersta intentioner. Under rubriken »Före utrikesdebatten» skrev denna tidning den 13 mars: »Däremot anser vi det inte uteslutet, att ett visst försvarssamarbete kan etableras mellan de tre länderna utan att en formlig allians ingås. Man kan anta att de tre ländernas utrikesministrar har känt sig för på den punkten under Stockholmsmötet och att samma länders statsministrar kommer att resonera med varandra därom under Lofotenresan. Mötet på slottet i

Halmstad kan nog också antas ha berört saken.»

Här är det på sin plats, att regeringen svarar. Betyder en alliansfri politik, betyda deklARATIONERNA att vi icke skola anslutas till Atlantpakten, att vårt land bakvägen skall smusslas in i Atlantpakten? Vidare har enligt NSD — och den bör ju vara informerad — utrikesministermötet behandlat denna sak, statsministrarna vid lofotenfisket likaledes, och mötet på Halmstads slott lär också — enligt NSD — ha behandlat detta problem. För regeringen står uppgiften att söka klara ut de uppenbara motsättningarna mellan vad regeringen säger, hur den handlar och vad den socialdemokratiska pressen skriver. Jag hemställer om besked. Handlar regeringen i enlighet med vad NSD skriver? Blir svaret ja, eller skulle regeringen tåga, så äro alla kommentarer överflödiga.

Utgående från att underhandlingar om försvarssamarbetet med atlantpaktstaterna pågå har samma tidning som jag nyss citerade lagt upp en artikelseerie, hur Norrbotten skall »försvaras». Utgångspunkten bildar det faktum, att USA och England satt sig fast i Norge. Då, säger NSD, ha vi ryggen fri, och vår uppgift blir att bygga ut försvaret av gränsen mot Finland. Så horribelt tillåtas regeringens propagandister uppträda. Här har USA — den starkaste kapitalistiska makten — kommit tusentals mil över Atlanten och försäkrat sig om militära positioner i Norge. För vilket ändamål? Inte för att skydda det norska folket. Inte heller för att skydda det svenska folket. Men väl för att ha ett bra utgångsläge för sina anfallsoperationer. Den norska utrikesministern Lange har uttalat, att Atlantpakten är en gigantisk provokation mot Sovjetunionen. Han talade cyniskt och uppriktigt, och han undertecknade Atlantpakten just därför att den är en provokation mot Sovjetunionen, ett avgörande steg för att kriget skall omfatta hela Skandinavien.

Vad berättigar vissa socialdemokratiska tidningar att säga, att Atlantpak-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

ten betyder, att vi ha ryggen fri, att vi nu kunna hjälpa till på vårt frontavsnitt genom att utpeka Sovjetunionen som angräparare och utbygga Atlantpakten genom koncentrerade ansträngningar att utbygga den svenska krigsmakten mot Sovjetunionen? Ingenting berättigar denna press att intaga en sådan attityd. Under inga förhållanden kan en dylik politik stå i överensstämmelse med försvaret av vår nationella självständighet. Den strider mot förkunnelserna om en alliansfri politik, den strider mot vad regeringen här i dag har uttalat beträffande teknisk försvarssamverkan med Norge och Danmark, den strider över huvud taget mot mänsklighetens intressen att upprätthålla freden.

Så länge regeringen inte tar itu med dessa krafter, så länge får den finna sig i att vi stämpla den som uppmuntrare av denna för vårt land och vårt folk skadliga politik.

Vi hysa den uppfattningen att kriget inte är oundvikligt. Jag hävdar detta trots att statsministern här i dag ville pådyvla oss en annan uppfattning. Vi ha vidare den uppfattningen, att Sverige i sin utrikespolitik kan göra åtskilligt för att stärka de krafter som vilja fred. Men för att komma dithän fordras en radikal omläggning av utrikespolitiken, d. v. s. att den svenska utrikespolitiken slutar upp med att släpa efter i USA:s kölvatten och visar större självständighet. Om regeringen vill följa folkets vilja, ja då måste den ge andra direktiv till FN-delegationen, så att den röstar för förbud mot tillverkning och användning av atombomben och reducering av rustningarna. Därtill att vårt land utträder ur Europarådet, detta annex till Atlantpakten. Men vad som är inte minst viktigt är att regeringen ser till att FN-beslutet mot krigspropaganda även följes i vårt land. I övrigt hänvisar jag, herr talman, till den deklaration, som vår riksdagsgrupp avgav i fjol, i fråga om värdet av vår nationella självständighet.

Herr NORDENSON: Herr talman! Debatten har nu fortskridit så långt, att

det måhända kan vara onödigt att förlänga den ytterligare, och jag skall endast säga några ord med anledning av ett par yttranden, som fölls här i dag.

Statsministern framhöll angelägenheten av att det inte rådde oklarhet om den målsättning, beträffande vilken vi ange oss vara eniga, och det tror jag är mycket viktigt.

Herr von Heland har ju för sin del ansett, att högerns ståndpunkt skulle vara en orms slingringar. Jag tror för min del, att de som åhört debatten i dag kunna konstatera, att både från herr Andréns och herr Elon Anderssons sida givits mycket klara besked om var de grupper stå, som de tillhöra, och jag konstaterar med tillfredsställelse att de ståndpunkter, som dessa herrar här intagit, i allt väsentligt äro sammanfallande. Däremot kan jag inte undgå den reflexionen, att en del av de uttalanden, som äro gjorda av utrikesministern — jag tillåter mig, herr talman, förutsätta att det är han som i främsta rummet fört pennan vid avfattandet av regeringens deklaration — äro ägnade att skapa en viss oklarhet om läget.

Utrikesministern säger, att vår inrikespolitik främst måste vara inriktad på fredstid och att vi inte få vårdslösa våra intressen under fredstid, och omedelbart därefter tillägger han, att vi inte få »föra en utrikespolitik, som gör vårt hörn av världen till ett oroscentrum och en friktionspunkt mellan öst och väst». Man måste fråga sig, om han riktar detta mot dem som anse, att vår utrikespolitik måste inrikta sig lika mycket på att möta orostider som fredstider. Vårt strategiska och militärpolitiska läge har så allvarligt försämrats genom andra världskriget, att frågan om vårt öde under en eventuell krigisk konflikt i världen måste intaga en framskjuten plats i vår utrikespolitik och icke kan skjutas i bakgrunden som ett underordnat problem. Genom sitt framhållande av att utrikespolitikens främsta mål är att syssla med fredstid har utrikesministern deklarerat en uppfattning som strider mot inställningen hos stora grupper som ha anslutit sig till enigheten.

Ang. Sveriges utrikespolitik.

När utrikesministern betecknar neutraliteten som mål för vår utrikespolitik, sker detta självfallet med utgångspunkt i den tanken, att neutraliteten skulle utgöra den säkraste borgen för fredens bevarande. Samtidigt medges emellertid, att neutralitetspolitiken har utsikt att lyckas endast om den »inte befinnes oförenlig med de krigförandes vitala intressen». Jag tror att det är klokt att i det sammanhanget erinra sig, att neutraliteten har undergått en mycket väsentlig värdeminskning som fredsskydd. I början av detta sekel, och i stor utsträckning även under förra världskriget, ansågo stormakterna det i regel förenligt med deras intressen, att småstaterna förblevo neutrala. I stor utsträckning blev därför neutraliteten respekterad, och den kom sålunda också att bli ett fredsskydd för dem som iaktogo den.

Under andra världskriget, och kanske än mer därefter, ha de internationella motsättningarna blivit mycket mera totalitära. Under kriget kränktes flertalet små europeiska staters neutralitet, och efter kriget ha stormaktsgrupperna på ett helt annat sätt än tidigare funnit med sina intressen förenligt att antingen i sin politiska intressesfär helt införliva de småstater, som ligga i deras närhet, såsom skett i öster, eller genom avtal knyta småstaterna till samverkan i framtida konflikter, såsom skett genom Atlantpakten. Krigsteknikens utveckling till att spänna över alla de territorier, som ligga mellan de kämpande stormakterna, begränsar ännu mer utsikterna för en mindre stat att vid framtida konflikter kunna hålla sig utanför. Som ett utslag av insikten härom bör man nog se våra grannländer Danmarks och Norges inställning, som i själva verket innebär ett avvisande av neutraliteten såsom frihetsskydd.

Härmed vill jag ingalunda förneka möjligheten för oss att i vissa lägen hålla vårt land utanför en konflikt genom att iakttaga neutralitet, men jag anser att vi måste göra klart för oss, att möjligheten härvidlag är högst väsentligt reducerad, särskilt i förhållande till vad

som var fallet exempelvis under första världskriget.

För den som räknar med ungefär lika stor sannolikhet för det ena fallet som det andra framstår neutraliteten endast som ett medel bland många, som i vissa fall kan vara dugligt, i andra fall oförmöget att fylla den stora, allt överskuggande uppgiften för vår utrikespolitik, att bevara vår frihet och självständighet.

För att nu inte bara påtala en viss oklarhet i utrikesministerns framställning skulle jag vilja ange en formulering av den utrikespolitiska linje, som jag inte blott själv omfattar, utan som jag också tror anger det som kan anses vara gemensamt och samlande för stora grupper av vårt folk. Denna formulering lyder sålunda: En alliansfri, defensiv beredskapspolitik, som avser att hålla Sverige utanför en stormaktskonflikt, med förbehållen fri omprövning och full handlingsfrihet för sådana nya lägen, som innebära en för Sverige ändrad situation, allt detta till hävdande av vår frihet och självständighet och till bevarande av freden.

Jag tror att man med en sådan formulering inte bara anger den position som vi vilja intaga i detta ögonblick, utan även anger den rörlighet som jag tror att vi i praktiken under händelsernas tryck med nödvändighet i framtiden måste tillämpa.

Här har talats mycket om utrikesministerns uttalande angående den ideologiska neutraliteten, och detta uttalande är ägnat att väcka mycken förvåning. Herr Undén tycks föreställa sig, att om vi lyckas göra vårt land till ett lysande smycke av social välfärd och äkta politisk demokrati — vad som nu skall inläggas i det uttrycket, kan man fråga sig — så skola strålarna från detta smycke tränga igenom järnridån och smälta ned den proletära diktaturideologien. Man är frestad att använda det gamla uttrycket »Fan tro't, sa' Reling».

Herr Undén måtte anse sig sitta inne med kunskap om några märkliga, hittills obekanta, genomträngande och

Ang. Sveriges utrikespolitik.

fjärrverkande strålar. Om så är fallet, tycker jag att han bör presentera sin upptäckt för allmänheten. Det förefaller emellertid — och det har påpekats här tidigare — som om herr Undén hade tappat bort, att den verkliga motsättningen mellan öst och väst ligger i inställningen till individen; å ena sidan ett samhällsskick uppbyggt på individens frihet, å andra sidan ett samhälle av tvång och tyranni. Här finns förvisso ingen utjämnande neutralitet.

Alla äro vi medvetna om den radikala ändring som uppstått i det politiska läget här i Norden genom att förbunds-förhandlingarna strandade. Norges och Danmarks anslutning till Atlantpakten har uteslutit ett utrikespolitiskt samgående. Däremot kan det inträffade, såsom här har påpekats, knappast sägas ha eliminerat behovet av en prövning av gemensamma militära problem. Därest det läget inträder, att de tre skandinaviska länderna ungefär samtidigt utsättas för ett angrepp — ett krigsfall, som av många anses vara det sannolikaste — måste det vara av intresse inte bara för oss själva, utan även för de stora demokratierna, att Skandinavien folk kunna bjuda ett så segt och hårt motstånd som möjligt. Förutsättningarna för detta äro väsentligt mycket större, om ett gemensamt försvar på förhand planlagts. Åtgärder i denna riktning kunna därför rimligtvis icke möta motstånd västerifrån.

Vad vår inställning beträffar är det uppenbart, att sådana åtgärder, som skulle kunna innebära vårt indragande i den allians, till vilken våra grannar anslutit sig, måste vara helt uteslutna, men då risken alltjämt kvarstår, att alla våra tre länder kunna bli samtidigt angripna, är det endast naturligt, att ett sådant läge och dess konsekvenser bli föremål för diskussion mellan de nordiska ländernas regeringar och militära myndigheter. Eventuellt uppgjorda planer böra givetvis endast ligga i beredskap utan att förknippas med något som helst bindande avtal men komma till tillämpning i det tänkta läget. För min del ser jag på dylika överläggningar så-

som helt förenliga med den alliansfria linje, som vi slagit in på.

En dylik planläggning av samarbetet har rent defensiv karaktär och gäller ett klarläggande av åtgärder i samverkan vid ett oprovocerat samtidigt anfall mot de skandinaviska länderna. När man betecknar ett yrkande på dylika undersökningar som en ny giv i vår politik, anser jag det missvisande. Påpekan- det av önskvärdheten av åtgärder i denna riktning vill jag betrakta endast som ett framhävande av en av de många uppgifter, som åvila vår regering och vår militära ledning för att skaffa oss en god beredskap i en alltjämt orolig och mörk tid.

Herr von HELAND: Herr talman! Jag såg på listan, att det inte var någon mera talare antecknad, och fördenskull vill jag här i sista minuten hemställa om en förklaring på en punkt. Jag har med stort intresse följt debatten, och jag hade trott att jag skulle få en förklaring på vad som egentligen är högerens och folkpartiets linje. Det är ju möjligt att min undran beror på att jag inte riktigt har kunnat fatta vad herrarna här ha anfört, men det kan ju vara flera än jag som ha oförmågan att egentligen förstå vart högeren och folkpartiet syfta.

Jag har dock fått en förklaring av en borgerlig kammarledamot, nämligen herr Osvald. Han drog den slutsatsen av de anföranden, som ha hållits av representanter för högeren och folkpartiet, att stora grupper inte längre stå på den strikta neutralitetspolitikens grund. Är herr Osvalds tydning av dessa anföranden riktig?

Herr Elon Andersson sade i en replik till mig, att man inte kunde ha ett försvarsförbund när nu Norge och Danmark ha gått med i Atlantpakten; det var inte något sådant man syftade till. Ja, men vart syftar man då? Kan man inte försöka förklara för en människa, som har så svårt att fatta som jag har, vad det är för skillnad mellan försvarsförbund, försvarssamverkan och teknisk samverkan? Var gå gränserna, och var slutar neutraliteten?

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag skall först be att få göra ett instämmande i det uttalande, som statsministern gjorde, då han uttryckte sin glädja över att det rådde enighet inom det svenska folket om att man vill söka bibehålla och befrämja freden och att Sverige skall hålla sig utanför stormaktsallianser. Jag vill tillägga, att vi för vår del också vilja bidra till att vårt hörn av världen, såsom jag tror statsministern uttryckte det, inte skall bli någon oroshärd, och denna inriktning för svensk politik är ju så gammal, att den inte bör innebära något nytt för våra grannar eller för de stormakter, som säkerligen med intresse följa diskussionen om den politik vi vilja föra.

Sveriges utrikespolitik är, för att tala med Vandenberg'sresolutionen, inte rikad mot någon, och den hotar heller inte någon.

Jag skall be att få dröja ett ögonblick vid ett uttalande i statsministerns redogörelse. Det sades bland annat i denna, att det skulle vara ytterst farligt om det svenska folket skulle taga det såsom någonting ödesbestämt, att det skall bli ett tredje världskrig, och om folket skulle hängiva sig åt en pessimism som gjorde att det inte kunde taga itu med andra uppgifter. Jag tror inte att det svenska folket anser ett tredje världskrig såsom ödesbestämt, och inte heller synes man hänge sig åt modlöshet på grund av krigsfruktan. Snarare tycks det mig vara så, att en mycket stor del av folket här i Sverige tänker alldeles för litet på vilken orolig tid vi leva i och vad läget kräver av det svenska folket. Långt ifrån att man har en ödestro på ett tredje världskrig tycker jag mig finna att en alltför stor sorglöshet har insmugit sig i vårt folk. Jag vill inte härmed säga att jag delar den uppfattningen, att det är ödesbestämt att ett tredje världskrig skall komma. Jag hoppas att det inte skall bli något sådant krig, men jag vågar inte vid mitt bedömande sträcka mig så långt som regeringen gör när den uttalar — om jag inte minns fel — att man räknar med att något tredje världskrig inte skall behöva in-

träffa. Man måste ju finna helt olika åtgärder nödvändiga, om man har den ena eller den andra av de olika uppfattningarna.

Herr von Heland yttrade i sitt sista anförande några ord om högerns inställning, och jag skall be att få lämna en kommentar till detta, i den mån jag såsom medlem av högern kan svara för partiet. Jag vill börja med att säga, att det knappt borde behövas någon särskild repetitionskurs rörande vad som här är sagt, men om det nu skall vara nödvändigt med en sådan repetition skall jag försöka att bidra till att för herr von Heland klargöra högerns väl kända inställning, nyss framhållen av herrar Andrén och Nordenson.

Här har ju framhållits av olika talare, hur man är enig om att den utrikespolitik, som man vill att Sverige skall föra, bör föras inom alliansfrihetens ram. Därför är ett uttryck, som herr von Heland begagnade i sitt första anförande, mycket egendomligt. Han använde uttrycket »de som ej gilla den alliansfria politiken». Vad är nu detta för konstruktion som herr von Heland söker åstadkomma? Finns det någon anledning att söka skapa större skiljaktigheter än som i verkligheten finnas? Jag tror att man inte skall monopolisera fredskärleken för något visst eller några vissa partier. Den sortens manövrer ge elak smak i munnen och föra tankarna till de fredskämpar, som nu hålla kongress i Stockholm och vilkas rödfärg ingalunda har kunnat tvättas av i det te som de här ha bjudits på. Kunna vi inte, herr von Heland, vara överens om att hyfsa debatten både inom och utom riksdagen genom att ärligt medge, att alla demokratiska partier i detta land sträva efter att skapa starkaste möjliga skydd både för frihet och fred? Om vi gjorde detta, skulle vi också få bort allt prat om »äventyrlig politik» — det uttrycket använde ju herr von Heland tidigare i dag — »aktivism» och annat, som man utan att tänka på följdena och på intrycket i utlandet tillgriper när man vill göra inrikespolitik med utrikespolitiska glosor. Tanken att

Ang. Sveriges utrikespolitik.

nå samverkan med Norge och Danmark i syfte att stärka det skandinaviska försvaret mot ett anfall mot de tre länderna är ingalunda någon ny ingrediens i den utrikespolitik, om vars huvudlinjer vi alla äro överens. Den har tvärtom under hela den alliansfria politikens epok ingått som ett ytterst väsentligt moment i våra strävanden. Jag har själv gång efter annan både offentligt och vid de mera slutna överläggningar om utrikes- och försvarspolitik, som vi ha haft med regeringen, aktualiserat detta. Något nytt element i diskussionen för man inte heller in när man konstaterar att våra möjligheter till ut hålligt försvar intimt hänga samman med möjligheterna att få hjälp utifrån, från de stora demokratierna, eller när man klart säger ifrån, att vårt folk med varje fiber hör hemma i den västerländska och demokratiska världen. I den politik, som har förts på olika områden, har detta med stigande eftertryck markerats.

Jag är fullt på det klara med att det emellan å ena sidan en samfällid uppfattning inom högern och å andra sidan de övriga partiernas uppfattningar finns en nyansskillnad så till vida, att vi bestämt hävda att det är önskligt att vi, i den mån det är möjligt inom den ram som vi ha varit med om att draga upp för vår utrikespolitik, kunna komma fram till en försvarssamverkan med Norge och Danmark, detta därför att vi böra stå så beredda som vi kunna i en situation som ingalunda är otänkbar, utan snarare mycket tänkbar om ett nytt krig skulle bryta ut, nämligen den situationen, att Nordens olika länder samtidigt skulle angripas. Då skulle det väl vara illa om man inte ens i tankarna hade rört vid de problem som höra samman med åtgärder för att rusta sig mot en sådan eventualitet.

Hur långt man kan komma i fråga om samverkan på nu nämnda områden anser jag inte att man kan avgöra med en gång. Frågan är bara denna: Vilja vi åstadkomma det som över huvud taget är möjligt, eller skola vi vara så förskräckta för att våra handlingar på nå-

got sätt kunna misstolkas eller kritiseras från annat håll, att vi inte våga taga itu med problemet eller ens tala om det?

Jag vill här i anledning av den fråga, som herr von Heland nyss ställde, säga, att den positiva inställning till det skandinaviska försvarssamarbetet, åt vilken bland andra herr Hjalmarson har givit uttryck, delas av hela den svenska högern. Därvidlag finns det ingen skillnad mellan stads- och landsbygdsuppfattningar, utan vår inställning är ett uttryck för en mogen uppfattning, som vi ha kommit till under årens lopp efter granskning av alla de problem som vi anse höra ihop med detta. Handen på hjärtat, mina damer och herrar, är det inte en ganska allmän uppfattning även bland er, att det är eftersträvansvärt att vi komma till en så god förståelse och samverkan som möjligt med våra skandinaviska broderländer, både när det gäller åtgärder i fred och när det gäller åtgärder i händelse av ett anfall?

I vad jag här har sagt ligger, herr von Heland, ingenting som gör att vi inte kunna anses i stort sett hålla samman kring den utrikespolitiska linje som är förd. Jag hörde med stort intresse på statsministerns uttalande, och jag förstår hur han, efter alla de ansträngningar, som han har gjort för att hålla de skandinaviska länderna samman och med de erfarenheter han därvid gjort, måste vara angelägen om att man skall gå varsamt fram, laga efter läglighet samt att vi i Sverige såvitt möjligt hålla ihop i utrikespolitiska ting. Det är inte första gången jag säger i denna kammar — jag har kanske sagt det alltför många gånger tidigare för att nu kunna göra något intryck med det, men jag säger det ändå en gång till — att en enighet i huvudsak de olika partierna emellan om utrikespolitiken är A och O för att landet som sådant skall kunna dels få den kraft som behövs och dels ute i världen komma i åtnjutande av den aktning för sin politik, som kräves för att man inte i onödan skall drivas in i krig. Det är med detta som utgångspunkt jag nu något närmare vill gå in på statsministerns uttalande om de skil-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

da uppfattningarna på denna punkt. På vårt håll förstå vi värdet av enigheten och vilja medverka till den. Men jag vill tillåta mig att säga till herr statsministern, att det är ganska angeläget både för oss och för statsministern att inte, när det nu finns nyanser, pressa våra olika uppfattningar för hårt. Det kan inte i längden bidra till att hålla enigheten stark.

Jag vill hoppas att dörren ännu inte skall vara stängd till denna samverkan i olika avseenden, t. ex. med Norge, varom jag har talat, och jag vill också hoppas att genom statsministerns uttalande här i dag dörren till Norge inte där skall anses vara stängd. Jag vill inte gärna anse det; i varje fall tycker jag inte att den bör anses vara reglad. Men i tider när det är fråga om mycket delikata spörsmål får man se till att inte åt något håll broar rivs, och det är i den känslan, att vi inte vilja bidra till att riva ned broar, som vi söka diskutera den låt oss säga mer avancerade västliga uppfattningen, som vi ha inom högern. Vi vilja inte att detta skall vara en skiljelinje mellan oss och de övriga partierna.

Herr von Heland må gärna söka mana fram en skillnad, som jag anser inte finns. Det kan måhända av honom anses taktiskt förmånligt att söka framställa en grupp av det politiska livets människor såsom aktivister och icke pålitliga fredsvänner. Men inte tjänar det den gemensamma sak för vilken vi arbeta — att hålla Sverige utanför krig. Jag beklagar att herr von Heland argumenterar så som han gjort här i dag.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Herr von Heland har bett mig att tala om för honom, vad det är för skillnad mellan ett försvarsförbund och den tekniska försvarssamverkan mellan de skandinaviska länderna, för vilken jag har pläderat. Jag skall försöka göra det i förhoppning om att herr von Heland efteråt skall ha fått åtminstone en något klarare uppfattning om den skillnad, som jag för min del inlägger mellan de båda slagen av samarbete.

Ett försvarsförbund förutsätter såvitt jag kan bedöma saken en gemensam utrikespolitik och ömsesidiga alliansförpliktelser mellan de i försvarsförbundet deltagande länderna. *En teknisk försvarssamverkan utan försvarsförbund* lämnar de deltagande länderna fria i sin utrikespolitik; den innefattar inte någon alliansförpliktelse, utan endast en mer eller mindre långt gående planläggning — beroende på omständigheterna, icke minst de politiska — av försvarsproblem, som kunna bli gemensamma i händelse de deltagande länderna komma i krig och finna sig kunna tjäna både det egna intresset och det gemensamma syftet genom en samordning av sina krafter och ansträngningar.

Det är den kortaste men som jag tycker dock inte alltför otydliga definition, som jag kan ge på dessa båda begrepp.

Om jag får exemplifiera den verkan, som jag i nuvarande läge skulle kunna mena att de båda begreppen ha med hänsyn till det önskemål, som statsministern uttryckte med orden att den allianspolitik, om vilken vi äro eniga, också skall läggas på ett sådant sätt att den inte verkar komprometterande, skulle jag kanske kunna säga, att ett försvarsförbund mellan de skandinaviska staterna i nuvarande läge med skäl — åtminstone med vissa skäl — skulle kunna sägas kompromettera vår alliansfrihetspolitik; den skulle kunna ge anledning till misstankar om att den svenska alliansfriheten måhända inte vore så allvarligt menad, eftersom vi skulle vara beredda att ingå i ett förpliktande försvarsförbund mellan i Atlantpakten deltagande stater, medan däremot en teknisk försvarssamverkan utan försvarsförbund av den begränsade omfattning, som jag här har talat om, enligt min mening inte skulle verka komprometterande.

Jag tror nämligen att jag vågar säga, att det i varje fall råder en relativ enighet — jag skulle gärna vilja säga en fullständig enighet — i den svenska riksdagen inte bara om den grund för den svenska utrikespolitiken, som statsministern angav med ordet alliansfrihet, utan också om att denna alliansfrihets-

Ang. Sveriges utrikespolitik.

politik skall vara en ärlig politik, om vilken det inte kan sägas att den döljer något svek; den innebär ingenting annat än en önskan att så långt det är möjligt, utan att binda oss åt något håll, tillgodose våra egna försvarsmöjligheter i händelse av ett krig i Skandinavien.

Herr von **HELAND**: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr Elon Andersson för att han som vanligt strävade efter att svara sakligt och för att han på ett trevligt sätt vill debattera våra problem.

Jag begärde ordet närmast för att ännu en gång replikera högerens talesmän. Om jag förstått dem rätt var det, som irriterade dem i mitt första anförande, mitt påstående att jag ansåg en »viss linje» vara äventyrlig — den linjen nämligen, som representerar någonting mitt emellan alliansfrihet och Atlantpaksanslutning. Jag anser emellertid alltjämt trots högerens reaktion och trots herr Elon Anderssons förklaring att man antingen bör driva regeringens alliansfria politik eller också föredraga herr Osvalds linje, Atlantpaksanslutningen. I annat fall blir det äventyrligheter, ty man avsäger sig alliansens alla fördelar men tar alla dess risker. Det är därför jag vågar påstå att en sådan linje är äventyrlig att följa i dagens läge.

Om herr Domö nu avser mig, när han så här mot slutet av debatten starkt understryker att man skall föra den på ett mera sakligt plan, vill jag erinra om att det inte var jag utan en högerman som här gick in på personligheter. Jag tycker liksom herr Domö, att när det gäller en så allvarlig sak som denna skall man använda uteslutande sakliga argument. Jag vill då erinra om att jag till och med i den första meningen i mitt anförande uttryckte vårt partis stora tillfredsställelse med att vi hitintills haft och som jag hoppades också framtiden skulle kunna bevara den stora enigheten i utrikesfrågorna, och jag förutsatte att det endast var smärre grupper, som hade en avvikande mening.

Det vore ju angenämt och som jag tycker mycket viktigt, om herr Domö hade rätt i vad han senast anförde, att den stora enigheten fortfarande föreligger. Efter dagens debatt är jag emellertid inte riktigt säker på att så är förhållandet, även om herr statsministern har försökt att samla riksdagen på en enig linje.

Ja, herr talman, debatten kommer om några ögonblick att vara slut, och jag vill då ännu en gång försäkra, att det stora intresset från vårt håll är, att man skapar en så stor enighet om utrikespolitiken som möjligt och att ingen skall försöka, som herr Domö sade, »monopolisera fredskärleken». Den förutsätter jag att vi alla ha lika stark inom oss. Och jag hoppas att herr statsministern skall kunna även i fortsättningen samla riksdagspartierna om den linje, som herr statsministern här i dag har deklarerat.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! De tre senaste talarna ha i olika sammanhang allesammans uppkallat mig. Jag kanske därför skall säga ytterligare ett par ord, även om det efter mina tidigare deklamationer kunde vara onödigt.

Jag vill slå fast att det är fullkomligt riktigt när man här framhållit, att det från regeringens sida varit ett önskemål att med bortseende från varje försök till partitaktiska spekulationer hålla den svenska riksdagens fyra demokratiska partier samlade omkring vår utrikespolitik. Det är också riktigt att vi i vårt handlande ha känt det som en stor tillgång och en stor styrka, att denna enighet har hållits, även om det inte har varit främmande för någon att en del nyanser och skiftningar i uppfattningarna ha förekommit.

Jag tror att även dagens debatt har bidragit till att skapa en samling omkring vissa riktlinjer. Regeringen har för sin del gett sin deklARATION en så entydig form som möjligt för att man skall veta, var den svenska regeringen står. Vi ha givetvis med hänsyn till vad

Ang. Sveriges utrikespolitik.

Jag nyss sade försökt undvika alla utmaningar, men det torde inte finnas någon möjlighet att ur regeringens deklARATION utläsa något spår av oklarhet.

Om jag får fatta herr Domös och herr Elon Anderssons senaste anföranden så som jag nu gör det, skulle det vara utomordentligt tillfredsställande. Såvitt jag förstår ha båda anslutit sig till huvudlinjen: alliansfriheten. Båda ha också, såvitt jag förstår, anslutit sig till den andra huvudtanken: alliansfriheten får icke komprometteras. Andra makter *kunna* i våra åtgöranden lägga in ting, som vi aldrig ha tänkt oss när vi beslöt dem, och därför är det viktigt att man inte komprometterar vår linje. Det är inte så litet vunnet, om vi här äro överens om detta. Jag tror att det kommer att ha en ganska lugnande effekt både utåt och inåt på diskussionen. Ty det är klart, att så länge den uppfattningen kan råda, att den svenska utrikespolitikens huvudlinje är föremål för vacklan, måste det vara mycket besvärande ur många hänseenden. Jag tror att det även för vårt internationella samarbete är bättre att man *vet*, att all den agitation i annan riktning, som förekommer, intet annat är än tämligen betydelselösa demonstrationer.

Sedan kommer jag till det, varom jag inte tycker att vi här ha fått någon verklig klarhet.

Herr Elon Andersson hade en mycket skicklig och fyndig formulering. Han säger ungefär som så: Vi skola ha alliansfrihet. Vi skola heller inte kompromettera den. En teknisk försvarssamverkan, såsom herr Elon Andersson fattar den, innebär inte någon sådan kompromettering, men det gör ett försvarsförbund.

Ja, där ha vi kommit in på en avvägningsfråga, som naturligtvis kan besvaras på olika sätt. Jag kan ju förstå, om en svensk, som är varm försvarsvän och som såge stora och mycket betydande vinster stå och vinka för det svenska försvarets vidkommande genom en teknisk samverkan, skulle säga: Jag är så intresserad av Sveriges försvar, att jag vid lösandet av detta avvägningsproblem

låter den synpunkt väga över, som talar för en relativt långt gående samverkan.

Men om denna tekniska samverkan verkligen skall betyda ett stärkande av den skandinaviska halvöns försvarsresurser, komma vi väl ändå, herr Elon Andersson, nära försvarsförbundet. Och där ha vi oklarheten. Där ha vi den punkt, där jag tror att dagens debatt inte har lämnat ett entydigt och klart besked från högerens och folkpartiets sida. Vi få väl ta upp frågan och diskutera den igen. Det kan gälla liv eller död att vi på denna punkt få klart besked var vi stå. Jag finner sålunda, att trots att jag erkänner att det har glatt mig att man fortfarande står enig på de två stora punkterna — alliansfrihetens linje har inte några nämnvärda motståndare i Sveriges riksdag, men linjen får inte komprometteras — så återstår dock avvägningsproblemet: *vad komprometterar och vad komprometterar icke?* På den punkten ha vi inte fått så klarläggande besked från högerens och folkpartiets sida som hade varit önskligt.

Debatten får väl som sagt gå vidare. Regeringens ställning är klart angiven; det kan inte finnas möjlighet till ett misstag om var regeringen står.

Herr ENGLUND: Herr talman! Jag tror det är angeläget, innan debatten slutar, att det blir klarlagt att det inom folkpartiet finns inte bara de två nyanser, som här äro företrädda av partiledaren och av herr Osvald, utan också en tredje nyans. Den bedömer det avvägningsproblem, som herr statsministern i sina två senaste anföranden har diskuterat, på samma sätt som statsministern och bondeförbundets företrädare i dag ha gjort. Jag skulle tro, herr talman, att den riktning inom folkpartiet, som företräder denna uppfattning, i varje fall är starkare än den som företrädes av herr Osvald.

Om jag personligen gör denna avvägning och således finner den linje, som kräver en undersökning av en teknisk försvarssamverkan mellan de nordiska

länderna avgjort underlägsen en linje, som inte går in på en sådan prövning, är det bl. a. därför att jag, i motsats till herr Nordenson, har den mycket bestämnda meningen, att om vi ryckas med i ett krig, så blir differensen mellan de båda linjerna ur vår synpunkt vid krigsförloppet mikroskopisk; i sina väsentliga drag kommer detta krigsförlopp att bli likartat i det ena och det andra fallet. Det norska och det danska bidraget till det gemensamma försvaret kommer att vara alltför obetydligt för att i det hänseendet någon verklig differens skulle uppkomma.

Jag är också övertygad om, herr talman, att de stora staternas militära resurser måste inriktas på huvudfronterna. Jag har från det mest sakkunniga håll fått den uppgiften, att vi inte ens i fråga om flyg ha någon utsikt att vid ett gemensamt krigsutbrott få något stöd från de stora militärmakterna. För mig har det beträffande möjligheten över huvud för sådant stöd blivit en tankeställare när man meddelat, att Amerika i första linjen endast har 12 divisioner mot Rysslands 200.

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon mera ingående debatt beträffande dessa frågeställningar, men jag har, som sagt, funnit det angeläget, att det klarlägges, att också inom folkpartiet finnes en grupp, som är utpräglad anhängare av den återhållsamhet även i fråga om tekniska skandinaviska försvarsförhandlingar, som är regeringens och bondeförbundets linje.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredros och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 124, angående prisutjämningsavgift m. m.

Föredros och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 137, angående omhändertagande av vissa sjuka flyktingar m. m.;

Ang. Sveriges utrikespolitik.

nr 139, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.;

nr 140, angående anslag till stensättning av vägar för budgetåret 1950/51;

nr 143, angående anslag till ytterligare utgifter för säkerhetsanstalter för sjöfarten; och

nr 144, angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 157, angående teckning av aktier i den statliga affärsbanken, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anvisande av ett anslag å kapitalbudgeten, till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Föredros och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 386, av herr *Hermansson, Herbert*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folklandvårdens organisation m. m.; och

nr 387, av herr *Sjödahl* m. fl., i samma ämne.

Föredros och bordlades ånyo bankoutskottets utlåtanden nr 4 och 5.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Föredros ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.**Ang. uppgiftsplikt rörande detaljhandelns omsättning.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen föreslagna ändringar i personalförteckningen för socialstyrelsen, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för socialstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51, dels ock till Socialstyrelsen: Avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 1 645 000 kronor.

Med anledning av en framställning från konjunkturinstitutet hade departementschefen efter samråd med chefen för finansdepartementet under här ifrågasvarande anslag anfört, att det — om riksdagen icke hade någon erinran däremot — borde få ankomma på Kungl. Maj:t att i administrativ ordning utfärda erforderliga bestämmelser om skyldighet att på anmodan av socialstyrelsen lämna erforderliga uppgifter för den av styrelsen förda statistiken över detaljhandelsomsättningen.

I en inom andra kammaren av herr *Rubbestad* m. fl. väckt motion (II: 97) hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av femte huvudtiteln måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om införande av uppgiftsplikt vid insamling av månatlig statistik över detaljhandelns omsättning.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten avfattat sin hemställan i två särskilda, med I och II betecknade moment. I mom. II hade utskottet på anförda skäl hemställt, att motionen II: 97 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid punkten avgiven, med 2 betecknad reservation hade herr *Rickard Lindström*, fröken *Andersson*, herr *von Heland*, fru *Svenson* samt herrar *Rubbestad*, *Pettersson* i *Dahl*, *Kollberg* och *Birke* ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort i mom. II hemställa, att riksdagen måtte med bifall

till motionen II: 97 avslå Kungl. Maj:ts förslag om införande av uppgiftsplikt vid insamling av månatlig statistik över detaljhandelns omsättning.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande punkt skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II.

Fröken *ANDERSSON*: Herr talman! Yrkandet under detta moment rör insamlingen av månatlig statistik över detaljhandelns omsättning. Bakom detta krav ligger en framställning från konjunkturinstitutet om att uppgiftslämnandet skall göras obligatoriskt.

Denna insamling har, som väl är alla bekant, hittills skett på frivillighetens väg, men man menar nu att redovisningsfrekvensen inte har varit tillfredsställande. Socialstyrelsen har sålunda utsänt 8 700 frågeformulär och fått tillfredsställande svar på endast 4 300.

I yttrande över förslaget från konjunkturinstitutet har Sveriges köpmannaförbund och Sveriges hantverks- och småindustriorganisation motsatt sig införandet av uppgiftsplikt. Dessa organisationer äro inte på något sätt emot själva saken, men de hänvisa till att ett samarbete mellan socialstyrelsen och berörda organisationer inom näringslivet redan har inletts, varför man kan vänta att resultatet, även om man låter det hela förbli frivilligt, skall bli tillfredsställande.

Jag anser nu att det vore lämpligt att avvakta resultatet av detta samarbete, innan man tillgriper tvång. Jag tycker nämligen att man inte får bortse från det ökade arbete, som måste bli följden av att ett större eller mindre antal detaljhandlare tvingas att lämna dylika uppgifter. Det är närmast överflödigt att diskutera den saken, ty det är klart att det måste bli ett ganska betungande arbete, särskilt för de mindre detaljhandlarna. Dessa kunna också med full rätt säga sig, att de ha haft så mycket extra arbete att utföra under den gångna kris-

Ang. uppgiftsplikt rörande detaljhandelns omsättning.

tiden, att de nu med ett visst fog kunna begära att få slippa ifrån ett sådant tvång.

Skillnaden är till synes inte så stor mellan reservanternas inställning och utskottets. Utskottet säger nämligen, att insamlandet av uppgifter i första hand bör ske på frivillighetens väg och att man först när detta visar sig inte leda till önskat resultat skall tillgripa tvång. Jag noterade med tillfredsställelse denna inställning. Men å andra sidan tror jag att det vore psykologiskt klokt att dröja något med detta hot om tvång, tills man finge se resultatet av ett försök till en lösning på frivillighetens väg i samarbete med näringslivets organisationer.

Parentetiskt sagt är jag kanske inte så säker på att all denna statistik behövs, men jag skall i ärlighetens namn medge, att jag inte har tillräckligt studerat saken för att därom våga avge något omdöme. Eljest är det det ju så att man numera inom statistiken mer och mer nöjer sig med ett mindre antal fall, och jag tycker att de 4 300 kvalificerade uppgifterna borde kunna utgöra en ganska god grund att bygga en statistik på.

Det må vara hur som helst med detta. Med utskottets inställning och förslag i denna fråga anser jag dock att detta tvång kommer att såsom ett Damoklessvärd hänga över detaljhandeln, och då jag, herr talman, tror att man skall kunna komma fram till lämpligt resultat på frivillighetens väg, ber jag att få yrka bifall till den under punkten 3 mom. II avgivna reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Anledningen till Kungl. Maj:ts förslag om införande av uppgiftsplikt vid insamling av månatlig statistik över detaljhandelns omsättning är, att det efter omsättningsskattens avskaffande har varit svårt att få fram några fasta hållpunkter med hänsyn till konsumtionen i detta land och vad den innebär.

Från många håll ha uttalats önskemål om en nationalbudget, och då är det av stort allmänt intresse att uppgifterna

till denna budget bli så exakta som möjligt. Under de senare åren ha svar på frågeformulären för insamlandet av statistiska uppgifter lämnats frivilligt, men erfarenheten har givit vid handen, att allt färre och färre handlande ha inkommit med användbara svar. Från 8 700 handlande ha uppgifter enligt frågeformuläret begärts, men svar har endast inkommit från omkring 4 300. Det är att märka att bland de 4 300, som ha lämnat svar, äro konsumtionsföreningarna avgjort de flesta, och det förmenas nu från en del håll att detta kan medföra en viss missvisning i fråga om resultatet. Man säger att orsaken till att konsumtionsföreningarna lämna in förhållandevis flera svar än de privata köpmännen är att föreningarna ha lättare att lämna uppgifterna, då de ha mera ordnad bokföring och icke behöva lägga ned så mycket arbete på att få fram dessa detaljer.

Då vi hörde representanter för socialstyrelsens statistiska avdelning på statsutskottets tredje avdelning sades det, att man skulle kunna hjälpa de mindre affärsmännen genom att i förväg meddela dem, att de voro uttagna att under en viss tid lämna uppgifter och därför borde lägga upp sin bokföring så att de utan större svårigheter kunde lämna begärda uppgifter. Några mera invecklade saker är det inte fråga om. På det nu föreslagna sättet kan man slippa undan med ett mindre antal uppgiftslämnare än nu, man behöver alltså inte besvara så många, ett önskemål som ju även fröken Andersson underströk. Det är sant att man vill lägga ett uppgiftstvång på vissa personer, men detta bör inte kännas särskilt hårt för dem som ha en något så när ordnad bokföring, och det ha nog de flesta.

Herr talman! Vi ha både i statsutskottets tredje avdelning och i utskottets plenum kommit till insikt om att det visserligen är ett besvär, som man här ålägger vissa grupper av affärsmän, men att det ändå inte är större än att man kan ålägga dem det, då man här vill tillgodose en stor och betydelsefull allmän uppgift.

Ang. uppgiftsplikt rörande detaljhandelns omsättning.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Reservanternas företrädare i diskussionen satte ju inte i fråga behovet av en statistik på detta område; det hade man annars kunnat vänta med hänsyn till skrivsättet i reservationen. Det skulle väl också vara ganska underligt, om man ifrån riksdagens sida skulle vilja vägra statsmyndigheterna den hjälp som ligger i att kunna få något begrepp om den privata konsumtionens utveckling då man skall gå till ett bedömande av konjunkturutvecklingen. Det finns inget annat sätt att få en klar bild av sparandet i samhället än att jämföra befolkningens inkomster och konsumtion.

Man vill ju gärna ställa det kravet på staten, att den skall försöka bevara penningvärdet. Då kan det inte vara rimligt, att man inte samtidigt också ger staten möjlighet att utnyttja de modernare och bättre metoder, som i vår tid stå till buds för detta ändamål. Nationalbudgetarbetet blir icke på något sätt vad det kan bli, om man inte har tillgång till uppgifter om den privata konsumtionen.

Nu invänder man, att man inte skulle behöva ha en så omfattande uppgiftsskyldighet och en så vidlyftig statistik som det här gäller. Jag vill då bara fästa uppmärksamheten på att man här tvärtom försöker komma fram till att införskaffa minsta möjliga antal uppgifter. I stället för att införa en allmän uppgiftsskyldighet infordrar man ett mindre antal uppgifter, som man sedan bearbetar med samplingsmetoden. Men om man då inte får in det antal uppgifter, som man har beräknat, och inte får en sådan fördelning av de olika uppgifterna på olika uppgiftsområden, som man har planerat, så blir i själva verket denna metod omöjlig att tillämpa. Det har i detta fall uppgivits, att när man av 8 700 infortrade uppgifter får in 4 300, så blir resultatet så svagt, att man knappast har rätt att bygga på det.

Man gör alltså för att slippa att be-

svära hela handeln med att lämna uppgifter ett urval av ett mindre antal och behandlar det med den moderna samlingsmetoden. På det sättet kan man få ett tillfredsställande resultat, men man kan inte nå det målet om man inte får tillräckligt många uppgifter.

Nu ha vi ju i verkligheten försökt få in dessa uppgifter på frivillighetens väg, och man kan säga att det har misslyckats. Då säger fröken Andersson: »Låt oss vänta och se, om det ändå inte kan bli bättre!» Utskottet säger också, att man bör försöka gå vidare på frivillighetens väg. Ja, det är klart att vi få försöka att följa den uppmaningen. Men en sak är säker: det finns ingen tillstymmelse till möjlighet att få den frivilliga metoden att verka, om inte bakom den står en rätt att göra ett åläggande. Det är möjligt, att det om man enligt utskottsmajoritetens linje verkligen får en rätt att göra ett åläggande, i realiteten kan gå att genomföra vad som här kräves på frivillighetens väg; utan går det icke, det har erfarenheten redan visat. Och jag försäkrar att Köpmanförbundet icke kommer att kunna utställa något löfte om att den frivilliga vägen skall leda till resultat.

Jag vill alltså för min del påstå, att om man tillmäter nationalbudgetarbetet något värde — och det bör man göra, emedan det har stor betydelse för våra möjligheter att snabbt observera den ekonomiska utvecklingens tendenser — då kan man inte undgå att ställa till förfogande den begränsade material, som det här är fråga om.

Herr WAHLUND: Herr talman! Jag kom i kontakt med detta ärende redan på utredningsstadiet, och den första och spontana reaktionen hos mig, när jag hörde att konjunkturinstitutet ville införa uppgiftsplikt, var att det borde avstyras. Men sedan jag satt mig in i saken, märkte jag ganska fort, att det inte låg så enkelt till.

För det första skulle jag här vilja understryka vad statsrådet här sade, nämligen att just i detta fall socialstyrelsen

Ang. uppgiftsplikt rörande detaljhandelns omsättning.

har på ett berömvärdt sätt tagit hänsyn till uppgiftslämnarna genom att på detta område tillämpa de representativa urvalsmetoder, som borde ha långt större användning än vad fallet är inom svensk administrativ statistik. De större privata företagen, som ha mer än 10 anställda eller mer än 10 arbetsställen, har man tagit hundra procentigt, men bland den stora massan av mindre privatföretagare har man bara valt ut en tiondel. För de kooperativa företagen har man tagit en något högre procent. Jag menar att man beträffande de här ifrågasvarande undersökningarna borde fortsätta på den vägen, och jag har också anmält till departementschefen, att om det blir ett positivt beslut i dag, skall det bli överläggningar mellan mig som statistikutredare samt socialstyrelsen och konjunkturinstitutet i syfte att åstadkomma begränsningar, inte till undersökningarnas innehåll men väl i fråga om antalet uppgiftslämnare.

När man emellertid nu tar ut en mycket liten andel av företagen och de skola representera det hela, så är det viktigare än annars, att man verkligen får in uppgifter från det lilla antal som blir utvalt. Och vi ha sett — det ger erfarenheten just från de undersökningar det här gäller vid handen — att det är svårt att få in uppgifterna på frivillighetens väg. Jag är principiellt emot uppgiftsplikt, men jag fruktar att det i detta fall eventuellt kan bli nödvändigt att tillgripa uppgiftsplikt. Annars skulle det inte bli mycket med hela denna undersökning; man skulle bara i onödan besvära folk och kasta bort pengar.

Här finns det tre vägar: dels utskotts-majoritetens, att genomföra undersökningen med möjlighet till uppgiftsplikt, dels utskottsreservanternas, att genomföra undersökningen utan uppgiftsplikt, och dels att låta bli att verkställa undersökningen. Och jag försäkrar, att av de tre möjligheterna är reservanternas väg den sämsta.

Statsrådet har redan anfört huvudskälen till att en sådan här undersökning bör komma till stånd, och det är just de skälen som för mig varit avgö-

rande i mitt ståndpunktstagande. Jag ansluter mig alltså till utskottets förslag, men jag menar dock, som sagt, att man bör undersöka alla möjligheter att ytterligare begränsa antalet uppgiftslämnare.

Med den motiveringen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Särskilt herr Wahlunds invändning visar ju, att det inte är någon skillnad mellan reservanternas och utskottets inställning till själva sakfrågan. Den där urvalsmetoden kan nog vara rätt dubbelbottnad, den också, ty då sitter man a priori och väljer ut, och detta kan givetvis påverka det resultat man kommer till.

Herr Karlsson i Munkedal sade någonting om att det är konsumtionsföreningarna som lämnat det största antalet uppgifter och att detta inte skulle ge den allroundöversikt som man här vill ha. Redan i utskottet ställde reservanterna in spe en fråga, varför inte de uppgifterna skulle vara lika bra som andra uppgifter, men såvitt jag minns rätt fick man inget svar på den frågan.

Reservanterna mena ingalunda, som jag redan i mitt förra anförande underströk, att inte dessa uppgifter skola fram. De begripa givetvis också vikten av dessa uppgifter för nationalbudgetarbetet — det ligger i sakens natur. Men om man på frivillighetens väg kan nå samma och kanske — det är min tro, som jag dock inte kan bevisa — bättre resultat, så när man ju syftet på en lämpligare väg än om man har tvånget hängande över alla dessa människor, som år efter år ha slitit med uppgiftslämnande.

Jag tror inte heller, att det har förbragts tillräcklig utredning om vikten av denna statistik. Men även om man kommit fram till slutsatsen att den är nödvändig, är jag övertygad om att man kan nå målet på frivillighetens väg. Jag är ganska säker på att om man sänder ut ett större antal förfrågningar och får in mer än 4 000 svar, kommer enligt de

Anslag till bidrag till husmoderssemestern.

stora talens lag utfallet att bli tillräckligt representativt med hänsyn till de olika uppgiftslämnarnas förhållanden.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag vill fästa uppmärksamheten på att det är möjligt att ordna saken helt på frivillighetens väg, även om utskottsförslaget antages. Möjligheten till en frivillig uppgörelse ligger öppen och klar, och det är först om det inte finns vilja till en sådan uppgörelse, som man får tillgripa uppgiftsplikten för ett mindre antal affärsmän.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Rickard Lindström m. fl. därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.**Anslag till bidrag till husmoderssemestern.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till husmoderssemestern för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 850 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* och fru *Svenson* (I: 9) och den andra inom andra kammaren av fröken *Öberg* m. fl. (II: 13), i vilka hemställts, att riksdagen till Bidrag till husmoderssemestern måtte bevilja ett anslag av 3 050 000 kronor;

dels en inom första kammaren av herr *Helmer Persson* väckt motion (I:

290), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till husmoderssemestern för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 3 050 000 kronor samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt ändring i nuvarande bidragsbestämmelser för husmoderssemestern;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Svenson* m. fl. (I: 133) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson* i Bakeröd m. fl. (II: 179), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta uttala, att bestämmelsen om undantag från tvåbarnsvillkoret för rätt till fri resa för husmoder till enskilt ordnad semestervistelse enligt kungörelsen angående avgiftsfria resor för barn och husmödrar m. m. skulle tillämpas enligt de riktlinjer, som i motionerna angivits.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återropade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 9 och II: 13 samt motionen I: 290, i vad den avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till husmoderssemestern för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 850 000 kronor;

II. att motionerna I: 133 och II: 179 samt motionen I: 290, i vad den avsåge ändring av nuvarande bestämmelser för husmoderssemestern, måtte anses besvarade med vad utskottet under punkten anfört.

Herr PERSSON, HELMER: Herr talman! Utskottets yrkande om avslag på de under punkt 33 mom. I behandlade motionerna måste betecknas som svagt och mycket långsökt. Man märker att det dåliga samvetet plågat vederbörande i utskottet vid behandlingen av dessa motioner, men till sist har hårdheten fått bli bestämmande med det resultatet att husmoderssemesternämnderna i fortsättningen få brottas med hart när

Anslag till bidrag till husmoderssemestern.

olösliga problem och att därtill den orättvisa, som nu utövas mot många husmödrar, konserveras.

Socialstyrelsen kan givetvis inte lastas för att medelsanvisningen till husmoderssemestrarna är för liten, så att den sett sig nödsakad att skärpa direktiven. Felet ligger givetvis hos regeringen och den riksdagsmajoritet, som bestämmer anslagssummans storlek. Talet om att statsfinansiella svårigheter ligga i vägen för att förbättra bestämmelserna för husmoderssemestern håller ju inte alls streck; den starkt överbalanserade budget som svenska staten opererar med talar ju därvidlag ett mycket tydligt språk.

Jag yrkar bifall till min i ärendet väckta motion, nr 290, vilket givetvis också innebär bifall till motionen nr 9, som slutar med samma yrkande. Men därtill, herr talman, vill jag också hemställa om bifall till det andra yrkandet i min motion, nämligen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsam ändring av nuvarande bidragsbestämmelser för husmoderssemestern.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Vi ha i år haft ganska många ärenden, där det förekommit att motionärer ha velat dels höja anslagen och dels ändra bestämmelserna, så att därav skulle följa större medelsåtgång. För vår del ha vi icke ansett tidpunkten lämplig att vidtaga åtgärder, som skulle ganska starkt öka utgifterna för ifrågasvarande ändamål.

Det rör sig i detta fall närmast om huruvida man skall ändra socialstyrelsens tillämpningsanvisningar, så att även husmödrar utan barn skola kunna få resa med statsbidrag, och detta skulle ju faktiskt medföra ökade kostnader; det ha vi erfarenhetsmässigt belägg på. Det har också anförts i propositionen och i utskottsutlåtandet, att husmödrarna ha begagnat sig av den möjlighet, som tidigare funnits, i ökad utsträckning. Under budgetåret 1946/47 var det 11 procent av samtliga — ungefär 20 000 — som beviljades avgiftsfri husmodersresa,

och året därpå var det 18 procent. Man kan ju räkna med att den kurvan kommer att fortsätta att stiga genom att förmånen blir mera utnyttjad allt eftersom saken blir känd, och därför får man nog i fortsättningen räkna med ganska avsevärda utgifter.

Det har faktiskt i avdelningen förts ett resonemang, om det verkligen är någon så stor vila med dessa resor på sommaren, när alla tåg äro alldeles överfyllda, och om det inte rent av vore trevligare att slippa den trängsel, som då råder på tågen. Vi ha emellertid inte låtit detta utgöra något skäl, när vi tagit vår ståndpunkt, utan det främsta skälet till att vi velat följa Kungl. Maj:t är att detta arrangemang icke skulle få växa ut till en allt större utgiftsbelastning i en tid då det är så många andra som nödvändigare betraktade åtgärder, som måste inhiberas eller minskas. Vid avvägningen mellan dessa olika ändamål ha vi funnit det riktigare att hålla utgifterna för detta ändamål nere inom den ram, som har gällt under de senaste åren. Det är så många saker som äro ofrånkomliga — vilket man ju inte i samma grad kan säga om denna — som ha blivit inhiberade, att jag tycker det är ganska tydligt, att man vid en sådan avvägning måste låta detta ändamål stå tillbaka och hellre låta andra komma fram. Avdelningen har ju också på några punkter förordat höjningar av anslag, och vi ha då inte tyckt, att vi kunde göra det på denna punkt.

Herr talman! Detta är väl huvudskälen till att utskottet ansett sig böra följa Kungl. Maj:t över hela linjen i denna sak, alldeles oavsett det önskvärda eller icke önskvärda i att fler och fler husmödrar få resa på semester. Vi äro knappast i det läget, att vi nu kunna ta upp den frågan.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten

Anslag till bostadsstyrelsen.

hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som föranleddes av ett bifall till motionen I: 290; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 34—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 42.***Anslag till bostadsstyrelsen.**

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag

a) besluta, att å personalförteckningen för bostadsstyrelsen antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med 14;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

c) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 307 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin* och *von Heland*, fru *Svenson* samt herrar *Rubbestad* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha va den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) besluta, att å personalförteckningen för bostadsstyrelsen antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med 14;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

c) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 2 252 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Denna gång kan jag inte tala för utskottets förslag, utan jag skall be att få tala för den reservation som är fogad vid denna punkt. Det gäller avlöningarna till bostadsstyrelsen.

När man sitter och granskar den ena huvudtiteln efter den andra och ser, hur det praktiskt taget varje år och för varje verk och styrelse kommer äskanden om ökningsar av personal och därmed också av avlöningskostnaderna, så får man en klar bild av hur mycket det sammanlagt betyder, även om ökningen är liten på varje särskild punkt. Nu måste jag ju medge, att i år de olika departementscheferna ha gått fram med ganska hård hand emot de äskanden som kommit från de olika verken. Det är otvivelaktigt att man här gjort mycket aktningvärda försök att mota den stora expansionskraft som finnes hos varje om sin heder månt ämbetsverk. I fråga om bostadsstyrelsen ha däremot vi reser vanter funnit, att vaksamheten hos departementschefen för ett ögonblick måste ha slappnat. Det är på fyra punkter, som vi ha funnit att det skulle kunna vara möjligt att något begränsa avlöningskostnaderna.

Den första punkten rör sektionen för tvätterier ärenden, alltså den som skall behandla ansökningar om inrättandet av statsunderstödda tvätterier, andelstvätterier och dylikt. Där har begärts ett arvode på 7 500 kronor till en särskild sakkunnig. Nu ha vi emellertid funnit, att denna byrå är ganska väl försedd med sakkunskap ändå. Där finns en befattningshavare i Cg 29, och det finns en byråingenjörstjänst i Cg 27, som tidigare har varit vakant men som nu kommer att tillsättas.

För övrigt kan man räkna med att antalet nyinrättade andelstvätterier inte kommer att ökas så värst mycket under den närmaste tiden, då vi ju fortfarande ha besvärligheter med byggnadsregleringen. Dessutom har man nog ibland den känslan, att det läggs ned ett alltför stort arbete vid granskningen av ärenden om andelstvätterier och att man därvid betraktar de människor ute

i bygderna, som ha hand om dessa ting, som ganska stora analfabeter, när det gäller att avgöra hur ett tvättereri skall se ut, och inte tillmäter deras åsikter något större värde. Jag är inte så alldeles övertygad om att de tvätterier, som ha kommit till med råd från denna byrå, alltid ha visat sig vara fullträffar, utan jag tror att det ibland kanske hade varit klokare att låta människorna ute i bygderna få mer att bestämma. Därigenom hade man också kunnat spara arbete vid den centrala handläggningen.

Beträffande den befattningshavare på lånebyrån, för vilken det begäres ett arvode på 16 000 kronor, är det inget tvivel om att allmänheten har ganska stor kontakt med denna byrå och att det är ett önskemål, att bostadslåneärendena handläggas snabbt. Nu är det emellertid så att de vidtagna decentralisationsåtgärderna, varigenom länsbostadsnämnderna ha övertagit en hel del arbete, tyckas ha verkat så, att allmänheten inte behöver vänta fullt så länge som tidigare. Väntetiden har minskats, behandlingen sker snabbare. Ur den synpunkten ser det i varje fall ut att gå i rätt riktning. Därför ha vi menat, att det inte skulle vara nödvändigt med denne ytterligare befattningshavare. Decentralisationen till länsnämnderna skedde ju rätt nyligen, och jag tycker att det är alltför snart efter den åtgärden, som man begär ny arbetskraft på denna byrå.

Så äskas det en som man säger »tillfällig» förstärkning av lånebyråns marksektion. Jag har ännu inte varit med om någon »tillfällighet» i detta hänseende. Permanensen är ett utmärkande drag, så snart någon ny befattningshavare kommer till; detta må nu vara sagt mera parentetiskt. Man vill alltså ha ökad arbetskraft för rådgivning beträffande markvärdering. Tyvärr — jag tycker att jag vågar använda det ordet — blev ju en ny expropriationslag antagen i höstas, och i samband med dess omsättande i praktiken tillsattes en särskild kommitté, som skall utreda just frågan om värderingen av

tomtmark. Vi ha därför tyckt, att det inte vore ur vägen att låta den kommittén göra sitt arbete färdigt och se, i vilken utsträckning det behövs en central rådgivning beträffande markvärdering. Jag föreställer mig, att det kommer att visa sig, att saken kan ordnas med tillräcklig kapacitet inom länen. Innan man har blivit alldeles på det klara med hur det skall ske i framtiden, tycker jag det är onödigt att anställa personal för detta ändamål vid lånebyråns marksektion, i synnerhet om det, som jag tror, blir svårt att få bort den igen.

Slutligen vill jag beröra något, som jag tycker är rätt typiskt. Enfamiljshusens handläggning flyttas över till länsbostadsnämnderna. Då får man ju arbetskraft ledig i den centrala organisationen, och alltså har man kunnat indraga sex biträdestjänster i lånebyråns enfamiljshussektion samt därutöver också ett antal andra befattningshavare. Men nu har man plötsligt funnit att dessa sex biträdestjänster kan man behöva ha på andra håll inom bostadsstyrelsen; de skulle överföras till kanslibyråns kamerala sektion och till planeringsbyrån. Jag undrar om det inte är så, att man har fallit för en frestelse: när man nu fick dessa personer lediga på en sektion, tyckte man, att det var synd att behöva släppa dem från bostadsstyrelsen, och då ville man rädda dem över till några andra sektioner. Jag anser att man här bör göra en nettominskning. När man med en viss tvekan ändå har gått med på inrättandet av den stora länsorganisationen, borde det bli en nettovinst av vad man kan flytta över dit från den centrala organisationen. Annars har ju ett av motiven för den stora länsorganisationen fått falla. Därför ha vi reserverat nu menat, att dessa sex biträdestjänster helt böra försvinna.

Det låter, som om detta skulle betyda mycket, men det blir, herr talman, tyvärr inte så mycket i pengar, som man kan spara. Det gör 55 000 kr. Men det är ju i alla fall något. Därtill kommer den principiella strävan att försöka hindra, att den administrativa appara-

Anslag till bostadsstyrelsen.

ten ständigt sväller. Det är en strävan att praktiskt förverkliga en begränsning av denna apparat, som har tagit sig uttryck i reservationen.

Då vi på avdelningen vid undersökning ha funnit, att de begränsningar, som jag nu har angivit, äro fullt möjliga utan att det därför behöver inträffa några större kalamiteter för driften, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag vill försäkra kammarens ledamöter, att när statsutskottets tredje avdelning granskat årets petita för bostadsstyrelsen, har den gått till verket med mycken noggrannhet och en ganska kritisk syn. Vi ha försökt att finna möjligheter till besparingar, men vi ha inte kunnat komma längre än till de besparingar, som departementschefen har gjort i bostadsstyrelsens egna petita till departementet. Det framgår, att departementschefen har strukit bort 12 befattningar, som bostadsstyrelsen hade begärt. Vi ha kommit till den uppfattningen, bland annat genom samtal under hand med de lekmän, som finnas i styrelsen, att skall denna vara arbetsduglig och skola inte enskilda personer, kommuner och företag få vänta ännu längre på besked i olika hänseenden från styrelsen, måste den ha den personal, som här är föreslagen. Då kan i varje fall icke utskottets majoritet ta på sitt ansvar att skära bort personal och göra styrelsen mindre arbetsduglig. Det är känt bland alla, som ha med styrelsen att göra, inte minst kommunalmännen, att man klagat över att dröjsmålen äro ganska långa, innan man får klarhet och besked i olika ärenden. Det är givet, att blir personalstyrkan mindre än den nu föreslagna bli dröjsmålen än längre och irritationen än större. Vi tro inte, att det är lämpligt med en sådan anordning.

Däremot ha säkert kammarens ledamöter observerat, att överallt, där nu personalförstärkning förekommer, sker det i form av arvodestjänster, detta där-

för att man kanske ganska snart skall göra en översyn av bostadsstyrelsens organisationsformer. Då är det ju lämpligt, att man inte knyter fast tjänsterna. Man skaffar den förstärkning av arbetskraften, som nu är nödvändig, men kan om så skulle befinnas nödvändigt eller önskvärt flytta den från styrelsen till andra håll inom statsförvaltningen, där det då kan vara brist.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid att bemöta de argument, som herr Mannerskantz här har kommit med. Jag vill bara säga gentemot vad han har anfört i fråga om förstärkningen av tvätterisektionens arbetskraft, vilken skulle kosta 7 500 kronor, att det inte bara är fråga om att behandla låneansökningar på denna sektion, utan den skall också ge råd och anvisningar till de människor, som ute i landet äro intresserade därav. I egenskap av ledamot i en lånebostadsnämnd kan jag bara betyga, att vi ha måst anlita denna tvätterisektion för att få större klarhet om en regionalplanering i länet av tvätterier och för att få mera system i det hela. Vi ha således fått den uppfattningen, att denna förstärkning av tvätterisektionen är välbehövlig.

Nu har herr Mannerskantz satt betyg på det arbete, som hittills har utförts. Om detta kan jag inte yttra mig, men efter de upplysningar som ha lämnats skulle jag tro, att det vore bättre att sätta betyg för det år, som nu har börjat, och framöver. Jag har anledning att tro, att betygen då bli annorlunda än vad herr Mannerskantz nu har kommit till.

Lånebyrån är kanske den mest känsliga sektionen, när det gäller irritation hos allmänheten över dröjsmål. Vi ha även för där förevarande arvodesförstärkning — 16 000 kronor — kommit till den uppfattningen, att den är oundgängligen nödvändig. Vad så rör marksektionen har jag bara att anföra den uppfattning vi ha fått vid undersökning av förhållandena, nämligen att det här gäller ett utomordentligt svårt område. Även om man nu — vilket väl får betraktas som tämligen säkert — får ett

Anslag till riksförsäkringsanstaltens ordsombud m. m.

särskilt organ för markvärdering i anslutning till expropriationslagen, kan man ändå inte undvara rådgivning i fråga om detaljerna, när det gäller tomtpriser och dylikt, i bostadsstyrelsen. Jag skulle tro det är uteslutet att ställa det så, att man inte skulle ha några krafter, som kunna ge råd på detta mycket viktiga och svåra område.

Vad till sist gäller biträdestjänsterna är det givet, att herr *Mannerskantz* argument kan vara nog så talande. Men dessa biträden skola ju placeras på den kamerala sektionen, och den har svällt ut på grund av att ärendena ha ökat och omfattningen av verksamheten har blivit allt större. Då kommer man ju inte ifrån att öka också biträdestjänsterna.

Herr talman! Jag har försökt beröra de olika punkter, varom det råder delade meningar. Jag vill säga till sist, att det egentligen är fråga om ganska små detaljer. I jämförelse med de betydande summor, som upptas på femte huvudtiteln, äro de belopp ytterligt små, som skilja reservanterna från utskottsmajoriteten. Emellertid äro även dessa detaljer mycket viktiga, och vi tro inom utskottsmajoriteten, att riksdagen även beträffande dem bör följa Kungl. Maj:t.

Jag yrkar således bifall till statsutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 49.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 43—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Anslag till riksförsäkringsanstaltens ordsombud m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Riksförsäkringsanstalten: Riksförsäkringsanstaltens ordsombud m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 275 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näslund* m. fl. (I: 203) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nilson* i Spånstad och *Jacobs-son* i Igelsbo (II: 263, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att under ifrågavarande anslag utöver föreslagna medel anvisa ytterligare 10 000 kronor för budgetåret 1950/51

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»I likhet med departementschefen an-

Anslag till arbetarskyddsstyrelsen.

ser utskottet, att de till riksförsäkringsanstaltens ortsombud utgående arvoden äro låga. Utskottet biträder även den i motionerna I:203 och II:263 uttalade uppfattningen, att talrika ombudsbyten kunna inverka menligt på behandlingen av skadeersättningsärenden. Med hänsyn till den allmänna återhållsamhet, som för närvarande måste iakttagas beträffande statsutgifterna, anser sig utskottet likväl icke kunna förordna någon uppräkningsanslag av anslaget.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:203 och II:263 till Riksförsäkringsanstalten: Riksförsäkringsanstaltens ortsombud m. m. för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 275 000 kronor.»

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Såsom tjänsteman i riksförsäkringsanstalten känner jag väl till de förhållanden, som punkt 54 i detta utlåtande avser. Departementschefen säger, att ortsombudens arvoden äro låga, och utskottet instämmer med honom. Man skulle nog lugnt kunna säga, att dessa arvoden äro för låga. Följden har blivit — såsom också framhålles både av statsrådet och i de motioner, som ha väckts med anledning av detta förslag — att ombytena av ortsombud ha blivit mycket täta och att det har varit utomordentligt svårt för anstalten att få ombud, i varje fall dugliga sådana.

Detta är, herr talman, inte en vanlig löne- eller arvodesfråga. Det är inte bara fråga om att höja de ersättningar, som utgå till ortsombuden. Bristen i detta fall går faktiskt ut över den stora allmänheten, och dessvärre den del av allmänheten, som har det alldeles särskilt svårt, dvs. personer som ha skadat sig genom olycksfall i arbete. Såsom framhålles i motionen och som också vitsordades under utskottsbehandlingen, efter vad jag hört, fördröjes behandlingen av regleringsärendena ganska mycket genom att ombytena av ombud äro så täta. Det kommer nya ombud,

som inte känna till ärendena, och så får den skadade arbetaren vänta längre på sin ersättning än vad annars skulle ha varit fallet.

Flera gånger har man också i riksdagen uttalat sig för att skaderegleringsärendena i den sociala olycksfallsförsäkringen skulle behandlas så snabbt som möjligt. Det har skett i samband med interpellationer och motioner, både i denna kammare och i medkammaren. Det hade enligt min mening legat väl i linje med riksdagens ifrågavarande uttalanden och alldeles säkert motsvarat den stora allmänhetens önskningsar, om denna motion blivit tillstyrkt och bifallen.

Jag har, herr talman, inget yrkande i detta sammanhang, men jag har ändå velat uttala dessa ord för att ge till känna att jag för min del anser, att motionen var i hög grad berättigad.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 55.

Anslag till arbetarskyddsstyrelsen.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels besluta, att i personalförteckningen för arbetarskyddsstyrelsen antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med tre, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetarskyddsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51, dels ock till Arbetarskyddsstyrelsen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 697 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Sunne m. fl. (I: 291) samt den andra inom andra kammaren av herr Nihlfors m. fl. (II: 189), hade bland annat hemställts, att riksdagen måtte besluta att under nu ifrågavarande anslag, utöver föreslagna medel, anvisa dels 9 633 kronor för anställande av en amanuens å kansliavdelningen, dels 4 480

kronor för anställande av en amanuens å halvtid å sociala avdelningen.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 291 och II: 189, i vad de avsåge arbetarskyddsstyrelsen,

a) besluta, att i personalförteckningen för arbetarskyddsstyrelsen antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med tre;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för arbetarskyddsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51;

c) till Arbetarskyddsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 697 000 kronor.

Herr SUNNE: Herr talman! Jag är medveten om att det är ganska otacksamt att under nuvarande förhållanden yttra sig för anslagsökningar, även om de äro aldrig så små. Men om man inrättar nya ämbetsverk, såsom i detta fall arbetarskyddsstyrelsen, måste man också ordna det så, att verket har tillräcklig personal för att på ett tillfredsställande sätt sköta det arbete, som behöver utföras.

Jag har tillåtit mig att tillsammans med några andra ledamöter av denna kammare i motion hemställa, att riksdagen måtte besluta att under ifrågavarande anslag utöver föreslagna medel anvisa 9 663 kronor för anställande av en amanuens på kansliavdelningen och 4 480 kronor för anställande av en amanuens på halvtid på sociala avdelningen. Som motivering skall jag bland annat be att få anförda följande ur motionen, där vi ha sagt: »Hittills vunna erfarenheter ha tydligt visat att kansliavdelningen med nu anvisad personal icke ens med regelbundet — i vissa fall obetalt — övertidsarbete kan fullgöra avdelningen tillkommande arbetsuppgifter. Det kan icke anses riktigt att avdelningens verksamhet begränsas till rent löpande uppgifter för att hål-

Anslag till arbetarskyddsstyrelsen.

la styrelsen och yrkesinspektionen i gång. Av avdelningen måste därutöver krävas *positiva* insatser för den effektivisering av yrkesinspektionsverksamheten, som man har rätt att förvänta såsom ett resultat av den nya lagstiftningen och det nya ämbetsverket för arbetarskyddsfrågor. Särskilt viktigt är att verksamheten med utgivande av nya anvisningar, råd till arbetare och memorior till skydd mot ohälsa och olycksfall i arbetet kan bedrivas med all snabbhet. Såväl den nya arbetarskyddslagens tillkomst som nya tekniska rön och nya produktionsmetoder medföra krav på ett forcerat arbete på detta område.»

Statskontoret hade också tillstyrkt den föreslagna halvtidstjänsten, men utskottet har i likhet med departementschefen inte ansett sig kunna bifalla inrättandet av en denna tjänst.

Nu är det mig bekant, att byrådirektören på sociala avdelningen har varit sjuk en längre tid på grund av överansträngning. Ha socialvårdsinspektör har ju då måst rycka in, men under tiden har hans tjänst fått stå vakant. De amanuensbefattningar, som för närvarande på sätt och vis finnas, lära uppehållas med medel som man sparat in på en annan tjänst, vilken icke blivit tillsatt, en ingenjörstjänst, men när den nu besätts, står man igen utan resurser.

Utskottet tycks också vara medvetet om att arbetsbördan är tyngande. Utskottet säger: »Ehuru arbetsbördan på vissa avdelningar inom styrelsen synes avsevärd, anser även utskottet, att frågan om utökning av arbetskraften bör bli föremål för fortsatt prövning.»

Man konstaterar alltså, att arbetsbördan är avsevärd, men man vill ändå inte för närvarande göra något åt saken utan skjuter den på framtiden. Jag kan inte hjälpa, herr talman, att utskottets utlåtande på denna punkt leder tanken på det gamla ordspråket, att medan gräset gror dör kon.

Jag upprepar vad jag förut har sagt, att jag inte tycker det kan vara någon mening i att upprätta ett nytt ämbetsverk, om man inte vill ge det tillräck-

Anslag till social upplysningsfilm.

lig personal, som är nödvändig för verkets skötsel.

Jag kan, herr talman, så som frågan nu ligger till inte ställa något yrkande. Men jag har velat fästa uppmärksamheten på att de anvisningar angående arbetarskyddslagens tillämpning, som man väntar inom såväl industrien som fackföreningarna, inte hinna utarbetas med den personal, som man nu förfogar över.

Herr MANNERSKANTZ: Det är visserligen inte framställt något yrkande gentemot utskottets förslag, men jag ber ändå att få yrka bifall till utskottsförslaget.

Jag ber att få tillägga, att det aldrig har varit vanligt, att riksdagen på grund av en motion ökar ut en så nyinrättad styrelse som denna. Den är ju bara ett år gammal. En ökning måste komma efter en undersökning och via Kungl. Maj:t för att det skall kunna anses vara betryggande styrkt, att den verkligen erfordras och att man inte genom andra åtgärder, omplaceringar eller omflyttning av arbetsuppgifter, kan ordna saken. Den principen har statsutskottet alltid haft, och vi ha inte heller nu ansett oss kunna fråga den.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 56—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Anslag till social upplysningsfilm.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ännu gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Social upplysningsfilm för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 75 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *von Heland*, *Skoglund* i *Dovers-torp*, *Rubbestad*, *Pettersson* i *Dahl* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets utlå-

tande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av anslag för budgetåret 1950/51 till Social upplysningsfilm.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Under denna punkt begäres anslag för att fortsätta verksamheten med social upplysningsfilm och sätta i gång nya filmer o. s. v. Kommittén har ännu kvar tillgängliga medel på 150 000 kronor. Den har gjort vissa utfästelser beträffande nya filmer, som jag förstår att man har svårt att komma ifrån, och på grund därav skulle ungefär 105 000 kronor vara lästa. Av återstoden går väl något åt till nämndens administrationskostnader och dylikt, så att man kan säga, att 110 000 eller kanske 115 000 kronor måste disponeras för ändamålet. Efter dessa beräkningar finns det ändå kvar 35 000 à 40 000 kronor, och man skulle faktiskt kunna göra ännu en film med dessa medel.

Nu ha vi reservanter menat, dels att denna verksamhet är en sådan sak som man kan skjuta undan i tider av ansträngd statsekonomi, dels att vissa av de filmer, som här äro föreslagna eller antydda, inte äro nödvändiga och befogade.

Man avser att framställa en film om arbetarskydd; naturligtvis en utmärkt sak i sig själv. Det är bara det att ta hänsyn till, att det ju finns även andra som skapa filmer om arbetarskydd. Arbetsmarknadens parter göra det, och de göra för resten mycket annat i denna riktning. Arbetarskyddsstyrelsen, som vi nyss behandlade, gör också mycket för denna sak. Det kan då ifrågasättas, om ytterligare en organisation skall arbeta på samma område. Vi ha sett filmer, som ha tillkommit utanför kommitténs verksamhet och som varit synnerligen goda, och det är väl att vänta, att sådana filmer även i fortsättningen komma till stånd på arbetarskyddets område utan att kommittén behöver medverka. Det ligger inte minst i arbetsgivarorganisationernas intresse att minska antalet olycksfall, och de äro säkerligen även i

fortsättningen beredda att hjälpa till att sprida upplysning i dessa ting.

Sedan har man tänkt sig att framställa en sjuksköterskefilm, en film som skulle draga sökande till sjuksköterskekyrket. Inom Svenska landstingsförbundet behandlade vi för någon tid sedan en förfrågan om förbundet önskade få en sådan film till stånd. Vi hade då tillfälle att se filmens uppläggning. Vi gingo igenom denna rätt nog, men vi tyckte inte, att filmen var särskilt tilltalande upplagd. Dessutom konstaterade vi vid detta tillfälle, att behovet av propaganda på detta område inte just nu är så stort. Det är faktiskt så, att antalet sökande till våra sjuksköterskeskolor här i landet för närvarande är ganska stort — så stort, att det åter har visat sig möjligt att såsom förr i världen göra en viss gallring. Vidare tyckte vi nog att den föreslagna filmen var så lagd, att den lovade för mycket — de som på grund av filmen sökte till sjuksköterskekyrket skulle lätt kunna bli besvikna. Allt detta gjorde att Landstingsförbundet — det förbund som ju bäst känner till denna sak — då förklarade sig inte vara intresserat. Det borde egentligen vara på förbundets uppdrag, som kommittén för social upplysningsfilm skulle göra sjuksköterskefilmen. Jag tycker inte, att kommittén själv skall ta initiativet.

Man har föreslagit även vissa andra filmer.

Herr talman! Detta är ett område, där man utan större olägenhet kan spara pengar. Vidare ha vi reserver — eller rättare de av oss, som sett vissa filmer, som kommittén tidigare har åstadkommit — funnit dem rent ut sagt mindre lämpliga och i vissa avseenden till och med negativt verkande. Detta är emellertid inte huvudskälet till att vi yrka avslag på anslaget. Slutligen verkar det, som om man sökte anledningar att framställa filmer av denna art också när de, som närmast ha med saken att göra, konstaterat att något stort behov icke föreligger, och även detta tycker jag talar för att man här kan göra en besparing. Det gäller dock en så väsentlig post som 75 000 kronor.

Anslag till social upplysningsfilm.

Jag tycker därför att det i vårt be-
trängda ekonomiska läge — som det nu
talas om på nästan varje sida i varje
huvudtitel — vore riktigt att man begag-
nade tillfället att spara dessa 75 000 kro-
nor. Även om man följer reservationen
och avslår framställningen om anslag,
kan kommittén fullfölja de filmer, som
den bundit sig för, och ändå kanske ha
pengar kvar för något ytterligare ända-
mål. Därför kan här ske en lugn avveck-
ling, även om det nu inte beviljas något
nytt anslag.

Dessa skäl tillsammans finner jag, herr
talman, tala mycket starkt för reserva-
tionen, till vilken jag yrkar bifall.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr tal-
man! Jag kan inte på minsta sätt ge
mig ut för att vara filmbedömare. När
vi förra gången diskuterade den soci-
ala upplysningsfilmen tillät jag mig sä-
ga, att bland det mest ofruktbara som
kammaren skulle kunna diskutera vore
frågan om en film är lämplig eller inte
lämplig. Därom kommer det alltid att
råda delade meningar, liksom det väl
alltid, herr talman, kommer att råda
delade meningar om huruvida man skall
spara på den ena punkten eller på den
andra.

Nu vilja reserverna spara 75 000
kronor när det gäller den sociala upp-
lysningsfilmen. Statsutskottets majoritet
menar nog, att det där anslaget på
75 000 kronor till nöds skulle kunna
undvaras. Skulle vi råka i utomordent-
liga svårigheter, finge vi nog spara bå-
de på denna punkt och på andra. Men
då vi dess bättre inte ha krig eller leva
i överhängande krigsfara, och då vi tro
att den upplysning man kan erhålla
genom filmerna är av betydande värde,
ha vi kommit till den uppfattningen,
att riksdagen kan godkänna Kungl.
Maj:ts förslag.

Jag skulle tro, att kammaren nästa
onsdag kommer att få behandla en hu-
vudtitel, under vilken det begäres
400 000 kronor till film — instruktions-
film, undervisningsfilm och upplys-
ningsfilm. Eftersom det gäller fjärde

Ang. Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen m. m.

huvudtiteln och försvaret, är det ju inte fråga om annat än att detta belopp skall anslås. Men nu, när det gäller det sociala arbetet, är det noga med att man skall spara 75 000 riksdaler. Jag har all respekt för sparandet — och ju äldre man blir, desto större blir den respekten, efter vad jag förstår — men nog är det så nödvändigt med upplysning på det sociala området, att man inte utan vidare kan klippa av sådan verksamhet. Jag skulle tro, att jag inte behöver stå här och förklara betydelsen av denna verksamhet över huvud taget. Förra året hade vi en diskussion om dessa ting, i vilken vi gingo in på att värdera de olika filmer, som då hade framställts. Jag skall inte upprepa, vad som då anfördes. Det är givet, att alla filmer inte kunna bli lika bra. Men då man har den motiveringen för framställningen av film, att den skall tjäna ett socialt och allmänt ändamål, förutsätter jag, att man knyter så goda krafter till produktionen, att man som regel inte behöver konstatera misslyckanden.

Herr talman! Vi som tillhöra statsutskottets majoritet ha utan svårigheter kommit fram till att vi vilja stödja Kungl. Maj:ts förslag. Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 74, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 75—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 78.

Lades till handlingarna.

Ang. Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen m. m.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen (ITO) m. m.

Genom en den 27 januari 1950 dagtecknad proposition, nr 54, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att å Sveriges vägnar vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t ägde bestämma, godtaga Havanastadgan för en internationell handelsorganisation (ITO) och att fastställa de villkor, på vilka stadgan skulle sättas i kraft för Sveriges del, dels ock till Kostnader för Sveriges medlemskap i ITO för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 100 000 kronor.

Propositionen hade utom vad avsåg anslagsfrågan hänvisats till utrikesutskottet.

Till utskottet hade jämväl hänvisats dels en av herr *von Heland* i första kammaren väckt motion, nr 370, samt en av herr *Norup* inom andra kammaren väckt motion, nr 448, i anledning

Ang. Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen m. m.

av Kungl. Maj:ts nyssnämnda proposition, dels en av herr *Johansson* i Stockholm inom andra kammaren väckt motion, nr 457, i samma fråga.

I de båda förstnämnda motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid prövningen av stadgeförslaget för den tilltänkta världshandelsorganisationen måtte taga hänsyn till den utveckling beträffande jordbruksproduktionen, som sedan stadgans tillkomst ägt rum i Sverige, samt fatta därav eventuellt påkallade beslut.

I den sistnämnda motionen hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 54.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

dels att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å motion II: 457, bemyndiga Kungl. Maj:t att å Sveriges vägnar vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t ägde bestämma, godtaga Havanastadgan för en internationell handelsorganisation (ITO) och att fastställa de villkor, på vilka stadgan skulle sättas i kraft för Sveriges del;

dels ock att motionerna I: 370 och II: 448, i den mån de icke kunde anses besvarade med vad utskottet förut i utlåtandet anfört, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet bland annat förklarat sig finna, att den föreslagna stadgan icke lade hinder i vägen för ett realiserande av 1947 års riktlinjer för den svenska jordbrukspolitiken, även om hänsyn togs till den utveckling beträffande jordbruksproduktionen, som sedan dess ägt rum i Sverige.

Herr von HELAND: Herr talman! Som erkänsla för att jordbrukarna under kriget ej motsatte sig regleringsåtgärder för att hålla nere prisnivån på jordbrukets produkter antog riksdagen år 1947 ett framtida jordbruksprogram, bl. a. innebärande skydd åt jordbruket

efter kriget. De politiska beslut och regleringsåtgärder, som då pressade jordbrukarna och deras intresseorganisationer, voro till enorm fördel för konsumenterna. Bondeförbundet hävdar därför att nu, när avsättningsmöjligheterna bli svåra och prisnivån är i sjunkande, riksdagens löfte om skydd för jordbruket skall infrias.

Förslaget till stadga för världshandelsorganisationen, Havanastadgan eller ITO-stadgan, som den också kallas, utgör ett försök att begränsa de enskilda staternas handlingsfrihet på det handelspolitiska området samt ett försök att successivt skapa en friare internationell handel. Detsamma kan sägas om det av bevillningsutskottet behandlade allmänna tull- och handelsavtalet — GATT — vilket vad beträffar de allmänna bestämmelserna representerar en del av stadgan för världshandelsorganisationen.

När förslaget till stadga för världshandelsorganisationen mera definitivt utformades i Havana omkring årsskiftet 1947/48, eftersträvade man från svensk sida att säkerställa, att 1947 års riksdagsbeslut rörande den framtida jordbrukspolitiken till alla delar skulle kunna genomföras. Dessa svenska önskemål blevo i allt väsentligt beaktade, men man kan måhända hysa vissa betänkligheter rörande möjligheterna till alternativa lösningar vid de olika regleringarnas genomförande. Vikten och betydelsen av dessa betänkligheter undandraget sig för närvarande ett bedömande. Dock ha vi vid en inom lantbruksförbundet företagen grundlig genomgång av stadgans bestämmelser i samråd med två av de mest sakkunniga i ärendet kommit till det resultatet, att en ratificering av ITO-stadgan icke skulle kunna äventyra genomförandet av 1947 års riksdagsbeslut. Samma slutsats har även livsmedelskommissionen ansett sig kunna uttala i sitt officiella yttrande.

Vad som i detta sammanhang synes böra observeras och understrykas är, att de i Havana förda diskussionerna rörande ITO-stadgans innebörd naturligtvis

Ang. Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet m. m.

måste betraktas som vägledande för den fortsatta tolkningen och tillämpningen av bestämmelserna. Dessa kunna helt naturligt icke paragrafmässigt reglera alla detaljspörsmål. Tolkningen av bestämmelserna kommer givetvis delvis att ske genom världshandelsorganisationen, då denna bildats, och tillämpningen av bestämmelserna slutligen kommer i icke ringa grad att bli beroende av förhandlingsläget i allmänhet vid de bilaterala överenskommelserna inom stadgeförslagets ram. I sistnämnda avseende bör särskilt understrykas, att det torde bli synnerligen viktigt, att regeringen ser till, att svenska delegater vid internationella handelsunderhandlingar bevaka, att inga hinder uppstå för fullföljandet av 1947 års riksdagsbeslut beträffande den framtida jordbrukspolitiken. Utrikesutskottets uttalande är i detta hänseende tillfredsställande, och min vetskap om regeringens önskan att fullfölja utlovad jordbrukspolitik gör, att jag har kunnat tillstyrka, att mina partikamrater medverka till ett godkännande av ITO-stadgans ratificering.

Vi bondeförbundare, herr talman, hade emellertid hoppats, att jordbrukarna själva och deras organisationer efter kriget skulle kunnat friare från statliga regleringar få övertaga ansvaret för den framtida utvecklingen. Tyvärr blir förhållandet det motsatta, ty när Sverige har ratificerat Havanastadgan, kommer svenskt jordbruk att helt och hållet vara beroende av regeringens välvilja. Stadgans antagande medför nämligen, att jordbrukets import- och exportfrågor i detalj bli beroende av hur regeringen vill utnyttja stadgans möjligheter att lämna skydd åt jordbrukets prisfrågor. Jordbruket kommer alltså att i än högre grad än tidigare bli beroende av riksdagsmajoritetens vilja att infria givna löften beträffande jordbrukspolitiken.

Herr talman! Trots de nu angivna betänkligheterna har jag ansett mig i utskottet kunna ansluta mig till utskottets förslag, och jag ber då också att få yrka bifall till detta förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 52, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet,

1) för sin del godkänna Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet enligt ett i Ancecy upprättat avslutningsprotokoll,

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att för Sveriges del godkänna sådana ändringar i avtalet, som framdeles kunde komma att beslutas av de avtalslutande parterna, i den mån dessa ändringar icke krävde författningsändringar av beskaffenhet att påkalla riksdagens medverkan, samt

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att, då förutsättningar härför inträtt, vidtaga åtgärder för Sveriges definitiva anslutning till berörda avtal.

Vid betänkandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Gustaf Elofsson*, *Niklasson* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka uttalat den förväntningen, att Kungl. Maj:t måtte upptaga förnyade förhandlingar med de avtalslutande parterna i syfte att åstadkomma bättre och effektivare tullskydd för lök och övriga trädgårdsodlingens produkter i såväl färsk som konserverad eller på annat sätt beredd form.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! När detta avtal — GATT — föredrogs i bevillningsutskottet, hade man bara två saker att välja på: antingen anta det eller förkasta det. Någon jämk-

Ang. Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavtalet m. m.

ning i endera riktningen kunde inte få företas.

Vi voro mycket misstänksamma emot avtalet på den grund, att man hade helt och hållet utelämnat en hel del jordbruksprodukter. I fråga om dem hade man i avsevärd grad gått med på tullsänkningar och på så sätt lättat importen av utländska varor i viss mängd. Vi veta alla, att den svenska trädgårdsodlingen har gått raskt framåt under de senaste årtiondena. Fruktodlingen har tioudblats, och även andra produkter, som man förr i världen importerade i stor mängd, kunna nu frambringas inom det egna landets gränser. Jag tänker närmast på den stora lökodling, som vi ha här i landet och som representerar ett betydande värde. Men genom det nya avtalet kan denna odling komma i en mycket svår situation.

Vi ha därför inte kunnat underlåta att till bevillningsutskottets betänkande föga ett särskilt yttrande, i vilket vi hemställa, att regeringen omedelbart måtte upptaga nya förhandlingar med de stater, som avtalet berör, för att på så sätt kunna få även vår svenska trädgårdsodling tryggad mot dumping av utländska varor. Jag tror, att det är av stor vikt för vårt land, att vi försöka hålla den svenska trädgårdsodlingen uppe i nuvarande nivå. Vid en jämförelse med de varor, som importeras, måste vi väl vara överens om att den svenska frukten är mycket bättre än den utländska.

Det tjänar ingenting till, herr talman, att nu försöka få någon ändring i avtalet, och det är omöjligt för vårt land att bedriva handel med främmande länder utan något avtal, särskilt när det gäller ett så omfattande avtal som detta. Därför ha vi inte gjort något yrkande, utan vi ha bara velat vädja till regeringen, att den fortast möjligt upptager förhandlingar, så att vi i framtiden kunna få en viss skyddstull även för den svenska trädgårdsodlingen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Sveriges anslutning till allmänna

tull- och handelsavtalet torde, såvitt nu kan bedömas, innebära obestriddliga fördelar för vårt land på längre sikt. Möjligheter till ökat mellanfolkligt varuutbyte på sätt som anges i detta handelsavtal måste hälsas med stor tillfredsställelse. Men avtalet har tyvärr — såsom herr Elofsson redan påpekat — dessutom mindre önskvärda aspekter. Jag syftar då självfallet på de tullnedsättningar, som komma i fråga för produkter från trädgårdsodlingen och från den fältmässiga köksväxtodlingen.

Sänkningen av tullsatserna för lök, vindruvor, äpplen, päron, konserverad frukt och andra trädgårdsprodukter kommer utan tvivel att bli ekonomiskt kännbar för den svenska trädgårdsodlingen, och även lökodlingen kommer att intimt beröras av densamma. Det har ju också påpekats i lantbruksstyrelsens remissyttande. Lantbruksstyrelsen har framhållit, att lättnaderna i tullsatserna på frukt och grönsaker komma att försvåra avsättningen av svensk frukt. Detta är ju så mycket mera beklagligt som det under de senaste åren har nedlagts ett stort arbete och mycket stora kostnader för att upparbeta en inhemsk fruktodling och för att i möjligaste mån göra vårt land självförsörjande med frukt.

Tullfriheten på lök torde också lätt få en oförmånlig inverkan på priset på denna vara och på avsättningsmöjligheterna för svenskodlad lök. Lökodlingen har nu en mycket stor betydelse för jordbrukets ekonomi i vissa för lökodling lämpade områden i vårt land, och den inhemska lökodlingen har fått en allt större betydelse, så att den väl i det närmaste kan fylla landets behov. För lökodlarna är därför helt visst det träffade handelsavtalet ett svårt streck i räkningen och rent av en stor besvikelse. Det gäller inte minst det mindre jordbruket, där den fältmässiga köksväxtodlingen över lag har en viktig uppgift att fylla för att möjliggöra en skälig arbetsinkomst för jordbrukets utövare.

Jag vill därför uttala min fulla förståelse för de synpunkter som herr Elofsson i Vä m. fl. anfört i sin reservation

Ang. betingelserna för ett svenskt deltagande i valfångstnäringen.

till bevillningsutskottets betänkande nr 26, och jag beklagar livligt, att trädgårdsodlingens och lökodlingens intressen blivit åsidosatta. Jag vill också instämna i den förhoppning, som herr Elofsson uttalat, att det vid kommande handelsförhandlingar skall bli möjligt att tillgodose de intressen, som här inte ha blivit tillräckligt beaktade.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag vill instämna med tankegången i reservanternas yttrande i så måtto, att jag vill framhålla angelägenheten av att man vid handelsförhandlingar och över huvud taget vid handhavandet av handelspolitiken verkligen söker att ge det innehåll åt 1947 års jordbrukspolitik, som riksdagens samstämmiga beslut innebar. Det är å andra sidan klart, att när man kommer in på nya anordningar vid övergång till en friare handel, så får man också svälja en del avigsidor.

I motsats till reservanterna vill jag inte här gå in på något bedömande av hur förhandlingarna om det allmänna tull- och handelsavtalet ha skötts utan bara framhålla vikten av att man vid alla tillfällen, när så är möjligt, har i tankarna att åstadkomma skydd åt det svenska jordbruket enligt de riktlinjer, som man har varit ense om att dra upp. Särskilt tror jag det är viktigt, att frukt- och trädgårdsodlarna komma i åtanke när det gäller deras speciella frågor.

Herr EKMAN: Herr talman! Inom utskottet har det icke rått några delade meningar om att det föreliggande avtalet borde godkännas av riksdagen. När här i ett särskilt yttrande har fästs uppmärksamheten på lök och vissa trädgårdsprodukter, är detta på ett sätt förvånande. Det förefaller, som om de som skrivit yttrandet hade den åsikten, att det i avtalet i övrigt icke hade gjorts några eftergifter. I fråga om industriprodukter och andra produkter ha emellertid eftergifter gjorts lika väl som i fråga om de här särskilt nämnda varorna. I jämförelse med dessa eftergifter äro emellertid de fördelar, som av-

talet — såvitt man nu kan bedöma — kommer att medföra för det svenska näringslivet och folkhushållet i dess helhet så betydande, att ingen har hyst tvekan om att föreslå riksdagen att godkänna avtalet.

När det nu i ett särskilt yttrande — som ett par talare här ha upphöjt till reservation, vilket torde vara något felaktigt — har framhållits vissa synpunkter med avseende på våra trädgårdsprodukter, är det angeläget för mig att påpeka för kammaren, att allt vad som står i det särskilda yttrandet om dessa ting också står i utskottets utlåtande. Det är endast så, att de som skrivit yttrandet ha velat så att säga med egna ord ge uttryck för sina tankar. I sakfrågan äro vi alla ense.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag, herr talman.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Ang. betingelserna för ett svenskt deltagande i valfångstnäringen.

Föredrogs ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om utredning rörande betingelserna i internationellt hänseende för ett svenskt deltagande i valfångstnäringen.

Till utrikesutskottet hade hänvisats en inom första kammaren väckt motion, nr 284, av herr *Mannerskantz*, ävensom en inom andra kammaren väckt motion, nr 340, av herrar *Håstad* och *Nilsson* i Båstekille, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning i syfte att klarlägga betingelserna i internationellt hänseende för ett svenskt deltagande i valfångstnäringen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 284 och II: 340 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag vill endast i anledning av detta ut-

Ang. betingelserna för ett svenskt deltagande i valfångstnäringen.

låtande säga, att det är tillfredsställande att utrikesutskottet anser sig kunna konstatera att det inte finns några hinder i internationellt hänseende för ett svenskt deltagande i valfångstexpeditionerna. Jag hoppas för min del att denna sak nu har blivit så klarlagd, att det skall finnas möjligheter för att även Sverige skall kunna komma med i denna rörelse.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr talmannen anmälde, att till kamraren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 113, angående modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.;

nr 133, angående vissa riktlinjer för enhetsskolans ledning och lokala organisation;

nr 135, angående s. k. legodriftsavtal rörande vissa staten tillhöriga gruvor i Västerbottens län m. m.;

nr 141, angående vissa markförvärv för försvaret m. m.;

nr 142, angående åtgärder till stödjan- de av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen;

nr 146, angående provisorisk förhöjning av familjepenning;

nr 150, angående anslag till vissa iståndsättningsåtgärder å San Michele m. m.;

nr 151, angående anslag för budgetåret 1950/51 till flyg- och navalmedicinsk forskning;

nr 158, angående vissa anslag till tvångsarbets- och alkoholistanstalter; samt

nr 164, angående anslag för budget- året 1950/51 till kostnader för hålkorts- bearbetning av visst statistiskt material m. m.

Anmäldes och bordlades nedannämnda under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 388, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

nr 389, av herrarna *Domö* och *Cassel*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.;

nr 390, av herr *Persson, Ivar*, m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.;

nr 391, av herr *Gillström* m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m.;

nr 392, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m.;

nr 393, av herr *Andersson, Elon*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folktandvårdens organisation m. m.;

nr 394, av herr *Lundgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i folktandvårdens organisation m. m.;

nr 395, av herr *Johannesson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m.;

nr 396, av herr *Cassel* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m.;

nr 397, av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

Interpellation ang. inrättandet av nya provinsialläkardistrikt.

ring i vissa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m.;

nr 398, av herr *Söderquist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m.;

nr 399, av herr *Söderquist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

nr 400, av herr *Sundelin* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Jordbrukarungdomens förbund; samt

nr 401, av herr *Lindström* m. fl., angående dels åtgärder för konstnärlig utsmyckning av första kammarens plenisal, dels ock en översyn av belysningsanordningarna därstädes.

Interpellation ang. inrättandet av nya provinsialläkardistrikt.

Herr LUNDGREN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Bristen på läkare försvårar en önskvärd utveckling av vår hälso- och sjukvård. Denna brist är enligt min uppfattning icke såsom man stundom velat göra gällande endast ett fördelningsproblem utan en påtaglig realitet. Bristen på läkare gör det nödvändigt att på det mest rationella sätt fördela de tillgängliga läkarkrafterna. Så synes emellertid icke alltid vara fallet.

Riksdagen har under en följd av år beviljat anslag för inrättande av nya

provinsialläkartjänster. Genom uppdelning av provinsialläkardistriktet ökas möjligheterna för dessa läkare att mer än hittills ägna sig åt hälsovården och allmänheten beredes bättre tillgång till sjukvård. Vid inrättande av nya provinsialläkardistrikt synes emellertid medicinalstyrelsen hittills icke ha tagit någon hänsyn till tillgången till andra läkare på orten. Sålunda har nyligen i Kristianstad inrättats en ny provinsialläkartjänst trots att i denna stad finnes bl. a. fem militärläkare och sex praktiserande läkare. Det möter säkerligen icke några svårigheter att få en provinsialläkartjänst i denna stad tillsatt, men det sker på bekostnad av andra tjänster, som kunna bli vakanta. Därtill kommer svårigheten att tillsätta t. ex. militärläkartjänsterna på dessa platser.

På grund av det sålunda anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande fråga.

Är statsrådet villig att vid inrättande av nya provinsialläkardistrikt taga hänsyn icke endast till befolkningsantalet i det blivande distriktet utan även till tillgången till andra läkare på stationsorten?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 22 mars eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av närslutet läkarintyg anholder jag härmed att bliva befriad från riksdagsarbetet under tiden den 23 mars t. o. m. den 30 mars 1950.

Stockholm den 22 mars 1950.

Carl Eric Ericsson.

Att riksdagsman *Carl Eric Ericsson* på grund av operation för stämbandsjukdom under tiden fr. o. m. den 23 mars 1950 t. o. m. den 30 mars 1950 är oförmögen till arbete intygas.

Stockholm den 22 mars 1950.

Paul Frenckner.

Leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Om ändring av § 12 regeringsformen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner med förslag till viss ändring av § 12 regeringsformen.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 126 i första kammaren av herr *Fahländer* m. fl. och nr 148 i andra kammaren av fröken *Elmén* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att som vilande grundlagsändring antaga sådan ändring av § 12 regeringsformen, att efter dess första moment infördes ett tillägg ungefär så lydande: »Under förbehåll av riksdagens samtycke äger Konungen ingå ävenledes sådan överenskommelse med främmande makter, som innebär ömsesidiga begränsningar av hittills gäl-

lande suveränitetsrättigheter, såvida detta erfordras för att upprätta överstatliga organ, vilka ha till uppgift att skapa och vidmakthålla fred, rättvisa och säkerhet.»

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *FAHLÄNDER*: Herr talman! I sitt inledningsanförande i dag i den utrikespolitiska debatten antydde statsministern — det var på tal om Europarådet — att situationer kunde tänkas uppkomma, när överenskommelser måste träffas, där våra nuvarande grundlagar kunde tänkas utgöra hinder för ett effektuerande av dylika överenskommelser. I vår tid, när världssamhället är på marsch, är det mycket tänkbart att en hel mängd sådana överenskommelser måste träffas. Det är för att få klarhet i vad som kan utgöra hinder för dylika överenskommelser, som vi ha väckt vår motion med yrkande om det tillägg till § 12 regeringsformen, som finnes antytt i början av utskottets utlåtande.

Vi hade tänkt vinna klarhet på två olika sätt, antingen så att utskottet biföll vår framställning om detta tillägg till paragrafen eller, om inte så blev fallet, att utskottet i varje fall klarlade på vilka grunder dylika överenskommelser kunna byggas. Vi skulle ha kunnat känna oss tillfredsställda med ett dylikt klarläggande. Något sådant har dock inte lämnats. Utskottet tycks i stället ha varit mycket tveksamt, att döma av den avfattning som utlåtandet har fått. Utskottet nämner såsom ett faktum, att det finns — vilket vi också påpekat i vår motion — vissa statsförfattningar av nyare datum, där just en sådan här bestämmelse är införd. Det räcker emellertid inte med de tre författningar som vi antytt, nämligen den franska, ita-

Om ändring av § 12 regeringsformen.

lienska och Bonnförfattningen, utan vi kunna också nämna att sex av delstaterna i Förenta staterna redan ha fattat positivt beslut i denna fråga och hemställt, att en allmän amerikansk författningskonferens måtte sammankallas med syfte att i Förenta staternas författning infoga en liknande bestämmelse.

Utskottet anför som skäl att gå emot förslaget, att detsamma skulle innebära, att man införde i vår författning något främmande element. Mot det kan sägas, att världen av i dag också torde vara en helt annan och rätt främmande i förhållande till den värld, som existerade, när våra grundlagar kommo till.

Utskottet anför vidare, att Sverige har i sin utrikespolitik visat god samförståndsvilja. Över hela världen är man medveten om att Sverige är villigt att lösa de internationella problemen i samförståndets anda. Då borde man också, mena vi, i grundlagen kunna ge uttryck för denna, som man tror allmänt utbredda uppfattning.

Utskottet hänvisar sedan till att vi likväl med våra nuvarande grundlagar haft möjlighet att ansluta oss till Förenta Nationerna. Nu är det ju kanske faktiskt så att denna åtgärd icke berör vår suveränitet, åtminstone inte att döma av en engelsk regeringskommentar till Förenta Nationernas stadga, där det förklaras att Förenta Nationerna icke är något överstatligt organ, hur önskvärt detta än vore, och att ett dylikt ännu icke skapats. Vill man ha exempel på hur stadgan faktiskt tillämpas, kan man bara erinra om att säkerhetsrådets Balkankommission vägrades tillträde till Albanien just med hänsyn till att detta skulle kränka Albaniens suveränitet. När förvaltningsrådet begärde att få upplysningar om det inre tillståndet i en del kolonialområden, svarade England och Frankrike för sin del, att någonting sådant skulle träda ländernas suveränitet för när. Vi kunna gärna ta ett exempel också från det östliga området. Vid ett tillfälle, när man behandlade atomkontrollen, förklarade Gromyko att genomförandet av en dylik kontroll, som föreslagits och godkänts av 53 av de 59 na-

tionerna, skulle innebära en inskränkning i suveränitetsprincipen. Om man skulle gå på den vägen, förklarade Gromyko, var hela Förenta Nationernas arbete omöjliggjort. Det ställningstagande, som han då intog, talar för att det även på andra områden finnes förespråkare för denna uppfattning.

Emellertid har utskottet i slutet av sitt utlåtande tillagt någonting, som kanske kan ge oss motionärer en svag förhoppning om att ärendet likväl kanske kan tänkas få en lösning. Utskottet hänvisar till att Kungl. Maj:t helt säkert kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på detta viktiga problem. Nu förutsetta vi väl i allmänhet att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på alla viktigare problem. Uttalandet måste kanske tolkas så, att denna sak kommer att tagas upp i annat sammanhang. Det vore önskvärt om någon av utskottets ledamöter ville lämna oss en förklaring på utskottets skrivsätt på denna punkt.

Herr talman! Jag har i övrigt inget yrkande.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Vid det förhållande att huvudmotionären i den föreliggande frågan inte framställt något yrkande, kan det kanske synas opåkallat, att det säges någonting från utskottets sida. Denna motion är emellertid underskriven av ett stort antal av kammarens ledamöter, och den har väckt en viss uppmärksamhet. Jag har därför trott, att det kunde ha någon betydelse, om det för kammaren här framfördes i korthet de synpunkter, som föranlett i varje fall mig att vara med om ett avstyrkande av denna motion.

Jag är angelägen att säga, att det för mig är ett fullkomligt självklart önskemål, att vi skola sträva i den riktning, som denna motion syftar till. För mig står det som en av dagens allvarligaste sanningar, att vårt Europa är på avvägar med den nationella splittring, som vi hamnat i, och att vår enda räddning är att söka i den ena eller den andra formen av ett internationellt samarbete. Om själva saken äro vi således överens.

Men nu är det fråga om vad som skall göras. Vi voro litet tveksamma om hur vi skulle läsa motionen. Den kunde läsas så, att motionärerna yrkade, att vi i grundlagen skulle sätta in en högtidlig deklaration om vårt intresse för internationellt samarbete, alldeles oavsett om en sådan deklaration hade någon rättslig betydelse eller inte. På den punkten är jag icke i någon tvekan. Våra grundlagar äro ju en sorts lagar, som vi givit den avfattning som är behöfvlig för att reglera statsmakternas rörelsefrihet. De äro inte till för att vi där skola uttala önskemål, planer och program i den ena eller andra riktningen. Så har man gjort på andra håll, men det är något främmande för oss, och om än tiderna ha ändrats, ger det inte oss någon anledning att ändra denna princip.

Huvudfrågan är emellertid huruvida våra grundlagar med sitt nuvarande innehåll utgöra något hinder, som man kan behöva undanröja, för internationella förbindelser av det ena eller andra slaget. Från denna synpunkt uppställer sig först frågan vilka dessa hinder kunna vara och sedan på vilka vägar de kunna undanröjas.

Vilka kunna hindren vara? Motionärerna ha efter min tanke kommit in på villovägar med sitt resonemang om »suveräniteten». Begreppet suveränitet är någonting som vi kommit alldeles bort ifrån i moderna resonemang. Statens suveränitet skulle innebära den ordning, enligt vilken en stat är i alla hänseenden fri och obunden. Nu för tiden ser man på denna fråga med andra ögon än förr. Varje stat är ju genom allsköns traktater och på andra vägar bunden i sin handlingsfrihet. Vi kunna inte nu för tiden utmäta så att säga något visst mått av frihet, som kännetecknar suveräniteten, eller något visst mått av bundenhet, som skulle innebära att suveräniteten är borta. Något annorlunda ställer sig saken förstas, om det i själva författningen — vilket är mycket vanligt i främmande länder — står någonting om att vederbörande stat, exempelvis Norge eller Finland, är ett »fritt» och »oavhängigt» eller kanske »suveränt» rike.

Om ändring av § 12 regeringsformen.
Då är det en rättsregel att riket är suveränt, en rättsregel som utgör ett hinder för den ena eller andra inskränkningen i handlingsfriheten. Men det står ingenting i våra grundlagar om suveräniteten; jag kan inte hitta någonting därom. Jag kan sålunda inte finna, att det här föreligger behov av några åtgärder för att vi skola vara beredda på denna punkt.

Problemet kärna är mycket mera praktisk och påtaglig. Problemet kärna ligger däri, att grundlagarna, utan att fastslå någon sådan där allmän princip, naturligtvis innehålla allsköns regler, som äro av den beskaffenheten att de icke äro utan vidare förenliga med den ena eller andra formen av internationella förbindelser. Det kan tänkas att en internationell förbindelse är av den beskaffenheten, att lagstiftningsmakt måste tilläggas ett överstatligt organ. Då passa inte riktigt reglerna om Konungens och riksdagens makt över lagstiftningen. Överenskommelsen kan innebära, att vi inte få råda över vår utrikespolitik. Då passar inte vad som står om ministern för utrikes ärendena o. s. v. Det är en hel del olika paragrafer, som i detta sammanhang kunna komma i fråga och som då kunna framstå såsom hinder. Jag lämnar därhän hur pass svåra dessa hinder kunna vara. Det må erinras om att icke någon, så vitt jag minns, tänkte på grundlagarna den gången då vi anslöto oss till Förenta Nationerna, med det oerhörda ingrepp i vår handlingsfrihet, som vårt medlemskap där innebär. Vi äro ju faktiskt skyldiga att under vissa förutsättningar gå i krig. Jag skulle också kunna tänka mig åtskilliga former av mycket djupgående internationellt samarbete, som kunna genomföras utan att man därför behöver rucka på grundlagarna.

Men naturligtvis kan det gestalta sig annorlunda, och visst kan alltså problemet uppkomma. Då blir frågan, hur det skall lösas, med andra ord, hur skall man komma ifrån de hinder som grundlagarna kunna resa. Motionärerna ha pekat på en väg, som för mig ter sig mycket opraktisk och mycket litet tilltalande. De ha nämligen tänkt sig att för att

Om ändring av § 12 regeringsformen.

möjliggöra vittgående överenskommelser mellan Sverige och främmande makter skulle vi sätta in i grundlagen, att under vissa förutsättningar får Sverige sluta överenskommelser med främmande makter, som innebära ett överkorsande av vilka grundlagsstadganden som helst. Man skulle således kunna genomföra en faktisk ändring av vårt grundlagssystem utan att någon ändring sker i grundlagens form.

Utskottet har ansett, att skall någonting sådant här ske, är ju det riktiga och rediga att det sker på det sättet, att man genomför därav påkallade ändringar i våra grundlagar. Då svara naturligtvis motionärerna — och det är kärnpunkten i motionen — att detta skulle föra med sig dröjsmål, föra med sig att vi inte genast kunde gå med på en överenskommelse. Ja, det är en tanke som jag senterar. Jag inkasserar den som en anslutning från motionärernas sida till en tankegång, som jag med föga framgång vid flera tillfällen har rest här i riksdagen, nämligen att det borde finnas möjlighet att under extraordinära situationer ändra grundlagarna i annan ordning än den som nu är föreskriven. Jag har spekulerat över möjligheterna att föreskriva viss kvalificerad majoritet eller någonting sådant. Men även om man inte vill gå en sådan väg — en dylik tanke tycks ju inte ha någon aktualitet här i riksdagen — äro svårigheterna ändå inte så oerhört stora. Låt oss tänka oss den situationen att vårt land vill ansluta sig till en internationell organisation och att det härför behövs en grundlagsändring. Det går att genomföra en dylik med stor snabbhet. Det erfordras bara att andra kammaren upplöses. Omedelbart efter nyval kan den nya andra kammaren sammanträda, och på några månader ha vi den erforderliga grundlagsändringen genomförd. Detta förefaller mig icke som ett orimligt tillvägagångssätt. Är det fråga om att helt ändra Sveriges status i världen, är det ganska rimligt att tänka sig att det sker på grundval av en folkets meningsyttring.

Under alla förhållanden, även om nå-

got litet dröjsmål från Sveriges sida skulle uppstå i en sådan tänkt situation, böra vi göra klart för oss, att Sverige under alla omständigheter icke är det land, som kommer att sätta de farligaste käpparna i hjulet. Vi ha dessa former för grundlagsändringar, som ändå möjliggöra jämförelsevis snabba sådana. Det finns andra länder, som ha helt andra och större svårigheter. Låt oss t. ex. tänka på Danmark, som inte kan genomföra en grundlagsändring förrän efter ett nyval till folketinget och dessutom en folkomröstning, där 45 procent av hela väljarkåren rösta för grundlagsändringen i fråga. Eller tänk på Norge, där man över huvud taget inte kan upplösa stortinget, där ett grundlagsförslag inte får framföras vid vilket storting som helst, utan där man är bunden att vänta, jag har inte räknat ut riktigt hur många år, men det kan bli fyra, fem år, kanske längre. Jag skulle kunna räkna upp också en hel del andra länder med likartade regler. Men det sagda är kanske nog för att visa, att Sverige med vår nuvarande ordning icke blir det land, som kan bereda några allvarliga svårigheter.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr FAHLANDER: Först vill jag med största tacksamhet notera det starka positiva intresse herr Herlitz visat den tankegång, som motionärerna givit uttryck för i sin motion. Men när herr Herlitz talar om att vi inte ha ordet »suveränitet» omnämnt någon enda gång i våra grundlagar, vill jag invända, att detta begrepp väl ändå presumeras där, efter vad jag kan förstå.

Herr Herlitz påpekade att vi beslutade oss för anslutning till Förenta Nationerna utan att så noga tänka på vad det innebar. Det tycker jag verkar ganska äventyrligt. Jag undrade, om herr Herlitz menade, att vi skulle kunna träffa också andra överenskommelser utan att först noggrant tänka på vad de innebära grundlagsenligt sett.

Om pensionering av biträdande föreståndarinnor vid barnhem m. m.

Men så angav herr Herlitz lösningen till slut i alla fall. Om det blir allvar av en anslutning till en internationell överenskommelse, där vår — jag vågar fortfarande använda ordet — suveränitet skulle beskäras, hade man, enligt herr Herlitz, den mycket enkla metoden att upplösa andra kammaren och anställa nyval. Det tycker jag sannerligen inte innebära någon enkel lösning av detta problem.

Jag vågar gent emot detta hävda, att den lösning som vi föreslagit, även om herr Herlitz inte riktigt kunde fatta vår tankegång, är en synnerligen enkel lösning.

I det här sammanhanget skulle jag vilja göra många reflexioner. Jag skall inskränka mig till en. Nationalstaterna sträva efter att bibehålla sin s. k. suveränitet. I sin strävan att göra sig oberoende av varandra, öka de dag för dag sitt inbördes beroendeförhållande. Det mest tragiska i detta sammanhang är emellertid, att under denna strävan males individernas frihet totalt sönder mellan nationalstaternas kvarnstenar.

Herr HERLITZ: Herr talman! Om det var någonting, som jag inte mäktade fatta, kan jag inte reparera det i en handvändning, ty jag fick inte av herr Fahlanders sista anförande någon klar uppfattning om vad det var som jag ej fattat.

Jag begärde egentligen ordet för att klarlägga en sak, som blivit missförstådd. Då jag sade att man över huvud taget inte tänkt på något grundlagshinder vid Sveriges anslutning till Förenta Nationerna, var detta så mycket mindre någon kritik mot de ansvariga som jag själv deltog i utformandet av det betänkande, på vars grundval vi anslöto oss till Förenta Nationerna. Givetvis hade vi denna tanke uppe, men vad jag ville ha sagt — måhända uttryckte jag det inte tillräckligt tydligt — var att ingen tänkte sig att grundlagen därigenom på någon punkt kunde trädas för nära.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i

det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående viss ändring av § 63 riksdagsordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område å Kungl. Djurgården; och nr 45, i anledning av väckta motioner om viss ändring av 16 § 2 mom. 1947 års allmänna familjepensionsreglemente.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om pensionering av biträdande föreståndarinnor vid barnhem m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner om dels pensionering genom statens pensionsanstalt av biträdande föreståndarinnor vid barnhem och kommunala ålderdomshem, dels ock förbättrade tjänste- och familjepensioner för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor och lägre lantbruksundervisningsanstalter.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Cassel* och fröken *Andersson* (I: 230) och den andra inom andra kammaren av fru *Ewerlöf* m. fl. (II: 276), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke statliga befattningshavare, att biträdande föreståndarinnor vid barnhem och kommunala ålderdomshem skulle kunna erhålla sådan pensionering.

I en inom andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile väckt motion (II: 367) hade vidare hemställts, att riksdagen ville besluta, att lärare och efter-

Om pensionering av biträdande föreståndarinnor vid barnhem m. m.

levande efter dessa vid statsunderstödda folkhögskolor och lägre lantbruksundervisningsanstalter, vilka erhöle pension enligt reglementet av den 31 december 1919 med senare ändringar och tillägg, skulle från och med den 1 juli 1950 erhålla pension enligt de nya grunder, som fastställts av 1949 års riksdag, samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att Kungl. Maj:t måtte besluta om härför nödvändiga kompletteringar av berörda pensionsreglemente.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återropade grunder hemställt,

a) att motionerna I:230 och II:276 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionen II:367 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten a.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* och herr *Staxäng* ansett, att utskottet bort under förevarande punkt hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:230 och II:276 besluta sådan ändring av reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke statliga befattningshavare, att biträdande föreståndarinnor vid barnhem och kommunala ålderdomshem kunde erhålla pensionering enligt nämnda reglemente.

Fröken **ANDERSSON**: Herr talman! Den fråga, som det här gäller, rör anslutning till statens pensionsanstalt av biträdande föreståndarinnor vid barnhem och kommunala ålderdomshem.

Svenska fattigvårds- och barnvårdsförbundet, eller som det numera heter Svenska socialvårdsförbundet, framställde på sin tid begäran om en dylik anslutning. 1944 års pensionsutredning uttalade sig också därför i sitt betänkande. I proposition nr 200 vid föregående

års riksdag följde emellertid Kungl. Maj:t icke utredningen. Det motiverades med att statens pensionsanstalt och styrelsen för Svenska landskommunernas förbund hade ställt sig tveksamma. Det är dock att märka, att de icke direkt motsatte sig en anslutning av dessa personalkategorier. Jag tillåter mig att ur fjolårets proposition citera deras remissvar, då det inte i det föreliggande utskottsutlåtandet tydligt har framhållits, att dessa organ de facto icke ha tagit ståndpunkt mot en anslutning av här ifrågavarande personalkategorier, ehuru de ställt sig tveksamma.

Statens pensionsanstalt yttrar: »Anstalten har dock stannat för att icke framställa erinran mot förslaget på denna punkt, men vill föreslå att, om en utvidgning av pensionsrätten till ifrågavarande kvinnliga befattningshavare kommer till stånd, även manliga biträdande föreståndare få omfattas av pensioneringen.» Denna sistnämnda önskan har jag naturligtvis ingenting att invända mot, utan jag betraktar det helt som en åtgärd i jämlikhetens intresse.

Styrelsen för Svenska landskommunernas förbund anför, att styrelsen ställer sig tveksam till den ifrågasatta anslutningen, men fortsätter: »Styrelsen vill emellertid icke motsätta sig densamma, framför allt emedan det är fråga om en relativt lätt urskiljbar personalgrupp.» Jag kan på visst sätt förstå tveksamheten, men jag vill erinra om att 1944 års pensionsutredning infört vissa korrektiv mot en alltför stor ansvällning av anslutningen till statens pensionsanstalt. Det understrykes t. ex., att det skall föreligga ett konstant behov av en biträdande föreståndare eller föreståndarinna. Vidare skall vederbörande myndighet tillse, att befattningen icke är betingad av en tillfällig anhopning av arbete. Det finns således, ansåg utredningen, spärar som göra att det icke föreligger någon som helst risk att gå fram efter den föreslagna linjen.

Alla veta, att det på senaste tiden har riktats mycket skarp kritik mot förhållandena vid ålderdomshemmen och barnhemmen. För att få bättre förhål-

Om pensionering av biträdande föreståndarinnor vid barnhem m. m.

landen till stånd är det framför allt nödvändigt att dessa anstalter få tillgång till kvalificerad personal. Jag har vid flera tillfällen varit i kontakt med de ledande inom denna verksamhet. De ha försäkrat mig, att det för närvarande är utomordentligt svårt att få kvalificerad personal till dessa anstalter. Folk söker sig nämligen inte gärna till denna verksamhet, där man icke får tillgodoräkna sig tjänsteår. Det har blivit allt svårare, har det sagts mig, att få kvalificerad personal, och man befärrar att svårigheterna skola bli om möjligt ännu större efter hand som den nya kommunindelningen genomföres och man räknar med att få allt större hem.

Utskottet medger, att goda skäl i och för sig synas föreligga för den föreslagna anslutningen, men vill av någon underlig anledning inte utbryta denna befattningshavargrupp ur »det större sammanhang, i vilket den avses skola komma under behandling». Denna utredning kommer enligt vad utskottet inhämtat att igångsättas inom kort. Det som redan en gång har utretts, skall alltså ånyo utredas. Någon motivering härför har jag åtminstone inte kunnat finna i utskottets utlåtande. Frågan är, fastslår jag, redan utredd genom 1944 års pensionsutredning. Jag vågar försäkra kammarens ärade ledamöter, att denna utredning var utomordentligt försiktig, när det gällde att ansluta nya befattningshavargrupper till statens pensionsanstalt. Jag minns mycket väl, hur ingående vi inom utredningen diskuterade just de personalgrupper som det här gäller.

Av dessa och andra skäl, som jag inte skall upptaga kammarens tid med att anföra, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den under punkt a) avgivna reservationen, dock med den ändringen att i klämman, andra raden, efter ordet »besluta» måtte inryckas följande ord: »att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av reglementet» o. s. v.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Fröken Andersson har erinrat om riksdagens

ställningstagande till denna fråga i fjol. Även jag tycker, att kammarens ledamöter böra hålla i minnet det avgörande som då träffades.

Svenska socialförbundets kamratförening hade då inkommit till bankoutskottet med en framställning, vari uttalades önskemål om anslutning till statens pensionsanstalt av biträdande föreståndarinnor vid barn- och ålderdomshem. Bankoutskottet ansåg, att detta önskemål lämpligen borde tagas under övervägande vid den fortsatta utredningen. Riksdagen lämnade bankoutskottets ifrågavarande uttalande utan erinran.

Fröken Andersson förklarar nu, att frågan redan är utredd. Ja, men faktum är ju att vissa remissinstanser, såsom fröken Andersson också erinrade om, uttalat tveksamhet inför utredningens resultat på denna punkt. Då det har upplysts inom utskottet, att den större utredning, inom vilken detta spörsmål skall tas upp, kommer att tillsättas inom den närmaste tiden, har statsutskottet icke ansett sig böra tillstyrka bifall till de i år väckta motionerna.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Herr Sundelins argument att två av de hörda remissinstanserna ställt sig tveksamma tycker jag är ett ganska svagt argument. Man bör väl i stället här tänka på de många andra remissinstanser, som inte haft någon erinran mot förslaget. Att märka är även att de två remissinstanser, som ställt sig tveksamma, i klara verba frambållit, att de icke vilja motsätta sig förslagets genomförande. Jag tycker därför att grunden för utskottets ståndpunktstagande är väl svag. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu förevarande punkten yrkats dels

Ang. pensionsrätten för två befattningshavare hos djurgårdsnämnden.

att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av fröken *Andersson*, att riksdagen skulle med bifall till motionerna I: 230 och II: 276 besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke statliga befattningshavare, att biträdande föreståndarinnor vid barnhem och kommunala ålderdomshem kunde erhålla pensionering enligt nämnda reglemente.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46 punkten a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles fröken *Andersson*s under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten b.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. pensionsrätten för två befattningshavare hos djurgårdsnämnden.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner angående tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa personer.

I en inom första kammaren av herr *Sten* väckt motion (I: 234) hade hem-

ställt, att riksdagen måtte besluta den höjning av stationsmästaren vid Gävle rundradiostation *Sven Bernholms* pension, som kunde befinnas skälig.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Heiding* och fröken *Andersson* (I: 229) och den andra inom andra kammaren av herrar *Ward* och *Malmberg* i Skövde (II: 278), hade vidare hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att vardera av kassören och bokhållaren hos djurgårdsnämnden *Margareta Carell* och kontoristen hos djurgårdsnämnden *Ester Kinn* finge såsom tjänstår för pension tillgodoräkna hela den tid, 22 år 5 månader för *Carell* och 19 år 4 månader för *Kinn*, varunder de före tillträdet den 1 juli 1939 av pensionsberättigande befattningar tjänstgjort hos djurgårdskommissionen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att motionen I: 234 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 229 och II: 278 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Heiding*, fröken *Andersson* samt herrar *Ward*, *Malmberg* i Skövde, *Boman* i Kieryd, *Ståhl*, *Staxäng* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 229 och II: 278 medgiva, att vardera av kassören och bokhållaren hos djurgårdsnämnden *Margareta Carell* och kontoristen hos djurgårdsnämnden *Ester Kinn* finge såsom tjänstår för pension tillgodoräkna hela den tid, 22 år 5 månader för *Carell* och 19 år 4 månader för *Kinn*, varunder de före tillträdet den 1 juli 1939 av pensionsberättigande befattningar tjänstgjort hos djurgårdskommissionen.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten a.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. pensionsrätten för två befattningshavare hos djurgårdsnämnden.**Punkten b.**

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag tar till orda så snart igen. Det är också föga hoppfullt att tala i sådana här pensionsfrågor, vilka som regel äro ganska invecklade. Kammarens ledamöter följa helt mänskligt minsta motståndets lag och tycka, att det är tryggast att följa majoriteten. Det är det kanske understundom, ehuru inte alltid.

Det gäller här tjänsteårsberäkningen i pensionshänseende för vissa anställda inom djurgårdskommissionen, sedermera djurgårdsnämnden. Vederbörande personer ha varit anställda hos detta organ sedan många år tillbaka, i ett fall ända sedan 1913 med blott några års avbrott. I en motion, som har väckts i båda kamrarna, föreslås, att dessa personer skola såsom tjänsteår för pension få tillgodoräkna hela den tid, varunder de tjänstgjort hos djurgårdskommissionen. Kungl. Maj:t, som är den instans som avgör sådana här ärenden, har tillämpat den s. k. tvåtredjedelsregeln, som enligt föreskrifterna i allmänna tjänstepensionsreglementet är utslagsgivande i sådana här sammanhang. Utskottet anser, att skäl icke föreligga att avvika från Kungl. Maj:ts tidigare fattade beslut. Åtta reservanter ha dock anmält avvikande mening. Reservanterna anse, att såväl billighetsskäl som reella skäl här tala för en avvikelse från den i övrigt gällande formella regeln.

Jag har gått igenom de protokoll från djurgårdskommissionens och djurgårdsnämndens sammanträden, där anställningsvillkoren för här ifrågavarande två personer behandlats. Därvid har framgått, att djurgårdskommissionen har fattat sådana beslut — huruvida den haft formell rätt därtill eller ej, vill jag inte ingå på — att dessa anställda faktiskt ha hibragts den uppfattningen, att deras pensionsfråga vore fullt klar. Jag tillåter mig här bara göra ett par citat från dessa protokoll.

Enligt ett protokoll av den 2 februari 1920 beslöt djurgårdskommissionen, att

vederbörande skulle »från och med den 1 februari 1920 åtnjuta ett arvode till beloppet lika med den avlöning som enligt stat utgår till kvinnlig befattningshavare i statens tjänst i andra lönegraden minskat med ett belopp motsvarande avdrag av avgift för sådan befattningshavares pensionering».

I ett protokoll från den 1 juli 1925 heter det: »Det sistnämnda bestämda beloppet motsvarade det avdrag för pensionering som ordinarie befattningshavare som åtnjöte motsvarande avlöning finge vidkännas.»

Mot denna bakgrund är det ganska förställigt, att vederbörande ha levat i den uppfattningen, att deras pensionsfråga var klar.

Utskottet anför i sin motivering, som jag förstår är vänlig, ehuru jag inte kan godkänna den, att »den i motionerna anförda omständigheten, att de före tillträdet av pensionsberättigande tjänster fått sina avlöningar reducerade med belopp motsvarande pensionsavgifter för pensionsberättigande tjänster i samma löneställning, icke bör föranleda förmånligare tillgodoräkning än som skett, enär nämnda anordning endast utgjort ett sätt för avlöningens bestämmande». Jag kan inte komma ifrån, att detta är en mycket formalistisk inställning, ehuru jag inte bestrider att det i vissa sammanhang kan vara nödvändigt att tolka bestämmelserna på detta sätt. Här gäller det dock befattningshavare som under hela sin anställningstid ha levat i den tron, att allt var klart för deras pensionering. Starka billighetsskäl tala därför enligt min mening för att riksdagen bör bifalla reservationen.

Jag är medveten om att man på vissa håll oroas av den prejudicerande betydelse som ett positivt beslut i enlighet med reservanternas hemställan här skulle kunna få. Jag har emellertid talat med två framstående experter på detta område och därvid fått klarhet om att det icke finns nämnvärd risk för att ett bifall till motionerna på denna punkt skulle kunna få några ofördelaktiga konsekvenser.

Herr talman! Med stöd av det anför-

Ang. pensionsrätten för två befattningshavare hos djurgårdsnämnden.

da yrkar jag bifall till den under punkten b) avgivna reservationen.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Jag medger gärna, att billighetsskäl kunna tala för att de befattningshavare, som det här gäller, i fråga om tjänsteår skola få komma i åtnjutande av förmånligare tillgodoräkning än som skett. Jag måste dock erinra om att det finns många liknande fall, där vederbörande i så fall också skulle kunna göra anspråk på att komma i åtnjutande av samma förmån. Såsom utskottet erinrat om har vidare prövningen av frågor om tillgodoräkning i pensionshänseende av tid, varunder tjänsteman före tillträdet av pensionsberättigande tjänst fullgjort arbete i eller utom statens tjänst, lagts i Kungl. Maj:ts hand. Vid Kungl. Maj:ts prövning av dessa frågor har utbildats den praxis, att som regel högst två tredjedelar av den tid, under vilken vederbörande innehåft icke statlig tjänst, tagas i beräkning i pensionshänseende. I samtliga de tre fall som behandlas i föreliggande utlåtande har tillgodoräkning också skett med två tredjedelar av den tjänstetid som ligger före den pensionsberättigande statliga tjänsten.

Utskottet har i förevarande fall icke ansett sig kunna förorda ett frångående av den praxis som i övrigt tillämpas. Utskottet hemställer därför, ehuru billighetsskäl kanske kunna tala för ett bifall till motionerna, att motionerna icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEIDING: Herr talman! Utskottets talesman medgav, att billighetsskäl tala för att här ifrågavarande befattningshavare böra få rätt att i pensionshänseende tillgodoräkna hela sin anställningstid. Herr Sundelins anförande tydde enligt min uppfattning på att han egentligen inte har något emot att dessa befattningshavare skulle tillerkännas förbättrad pension i enlighet med vad motionärerna föreslagit.

Utskottets hemställan under punkt a) avser motionen I: 234. Då den person, som det där gäller, inte har varit anställd i statens tjänst så många år, skall jag inte ingå på denna del av frågan. De befattningshavare, vilkas pensionsförhållanden ha föranlett motionerna under punkt b), ha däremot varit anställda i statens tjänst under många år. Därtill kommer att billighetsskäl tala för att de böra få åtnjuta förmånligare tillgodoräkning av tjänsteår i pensionshänseende än vad som skett. De ha nämligen för många år sedan blivit lovade, att deras pensionsfråga var fullt klar. Dåvarande sekreteraren i djurgårdskommissionen ansåg redan år 1920 att här ifrågavarande anställda borde vara berättigade till full pension. Av de protokoll, som fröken Andersson här citerat, framgår också, att de ha blivit lovade fulla pensionsförmåner. Det var en och samma person som tjänstgjorde som sekreterare hos djurgårdskommissionen under åren 1913—1932. Han kände ju väl till den stora omfattningen av kommissionens arbetsuppgifter, och vid anställandet av personalen hade kommissionen försäkrat vederbörande, att arbetet skulle räcka många år framåt och att de anställda inte behöfde vara rädda för att de inte skulle få sin pensionsfråga ordnad.

De två befattningshavare, som det här gäller, ha således arbetat hos djurgårdskommissionen under alla dessa år i den tron att deras pensionsfråga varit ordnad redan från början. Den ena av dem, Margareta Carell, skall avgå i vår. Hon måste då känna sig djupt besviken över att inte få den pension som hon hela tiden räknat med. Hon och hennes kamrat ha ju hela tiden fått sin avlöning reducerad med belopp, motsvarande pensionsavgifterna för liknande tjänst hos staten.

Fröken Andersson fastslog, att ett bifall till motionärernas framställning, inte torde kunna medföra några prejudicerande konsekvenser. Det kan enligt min uppfattning inte bli några konsekvenser alls i den vägen, eftersom djurgårdskommissionen här faktiskt lovat

Ang. pensionsrätten för två befattningshavare hos djurgårdsnämnden.
vederbörande att de skulle få full pension. Andra befattningshavare torde inte kunna åberopa motsvarande löfte, varför kammaren här inte behöver befara några obehagliga konsekvenser av ett bifall till motionerna.

Jag instämmer till fullo i vad fröken Andersson här har anfört och vädjar till kammaren att bifalla reservanternas yrkande.

Herr talman, jag yrkar således bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Lundqvist*.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Jag ber också att med några korta ord få instämma i det yrkande, som har framställts av fröken Andersson och herr Heiding.

Jag har i dag varit i förbindelse med en av de högre tjänstemännen i statskontoret och därvid fått bekräftat, att ett beslut till förmån för de båda här ifrågavarande befattningshavarna icke kan få några större prejudicerande verkningar.

Jag vill även påpeka, att staten tidigare har varit mycket välvillig vid tillgodoräkandet av tjänsteår för extra tjänstemän. Jag hänvisar särskilt till allmänna tjänstepensionsreglementet av den 1 juli 1935.

Jag tycker, herr talman, att vi böra bevilja bättre pensionsberäkning för dessa två befattningshavare, av vilka den äldre kom i statens tjänst redan år 1913. Även utskottets talesman har ju erkänt att billighetsskäl tala härför.

Herr **LEANDER**: Herr talman! Det är självklart, att vissa billighetsskäl tala för bifall till de här väckta motionerna. Faktum är emellertid att bankoutskottet nästan varje år har haft att behandla framställningar av liknande art, och fastän då ofta lika starka billighetsskäl som i detta fall kunnat åberopas till förmån för ett bifall ha vi regelmässigt avstyrkt alla sådana här framställningar. Härtill kommer att Kungl. Maj:t redan har prövat saken och träffat ett avgörande. En-

ligt gammal god praxis brukar ju riksdagen i allmänhet inte ändra på av Kungl. Maj:t fattade beslut, om inte alldeles särskilda omständigheter föreligga. Några dylika omständigheter anser jag icke förefinnas i detta fall. Vill man få till stånd en allmän förbättring av pensionsförhållandena för befattningshavare i denna belägenhet, bör man i stället för att bryta ut enstaka fall inrikta sina ansträngningar på att få igenom ett beslut om ändring av hittills tillämpad praxis och en omarbetning av på detta område gällande regler, så att de bli mera mjuka och anpassningsbara.

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Är det inte ett särskilt skäl, att dessa personer ha bibragts den uppfattningen att de för sin pension skulle få tillgodoräkna sig alla tjänsteår?

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

Anslag till statens avtalsnämnd.

ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 54.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anslag till statens avtalsnämnd.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1950/51 till statens avtalsnämnd jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för statens avtalsnämnd uppföra en tjänst såsom städningsskonsulent i Ce 27, dels godkänna av föredragande statsrådet förordad avlöningsstat för avtalsnämnden att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51, dels ock till Statens avtalsnämnd: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 126 700 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Emil Petersson* och *Weiland* (I: 227) och den andra inom andra kammaren av herr *Gunnarsson* m. fl. (II: 360), i vilka motioner yrkats, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts förslag att inrätta en icke-ordinarie tjänst som städningsskonsulent i statens avtalsnämnd, dels ock i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan angående städning i myndigheternas lokaler.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 227 och II: 360

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens avtalsnämnd att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1950/51;

b) till Statens avtalsnämnd: Avlöningar för budgetåret 1950/51 under tolfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 125 200 kronor.

Vid punkten hade reservation anmälts av herrar *Sundelin*, *Mårtensson* i *Uddevalla* och *Ståhl*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **SUNDELIN**: Herr talman! Till utskottets utlåtande är fogad en blank reservation av undertecknad jämte två andra utskottsledamöter.

Utskottet föreslår här ett provisorium för att bereda tillgång till fackkunnig expertis vid handläggning av städningssfrågor från statens sida. Jag anser för min del, att den tjänst, som nu skall avdelas såsom ett provisorium, bör förläggas till byggnadsstyrelsen i stället för till statens avtalsnämnd. De flesta myndigheter, som ha yttrat sig, ha också ansett, att tjänsten borde förläggas till kungl. byggnadsstyrelsen eller till statens organisationsnämnd. Starka skäl tala enligt min mening för att befattningen borde anknytas till kungl. byggnadsstyrelsen. Det är endast på denna punkt som jag har en från utskottsmajoriteten avvikande mening.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner om rätt att vid förmögenhetsberäk-

Om avdragsrätt för jordbrukares rationaliseringsarbeten.

ning beträffande fysisk person åtnjuta avdrag för latent skatteskuld, som åvilar varulager; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om avdragsrätt för jordbrukares rationaliseringsarbeten.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckta motioner om rätt för jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för utförda rationaliseringsarbeten.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 91 av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. och II: 110 av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:tt anhålla om framläggande av förslag till riksdagen om rätt för jordbrukare att vid inkomsttaxering njuta avdrag för utförda rationaliseringsarbeten i huvudsak efter de riktlinjer, som funnes angivna i motionerna.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 91 av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. och II: 110 av herr *Jonsson* i Skedsbygd m. fl. om rätt för jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för utförda rationaliseringsarbeten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Gustaf Elofsson*, *Niklasson* och *Jonsson* i Skedsbygd, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**: Herr talman! I denna fråga har jag jämte några andra riksdagsledamöter väckt en motion, vari hemställes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:tt anhålla om framläggande av förslag till riksdagen om rätt för jordbrukare att vid inkomst-

taxering njuta avdrag för sådana rationaliseringsarbeten som ovillkorligen måste vidtagas för att i fortsättningen kunna driva särskilt stenbunda jordbruk.

Man har velat inom utskottet göra gällande, att vi genom vår motion skulle åsyfta att få till stånd dels direkta statsbidrag till jordbrukarna, dels avdrag i skattehänseende för utförda rationaliseringsarbeten. Detta har ingalunda varit vår tanke. De statsbidrag, som beviljas för sådana arbeten som stenröjning o. s. v., utgå ju endast till jordbruk under 20 hektar. Men det är ju också åtskilliga andra jordbruk, som måste vidkännas en hel del utgifter just för sådana arbeten. Man kan beräkna att på ett hektar mark, som är mycket stenbunden, kostnaden kan uppgå till över 2 000 kronor, d. v. s. jordbrukaren får nästan köpa marken två gånger. Om han då inte i sin deklaration får göra avdrag för dessa utgifter, blir det ju mycket betungande för honom att i fortsättningen utföra dessa arbeten. De rationaliseringsarbeten det här är fråga om komma ju hela det svenska folkhushållet till godo, och av den anledningen anse vi att man borde få till stånd en utredning, huruvida inte en avdragsrätt kunde medgivas i dessa fall.

Jag har tillsammans med herr *Niklasson* och *Jonsson* i Skedsbygd vid utskottets betänkande fogat en blank reservation, då det ju inte var tänkbart att i utskottet få majoritet för vårt förslag, och jag har här endast velat peka på de åtgärder, som vi anse vara av nöden påkallade. Det är ju inte endast stenröjningsarbeten utan många andra rationaliseringsarbeten som måste vidtagas och som förorsaka mycket dryga kostnader.

Vi ha avgivit denna blanka reservation för att tillkännage vår ståndpunkt i denna fråga, och vi hoppas och tro, att regeringen skall kunna ge den nuvarande skatteutredningen även uppdraget att undersöka möjligheterna för jordbrukarna att i framtiden få ett visst avdrag för stenröjnings- och andra rationaliseringsarbeten, som måste utföras.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckt motion om dyrtidstillägg åt vissa livrättagare, som varit anställda hos tobaksimportörer; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inhämtande av riksdagens samtycke till förordnande om tillämpning av vissa bestämmelser i allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av en mellan Sverige och Norge den 14 december 1949 avslutad konvention om ändring i konventionen mellan de båda länderna den 5 februari 1919 angående flyttlapparnas rätt till renbetning, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion angående enhetliga bestämmelser för telefonsamtal och postbefordran inom en och samma kommun, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till allmänna tull- och handelsavta-

let (GATT), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 88, att utskottets hemställan i betänkande nr 26 samt, i fråga om förslaget nr 89, att utskottets hemställan i betänkande nr 27 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 90, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till Internationella handelsorganisationen (ITO).

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 3 bifölles även av andra kammaren.

Herr talmannen anmälde, att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 147, angående anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.;

nr 155, angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar vid blind- och dövstumskolorna m. m.;

nr 156, angående statsförvärv av Östergötlands smalspåriga järnvägar m. m.;

nr 161, angående inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.;

nr 162, angående upplåtelse av viss mark från kronoparken Asa i Asa socken, Kronobergs län, till skogsvårdsgård; samt

nr 168, angående anslag till utrustning och inredning av lokaler för civildepartementet.

Anmälades och bordlades nedannämnda under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 402, av herr *Sunne* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med

förslag till lag om ändring i visa delar av lagen den 12 juni 1885 (nr 27) angående lösdrivares behandling, m. m.; och

nr 403, av herr *Petersson, Emil*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen för budgetåret 1950/51, m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8.38 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.